

ORGANISASJONSMEDLEMSKAPETS BETYDNING FOR UNGDOMMENS UTDANNINGSPLANER

En kvantitativ tilnærming

Knut Vikne
Cand. polit
Høst 2006

Universitetet i Oslo
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Oppgaven tar for seg organisasjonsmedlemskapets betydning for utdanningsplaner. For å undersøke dette benyttes et kvantitativt, representativt materiale av elever ved den videregående skolen i Norge 2002 ("Ung i Norge 2002"). Analysen består av å sammenligne i hvilken grad nåværende og tidligere medlemmer av organisasjoner, samt de som aldri har vært medlem, har planer om å begynne på universitet eller høyskole.

Den første antagelsen er at medlemmer oftere enn tidligere medlemmer, og disse igjen oftere enn de som aldri har vært medlem, har nettopp slike høye utdanningsplaner. Der andre studier av utdanningsplaner gjerne fokuserer på skolen og hjemmet som sosialiseringsinstitutt og påvirkningskilde, er oppmerksomheten i denne oppgaven flyttet til organisasjonene. De utslagsgivende sosialiseringsbetingelsene presenteres i form av; internalisering av organisasjonens normer og verdier; læring og kognitiv trening; utvikling av sosiale ferdigheter; medlemmenes gjensidige påvirkning. Sosialiseringsmekanismen er også knyttet til mengden og intensiteten av medlemmets erfaringer fra organisasjonene. Dette betyr at nåværende medlemmer oftest vil påvirkes i retning av høy utdanning, da disse i størst grad omfattes av sosialiseringen. Tidligere medlemmer vil havne i en posisjon mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem.

Det finnes mange typer organisasjoner, de påvirker også medlemmene forskjellig. I oppgaven sammenlignes to organisasjonstyper, en aktivitetsbasert - idrettslag, og en idébasert - en sammenslått kategori av politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner (*politisk-ideologiske organisasjoner*).

Den andre antagelsen, utledet i forlengelsen av den første, er at medlemmer i politisk-ideologiske organisasjoner oftere enn medlemmer av idrettslag, vil ha høye utdanningsplaner. De samme forhold ved sosialiseringsmekanismen trekkes frem, men tilskrives forskjellig betydning i de to organisasjonstypene. Det antas blant annet at medlemmer i politisk-ideologiske organisasjoner oftere vil utvikle høye utdanningsplaner enn medlemmer i idrettslag fordi; forventningene utenfra organisasjonen knyttet til deres fremtid kan være sterkere; høye utdanningsplaner oftere er å finne i forlengelsen av biografiene som konstrueres her; medlemmenes gjensidige påvirkning er av større betydning; aktiviteten kan forstås som kognitiv trening viktig for skolekarakterer og dermed utdanningsplaner.

Etter først å ha påvist den bivariate sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap generelt, samt medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner og idrettslag, og høye utdanningsplaner (kapittel 4), rettes fokuset mot alternative forklaringer til sosialiseringsmekanismen. I de påfølgende analysekapitler (5-8) benyttes krysstabeller og logistisk regresjon for å kontrollere for kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning. Lineær regresjon benyttes i tillegg i forbindelse med skolekarakterer.

Selv om det ikke fremkommer spesielt sterke effekter, støttes sosialiseringsmekanismen. Resultatene kan oppsummeres i to hovedfunn. Den første antagelsen støttes idet nåværende medlemmer av organisasjoner oftere har høye utdanningsplaner enn tidligere medlemmer, og disse igjen oftere enn de som aldri har vært medlem. Den andre antagelsen støttes også siden medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner er av større betydning enn medlemskap i idrettslag, der effekten var ganske liten. Hvilke forhold ved sosialiseringsmekanismen som er av størst betydning lar seg ikke avgjøre. Det utelukkes allikevel at aktiviteten i politisk-ideologiske organisasjoner i større grad er kognitiv trening (målt ved skolekarakterer). Tvert i mot er deltagelse i idrettslag av større betydning for skolekarakterene.

NOVA har stilt et stort datamateriale tilgjengelig og tilrettelagt dette for meg. En kjempetakk må rettes til Anders Bakken ved Universitet i Oslo og NOVA. Etter en del startvansker besøkte jeg Anders på kontoret med en løs ide og masse frustrasjon. En snau time senere var jeg i gang med et arbeid som har beslaglagt mesteparten av tiden siden. Anders faglige dyktighet, gode kjennskap til datamaterialet og evne til å styre arbeidet i riktig retning har vært helt avgjørende for å komme i mål.

Tormod Øia ved NOVA har vært en viktig ressurs i det avsluttende arbeidet, tusen takk. Medstudenter har også vært betydningsfulle, spesielt har jeg gledet meg over å dele utallige sosiologiske (og virkelighetsfjerne) tankeeksperiment med Knut Audun. Støtte hjemmefra har vært helt avgjørende, jeg er ikke alene om å puste lettet ut når arbeidet endelig er ferdig.

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	III
FORORD	V
INNHALDSFORTEGNELSE	VII
KAPITTEL 1 - INNLEDNING	1
1.1 INTRODUKSJON TIL FORHOLDET MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER	3
1.2 ÅRSÅK OG VIRKNING	4
1.3 ORGANISERING AV OPPGAVEN	5
KAPITTEL 2 - PÅ JAKT ETTER MEKANISMER	7
2.1 SOSIALISERINGSMEKANISMEN	8
2.2 SELEKSJONSMEKANISMEN	13
2.3 AVSLUTNING OG UTDYPING AV PROBLEMSTILLINGEN	28
KAPITTEL 3 - METODE	31
3.1 DATAMATERIALET	31
3.2 OPERASJONALISERING AV VARIABLENE	31
3.3 REGRESJONSANALYSE OG TOLKNING AV KOEFFISIENTEN	36
KAPITTEL 4 - ORGANISASJONSMEDLEMSKAP, UTDANNINGSPLANER OG DERES INNBYRDES SAMMENHENG	39
4.1 UTDANNINGSPLANER	39
4.2 MEDLEMSKAP I ORGANISASJONER	42
4.3 SAMMENHENG MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER	49
4.4 OPPSUMMERING	54
KAPITTEL 5 - KJØNN OG SOSIAL BAKGRUNN	55
5.1 SAMMENHENG MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG KJØNN OG SOSIAL BAKGRUNN	55
5.2 SAMMENHENG MELLOM UTDANNINGSPLANER OG KJØNN OG SOSIAL BAKGRUNN	61
5.3 SAMMENHENG MELLOM MEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER, KONTROLLERT FOR KJØNN, KLASSE OG KULTURELL KAPITAL	64
5.4 OPPSUMMERING	69
KAPITTEL 6 - FORELDRENES AMBISJONER	71
6.1 SAMMENHENG MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG FORELDRENES AMBISJONER	73
6.2 SAMMENHENG MELLOM UTDANNINGSPLANER OG FORELDRENES AMBISJONER	74
6.3 SAMMENHENG MELLOM MEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER, KONTROLLERT FOR KJØNN, KLASSE, KULTURELL KAPITAL OG FORELDRENES AMBISJONER PÅ VEGNE AV BARNA.	75
6.4 OPPSUMMERING	78
KAPITTEL 7 - SKOLEKARAKTERER	79
7.1 SAMMENHENG MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG SKOLEKARAKTERER	81
7.2 SAMMENHENG MELLOM UTDANNINGSPLANER OG SKOLEKARAKTERER	82
7.3 SAMMENHENG MELLOM MEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER, KONTROLLERT FOR KJØNN, KLASSE, KULTURELL KAPITAL, FORELDRENES AMBISJONER OG SKOLEKARAKTERER	83
7.4 OPPSUMMERING	86

KAPITTEL 8 - STUDIERETNING	87
8.1 SAMMENHENGEN MELLOM ORGANISASJONSMEDLEMSKAP OG STUDIERETNING	87
8.2 SAMMENHENGEN MELLOM UTDANNINGSPLANER OG STUDIERETNING	89
8.3 SAMMENHENGEN MELLOM MEDLEMSKAP OG UTDANNINGSPLANER, KONTROLLERT FOR KJØNN, KLASSE, KULTURELL KAPITAL, FORELDRENES AMBISJONER, SKOLEKARAKTERER OG STUDIERETNING	91
8.4 ORGANISASJONSMEDLEMSKAPETS BETYDNING FOR GJENNOMSNITTSUNGDOMMEN	94
8.5 OPPSUMMERING	95
KAPITTEL 9 - AVSLUTNING OG KONKLUSJON	97
9.1 OPPSUMMERING	98
9.2 AVSLUTNING OG KONKLUSJON	106
VEDLEGG	111
LITTERATUR	113

Studier av hvordan tenåringer utformer sine utdanningsplaner har i all hovedsak vektlagt betydningen av kjønn og foreldrenes utdanningsnivå og sosiale klasseposisjon. Det har vært mindre fokus på at ungdom kan påvirke hverandre. Siden unge bruker en god del av tiden sin til organiserte fritidsaktiviteter, er det rimelig å anta at organisasjonslivet representerer en arena hvor ungdom blir påvirket av andre ungdommer, også i forhold til utdanningsvalg. Problemstillingen i denne oppgaven er å undersøke om deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter har betydning for de unges tilbøyeligheter til å planlegge høyere utdanning. Den grunnleggende hypotesen er at deltakelse i organisasjonslivet kan påvirke unge mennesker til å sikte inn mot langvarig akademiske utdanninger. Det antas at ungdom som fortsatt er med i organisasjonslivet i siste del av tenårene blir mer påvirket i en slik retning enn de som tidligere har vært med. Samtidig antas at de som aldri har vært innom organiserte fritidsaktiviteter i minst grad planlegger å ta høyere utdanning. En relatert problemstilling handler om betydningen av ulike typer av organisasjoner og om disse kan påvirke ungdom i ulik grad. Her skal det fokuseres på deltakelse i såkalte politisk-ideologiske organisasjoner og idrettslag.

Det er flere grunner til å studere betydningen av organisasjonsdeltakelse i forhold til de unges utdanningsplaner. For det første er det god grunn til å anta at ungdom påvirker hverandre når det gjelder skole- og yrkeskarrierer og at organisasjonene er en viktig arena hvor det er rimelig å anta at en slik påvirkning finner sted. For det andre er det slik at ungdom møter representanter fra en verden de selv skal inn i, i organisasjonene. Dette kan være sentrale eldre medlemmer og voksne ledere som gjerne representerer allmenne kulturelle verdier overfor medlemmene. Det er sannsynlig at disse kan påvirke medlemmene. At skolearbeid og utdanning er viktig kan være noe de formidler. I tillegg er det viktig å se på forholdet mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner for å få en avklaring på i hvilken grad andre sosialiseringsarenaer enn familien og skolen eventuelt er av betydning.

I oppgaven fokuseres det ikke på faktiske utdanningsvalg, men utdanningsplaner. Slike planer kan være uttrykk for bredere aspirasjoner hos ungdommen. Hvordan forestiller de seg voksenlivet, hvilke valg er knyttet til disse forstillingene? Studier av utdanningsplaner kan for eksempel gi svar på spørsmål knyttet til ungdommens

fremtidsoptimisme eller gi en formening om i hvilken grad en kan forvente at samfunnets ulikheter vil reproduseres. Mest av alt kan slike studier allikevel si noe om ungdom, hvordan de stiller seg til skole og utdanning og hvordan de tenker å skape sin egen fremtid.

For å belyse problemstillingen vil det bli brukt data fra ungdomsundersøkelsen *Ung i Norge 2002*. Denne omfatter 11 928 skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående skole. Her skal kun brukes informasjon om 5 880 ungdom i videregående skole. Disse dekker aldersspennet 16-19 år. Materialet er velegnet fordi det både inneholder opplysninger om de unges fritidsaktiviteter og hva slags utdanning de tror de vil ta. Samtidig finnes opplysninger om en rekke variabler som kan bidra til å forklare hvorfor det eventuelt er sammenheng mellom organisasjonsdeltakelse og de unges planer om utdanning.

Oppgaven handler altså om forholdet mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Etter Reform 94 har alle rett til 12 års skolegang, men stadig flere planlegger mer. De aller fleste er innom en eller flere organisasjoner i løpet av oppveksten. Dette er kanskje ikke overraskende når en vet hvor mange ulike aktiviteter organisasjonene kan tilby. Disse varierer fra speideren og motorklubb til fritidsklubber og kor. Sett under ett er organisasjonsmedlemskap svært vanlig blant ungdommen og idretten er det mest populære. Organisasjonene taper allikevel medlemmer, dette gjelder i ulik grad i de forskjellige organisasjonene.

Stort sett blir deltagelse i organisasjoner forstått som positivt, både av det offentlige og folk flest. Deltagelse i for eksempel idrettslag kan være både morsomt og lærerikt. Barn kan lære å samarbeide og konkurrere, samt lære å investere innsats for fremtidig avkastning. Det er i tillegg knyttet helsegevinster til de fysiske ferdighetene som utvikles og treningen som finner sted. Alternativet til deltagelse i organisasjoner behøver ikke være byvanking, men det blir gjerne nevnt som kontrast. Offentlig økonomisk støtte har da også vært begrunnet i de frivillige organisasjonenes evne til å kunne virke demokratisk oppdragende og skolerende, samt i deres forebyggende betydning (NOU 1995:13).

Ungdom har ulik kunnskap, kultur, verdier, skolerresultater og referanserammer når de skal velge om de skal ta høyere utdanning, og i så tilfelle hvilken. Aamodt (1996: 251-252) påpeker at valg av utdanning og yrke er en pågående prosess, den er gradvis og trinnvis. Hansen (1986: 12-13) viser hvordan en som vokste opp i Norge på 80-tallet kunne ha foretatt så mange som åtte ulike valg i forbindelse med å ta og fullføre videre utdanning.

Ungdommen mener gjerne at de tar selvstendige valg når det gjelder utdanning, men de fleste studier viser at sosial bakgrunn er viktig for ungdommens utdanning.

(Aamodt 1996: 258). Bjørnson (1996: 222-223) mener at foreldrenes vilje til å følge opp skolegangen og deres kunnskap om utdanningssystemet kan ha betydning for barnas valg. Videre kreves det ”lyst og evne til teoretisk arbeid under studiene, og teoretiske stille-sittende arbeid i yrkeslivet” (Bjørnson 1996: 224).

Edvardsen (1995: 16-17) skriver at sosiale ressurser kan påvirke skoleprestasjoner og utdanningsvalg på flere måter: gjennom holdninger som er knyttet til verdier bestemt i et sosialt samspill, rollemodeller, forventninger, rådgivning samt formidling av kunnskap knyttet til læring av normer, atferd, språk og generelle kunnskaper. Han mener at disse påvirkningsmåtene kan ha betydning både for valg av utdanning og skoleprestasjoner.

1.1 Introduksjon til forholdet mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner

Edvardsen (1995: 15-17) skriver at to betingelser må oppfylles ved utdannings- og yrkesvalg: ”Man må ville det og man må kunne det” (Edvardsen 1995: 15). Han mener de viktigste sosiale ressursene skapes i familien, bomiljøet, skole, arbeidsliv, massemedia og organisasjonsliv. Sistnevnte har fått lite oppmerksomhet. Studier av ungdommens utdanningsplaner fokuserer gjerne på kjønn, sosial bakgrunn og skolekarakterer, og ikke uten grunn. Familien og skolen regnes som de viktigste sosialiseringsinstansene.

Læring skjer kontinuerlig, det er ikke bare skolens pedagogiske innfallsvinkler og foreldrenes interesse for leksearbeid som er avgjørende for ungdommens innstilling til høyere utdanning. I oppgaven vil organisasjoner vurderes som sosialiseringsinstans av betydning for ungdommens forhold til høyere utdanning. En sosialiseringsmekanisme benyttes som utgangspunkt for å forklare en sammenheng. Generelt er det slik at det i organisasjoner utvikles verdier og holdninger, det stilles forventninger og gis oppmuntring.

En årsak til at organisasjonsmedlemskap kan ha betydning for utdanningsplaner er knyttet til utvikling av sosiale ferdigheter. I organisasjonene møter en andre ungdommer og ofte voksne ledere. Gjennom sosial samhandling kan medlemmene utvikle og forsterke sine ferdigheter, både sosiale og organisasjonsspesifikke. Følelsen av å mestre organisasjonstilværelsen kan føre til at medlemmene, i større grad enn de som står utenfor, føler de kan mestre en utdanningstilværelse.

En annen årsak er knyttet til utvikling av kognitive ferdigheter. Aktiviteter i enkelte organisasjoner vil minne om aktiviteter i regi av skolen. Deltagelse i disse aktivitetene vil

ha overføringsverdi til skolen i den forstand at det kan ha betydning for skolekarakterene. Skolekarakterer er igjen knyttet til utdanningsplaner.

I tillegg er det slik at ressurssterk ungdom oftest er medlem i organisasjoner, og samtidig har høye utdanningsplaner. Dette betyr at ungdom som har høye utdanningsplaner ofte møter likesinnede i organisasjonene, særlig kan dette være tilfelle i de idébaserte. Det er sannsynlig at medlemmene gjensidig forsterker hverandres utdanningsplaner.

1.2 Årsak og virkning

Det er knyttet kausalitetsproblematikk til oppgaven som ikke lar seg avklare. Oppgaven vil i så måte ikke kunne forstås som en kausalanalyse i streng forstand, men må isteden fungere som et forsøk på å belyse en del sentrale sammenhenger.

Det er to hovedinnvendinger mot antagelsen om at organisasjonsmedlemskap påvirker utdanningsplaner. Den første er at en sammenheng har sin årsak i et motsatt kausalitetsforhold, der utdanningsplaner påvirker organisasjonsmedlemskap. Den andre muligheten er at bakenforliggende forhold påvirker både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner og skaper en *tilsynelatende* sammenheng, slik at vi dermed har å gjøre med en spuriøs effekt.

Når det gjelder den første innvendingen, handler den om å etablere et årsak-virkning forhold. Aspirasjoner i en gryende form kan dannes ganske tidlig i livet, og behøver ikke ta fast form før senere. Slik kan en tenke seg at utdanningsplanene kommer før organisasjonsmedlemskapet i *tid*. Blant annet kan en tenke seg at ungdom kan forsterke og i større grad formalisere et allerede tilstedeværende høyt ambisjonsnivå gjennom deltagelse i organisasjoner. Selv om utdanning rent tidsmessig kan komme før organisasjonsmedlemskap, er det vanskeligere å hevde at utdanningsplanene er direkte *årsak* til medlemskap. Med få unntak, fører ikke medlemskap til noen formelle fordeler når det gjelder inntak til høyere studier, heller ikke er det rimelig å tro at det er vanlig å melde seg inn i en organisasjon *fordi* en har høye utdanningsplaner.

Den andre innvendingen representerer et større problem. De som melder seg inn i en forening kan ha kjennetegn som øker sjansen for både organisasjonsdeltagelse og ”lys fremtid”, den selvstendige sosialiseringseffekten til organisasjoner kan være liten (Selle 1996: 162). Dette kan bety at en årsak til at organisasjonsmedlemskap skulle vise sammenheng med utdanningsplaner, isteden er at samme bakenforliggende variabel, for

eksempel klasse, påvirker både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Årsaken til at vi finner en sammenheng ligger dermed egentlig i at det er en seleksjon av ungdom fra øvre sosiale lag inn i organisasjonene, og dette er ungdom som samtidig oftere har høye utdanningsplaner. Dermed finner vi at klasse påvirker utdanningsplaner, når vi i utgangspunktet ser på sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

I analysene trekkes kjønn, sosial bakgrunn, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning inn for å kontrollere for spuriøs effekt. Når sammenhengen kontrolleres for kjønn og sosial bakgrunn, er kausaliteten ganske enkel å etablere. Disse er årsak til, og ikke virkning av verken organisasjonsmedlemskap eller utdanningsplaner. Så enkelt er det ikke å avgjøre kausalitetsretningen for de andre forholdene. Selv om statistiske sammenhenger etableres, kan kausale sammenhenger bare nærmes, og det bare i samspill med teori og tidligere empiri. I samfunnsvitenskapen vil kausale lover aldri kunne etableres. For å hevde at en variabel kan påvirke en annen må den komme før i tid og fungere som årsak. Disse kan i prinsippet komme før, etter, eller stå i et vekselforhold til både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. For eksempel kan skolekarakterer påvirke og påvirkes av både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Den analytiske innfallsvinkelen til dette vil i oppgaven likevel være å plassere også disse variablene som bakenforliggende forhold, men kausalforholdene vil diskuteres mer utførlig i neste og siste kapittel. Det er bare som bakenforliggende årsak til både organisasjonsmedlemskap og samtidig utdanningsplaner, at foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning kan svekke sosialiseringsmekanismen. Disse forhold utdypes i neste kapittel, der skal vi blant annet se *hvordan* disse variabler kan ligge flere steder i kausalrekken.

1.3 Organisering av oppgaven

En analyse av forholdet mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner må dermed kontrollere for bakenforliggende forhold som kan skape inntrykk av at det eksisterer en sammenheng, uten at dette er tilfelle. Oppgavens struktur vil reflektere denne problematikken.

Ved å se på andelen med høye utdanningsplaner blant nåværende og tidligere medlemmer i organisasjoner, samt de som står utenfor, vil en kunne belyse medlemskapets rolle. Først legges imidlertid det teoretiske (kapittel 2) og metodiske (kapittel 3) grunnlaget

for oppgaven. Det første analysekapittelet (kapittel 4) tar for seg den bivariate sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Deretter flyttes fokus til forhold som kan skape spuriøs effekt. I kapittel 5 blir kjønn og sosial bakgrunn vurdert i forhold til sammenhengen. I de neste analysekapitlene (6-8) vendes oppmerksomheten mot foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning. Dette er forhold som er vanskelig å plassere i tidsrekkefølgen. De inkluderes i analysene av to årsaker. For det første kan de bidra til å kontrollere sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner for spuriøsitet. For det andre er det slik at de som mellomliggende variabler kan være med på å forklare sammenhengen substansielt. For eksempel blir det antatt at medlemskap i noen organisasjoner kan ha betydning for utdanningsplaner gjennom skolekarakterer.

Den analytiske innfallsvinkelen i kapittel 6-8 vil allikevel være å inkludere foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning som bakenforliggende forhold. Deres rolle som mellomliggende variabler diskuteres i kapittel 2 og trekkes frem igjen i avslutningen (kapittel 9). Vi vender først oppmerksomheten mot foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (kapittel 6), deretter skolekarakterer (kapittel 7) og studieretning (kapittel 8). Status for hypotesene blir gjort opp i siste del av kapittel 8, samt i avslutningen (kapittel 9).

Denne oppgaven skal ta for seg ungdom, organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, samt deres innbyrdes forhold. Barne- og ungdomsorganisasjonenes lange historie preges av en utvikling fra å være et uavhengig alternativ, gjerne i opposisjon til staten, til i større grad å bli en komplementær og myndighetsvennlig arena for aktivitet (Fauske og Øia 2003: 182). Selle (1996: 98) beskriver et gjensidig system av det offentlige og de frivillige organisasjonene med flytende skillelinjer, der det offentlige lar organisasjonene stå for noe av barne- og ungdomspolitikken. Samtidig tar det offentlige på seg ansvaret for å legge til rette for frivillig arbeid. Ser en bort fra idrettslag og fritidsklubber ga Barne- og familiedepartementet i 1995 pengestøtte til 70 barne- og ungdomsorganisasjoner med en halv million medlemmer under 25 år (NOU 1995:13). Denne pengestøtten er blant annet grunnet i at langt de fleste ungdommer er innom frivillige organisasjoner gjennom oppveksten, og fordi deltagelse ansees som verdifullt.

Også skolegang og utdanning er sentralt i ungdomstilværelsen. Stadig flere unge søker seg til høyere utdanning. Dette har blant annet sin årsak i at høyere utdanning er blitt mer og mer vanlig og at kompetansekravet på arbeidsmarkedet har økt. Valg av utdanningsretning er kanskje den mest betydningsfulle avgjørelsen en ungdom kan ta, blant annet fordi utdanning er den viktigste enkeltfaktoren knyttet til den posisjonen en vil få i voksenlivet (Bjørnson 1996: 215). Det er mange forhold som spiller inn når ungdom vurderer videre skolegang, forventninger om høyere lønn, makt, prestisje og større muligheter i arbeidslivet, er noen. Som vi skal se senere i kapittelet, er det likevel ikke bare ungdommens egne ønsker og forestillinger som er avgjørende for deres utdanningsplaner. Ved siden av at utdanning har blitt mer populært, er også ungdom som strekker seg for å gjøre det godt på skolen, populære blant medelever (Fauske og Øia 2003: 266-267). Allikevel er det slik at mens ungdommen planlegger en oppadgående mobilitet, er deres faktisk linjevalg, samt delvis karakterer, med på å reproducere deres posisjon i samfunns-hierarkiet (Bjørnson 1996: 221).

Parallelt med at stadig flere unge ønsker seg høyere utdanning har antall plasser ved høyere studier vokst betraktelig, i 2005 fikk vi vårt femte universitet. Østerberg og Engelstad (1995: 179, 184-185) mener at en av årsakene til veksten, er den sentrale posisjonen befolkningens kunnskapsnivå har for økonomisk vekst generelt. Samtidig

vokser utdanningssystemet fordi det fyller en oppbevaringsfunksjon og fordi det er et politisk ønske om sosial utjevning. De oppgir at det i 1962 var 20 000 studenter ved universitet og høyskoler, i nyere statistikk kan vi lese at tallet er tidoblet snaut førti år senere (SSB 2002: 50). Kjønnsutjevningen på universiteter og høyskoler må også tilskrives en sentral årsak til denne veksten.

Denne oppgaven tar for seg utdanningsplaner, ikke faktiske utdanningsvalg. Litteratur som er skrevet om utdanningsvalg vil likevel være relevant. Sannsynligvis er det samsvar mellom planer elevene har og valg de senere tar.

2.1 Sosialiseringsmekanismen

I en studie av utdannings- og yrkesplaner blant 16- og 18 åringer, trekker Edvardsen (1995: 16) frem organisasjonslivet som en av del av individets sosiale bakgrunn. Han skriver at organisasjonslivet kan være en påvirkningskilde, en ressurs av betydning for blant annet den enkeltes skoleprestasjoner og utdanningsvalg. Dette vil også være utgangspunktet i denne fremstillingen. Under presenteres det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Det vil argumenteres for at sosialiseringsbetingelsene i organisasjonene påvirker medlemmene i retning av høyere utdanning.

Knudsen (1980: 309, 350-351) skriver at det ikke bare er elevens direkte skoleforberedelser, som leksearbeid, som er av betydning for skoleresultatet, men også fritidssysler. Elevens *totale* erfaringsbakgrunn må analyseres for å få et riktig bilde av hvilke forhold som er av betydning for vedkommendes skolekarakterer. Han mener skolepolitikk dreier seg om mer enn det som skjer i skoletiden, forskning på dette feltet er en viktig oppgave i fremtiden.

Så langt har denne forskningen langt på vei manglet. Oppgaven kan forstås som et forsøk på å møte denne utfordringen. Andre studier skaper likevel en forventning om at det finnes en årsakssammenheng her. Hanks og Eckland (1976: 271-272.) fant i en studie av "extracurricular programs" at deltagelse var viktig for flere mål knyttet til skole og utdanning. *Sosiale aktiviteter*, som deltagelse i for eksempel elevråd, debattklubb, vitenskapsklubb eller politiske foreninger, førte til at medlemmene ble påvirket av blant annet målorienterte jevnaldrende som deltok i samme sosiale nettverk. Samtidig tilegnet deltagerne seg blant annet kunnskap, mellommenneskelig kompetanse og selvtillit, nødvendig for å kunne omsette mål til handling.

Grue (1984: 88) fant i en stor nasjonal studie fra 1981 at elevenes planer om videre utdanning etter grunnskolen hadde sammenheng med deres tilknytning til organisasjoner. Foreningsaktive hadde i større grad planer om videre skolegang. Blant elever på syvende klassetrinn var det slik at to tredjedeler av nåværende medlemmer hadde slike planer, dette var tre ganger så vanlig som blant de uorganiserte. Det ble ikke gjort noen antagelser om hvorfor så var tilfelle. Merk at disse to studiene er av eldre dato. Dette betyr at sammenligningsgrunnlaget forringes sammenhelt med datagrunnlaget i denne undersøkelsen.

I en nyere studie fant Wichstrøm (1995: 50-53) at et annet mål på aspirasjon, nemlig studieretning, hadde sammenheng med medlemskap i idrettslag, også etter kontroll for andre forhold¹. Sett under ett gir disse tre studiene grunnlag for å forvente at medlemskap i organisasjoner også har betydning for planer om høyere utdanning, blant elever ved videregående skole i 2002.

Organisasjonsmedlemskapets påvirkningskraft forklares med utgangspunkt i sosialiseringsmekanismen. Denne må forstås på et bredt grunnlag. Den vil omfatte flere forhold som dels vil overlappe, og variere i styrke både for ulike tilknytningsformer til organisasjonen og mellom ulike typer organisasjoner. For noen typer er det også sannsynlig at flere forhold vil være fraværende. Sosialiseringsmekanismen presenteres gjennom fire sentrale forhold: internalisering av normer og verdier; kognitiv trening og tilegning av faktisk kunnskap; utvikling av sosiale ferdigheter; medlemmenes gjensidige påvirkning.

2.1.1 Internalisering av normer og verdier

Sosialiseringsmekanismen dreier seg for det første om de normer og verdier som finnes i organisasjonene. Organisasjonene kan forstås å formidle det som kan oppfattes som kulturelle grunnverdier (Fauske og Øia 2003: 182). Dette betyr at medlemmene kan bli påvirket ved at de internaliserer organisasjonens normer og verdier. Det at unge bør være flinke på skolen, og at utdanning er viktig, kan være en slik kulturell grunnverdi det kan tenkes organisasjonene forsterker.

De ulike organisasjonene vil sannsynligvis påvirke sine medlemmer forskjellig. Organisasjonene skiller seg fra hverandre på mange felt. Dette kan være arbeidsoppgaver, målsettinger, arbeidsmetoder eller deres kjerneaktivitet og historikk. Antageligvis vil

---

¹ Blant annet kjønn, klassebakgrunn og skolekarakterer

medlemmer i politiske organisasjoner eller Røde Kors påvirkes annerledes enn medlemmer i jakt- og fiskeforeninger.

Ungdom kan forstås som forfattere av egen biografi. Organisasjonens plass i denne vil være knyttet til den rolle den har i ungdommens liv. Sannsynligvis vil medlemmer i idébaserte organisasjoner, i større grad enn medlemmer i aktivitetsbaserte, utvikle høye utdanningsplaner fordi høyere utdanning i større grad ligger i forlengelsen av biografiene som konstrueres her. Distinksjonen mellom idébaserte og aktivitetsbaserte organisasjoner utredes mot slutten av kapittelet.

Det kan også være slik at holdninger i yrker som krever høyere utdanning sammenfaller med holdninger medlemmene tilegner seg i organisasjonene. Eksempelvis kan kanskje et humanistisk grunnsyn i helse- og omsorgssektoren knyttes til idébaserte organisasjoner. Konkurransesatt sektor vil kunne gjenfinne konkurransementaliteten i idretten. Deltagelse i henholdsvis idébaserte organisasjoner eller i idretten kan slik sett påvirke ungdom til å søke høyere utdanning.

Signifikante andre er personer som har en spesiell betydning i et individs liv (Abercrombie, Hill & Turner 2000: 315). I organisasjonene kan dette være ledere eller sentrale og kanskje eldre medlemmer. I den grad disse personene også er positive til høyere utdanning, vil medlemmene i større grad bli påvirket i retning av høyere utdanning.

2.1.2 Læring og kognitiv trening

Det er elever med gode karakterer som oftest har planer om høyere utdanning (Edwardsen 1995: 42). Sosialiseringsmekanismen omhandler også læring i organisasjonene. Læringen må her forstås i vid forstand. I organisasjonene kan medlemmene utvikle kognitive ferdigheter (Fauske og Øia 2003: 184) samt tilegne seg faktisk kunnskap. Det kan bety at organisasjonsmedlemskap vil ha betydning for skolekarakterene, og gjennom dette også utdanningsplaner.

Knudsen (1980: 349) finner at kognitiv trening kan føre til bedre skolekarakterer. Det er ikke bare lekselesing som påvirker karakterene, også fritidsaktiviteter kan ha betydning. Innholdet av disse aktivitetene er naturligvis sentralt for utbyttet. Knudsen forstår en *skolekomplementær* aktivitet å ligge nær opp til skolens virke, den vil fremme læring i klassen. En slik aktivitet innehar felleskomponenter med de problemer skolen representerer. Skolen måler i hovedsak elevens kognitive ferdigheter. Dette er ferdigheter som lettere tilegnes dersom eleven har ”praksis og erfaring fra ulike, men relaterte

problemtyper [som] er viktig for å få innsikt i selve læringsprosessen, det vil si læring av det å lære” (Knudsen 1980: 307).

Han spesifiserer at en skolekomplementær aktivitet bør gi verbal trening, kreve kombinasjonsevne og systematikk, samt ligne problemsituasjonen i klassen (s.309) Videre er *Skolekonkurrerende* aktiviteter noe som ”passiviserer kognitive prosesser og holder eleven borte fra systematisk tanketrening, gjør læringen i skolen mindre effektiv. Fritidssysler som har lite til felles med skolens problemer, som hindrer refleksjon over disse, og som trekker oppmerksomheten vekk fra aktiv intellektuell utfoldelse svekker elevens forutsetninger” (Knudsen 1980: 309). Mellom skolekomplementære og skolekonkurrerende aktiviteter plasserer Knudsen *nøytrale* aktiviteter. Dette er aktiviteter som ikke påvirker den kognitive utviklingen.

I denne oppgaven skal det fokuseres på utdanningsplaner, og ikke skolekarakterer som hos Knudsen. Gode karakterer er ofte en forutsetning for opptak til videre studier, samtidig som de kan være en oppmuntring til eleven om å satse på videre skolegang. Deltagelse i enkelte organisasjoner vil minne om den intellektuelle trainingen som Knudsen beskriver. Organisasjonsdeltagelse blir slikt sett en skolekomplementær aktivitet som kan føre til bedre skolekarakterer, og slik igjen høyere utdanningsplaner.

I tillegg til ren kognitiv trening, er det slik at ungdom gjennom de aktivitetene organisasjonen tilbyr, kan tilegne seg faktisk kunnskap som i seg selv kan anspore til høyere utdanning. Eksempelvis kan de som skriver i foreningsavisa kanskje ønske seg en journalistutdanning, Idrettshøgskolen virker kanskje mer tiltrekkende for medlemmer i idrettslag. Videre kan en tenke seg at medlemmer i politiske organisasjoner trekkes mot ulike samfunnsfag og medlemmer i miljøvernorganisasjoner kanskje mot naturvitenskapelige fag. Ulike tillitsverv kan også være nyttig erfaring i en intellektuell modningsprosess.

2.1.3 Utvikling av sosiale ferdigheter

Det tredje forhold ved sosialiseringsmekanismen dreier seg om mestring. Sosiale ferdigheter utvikles best i sosiale kontekster, som for eksempel i organisasjoner. Ungdom som deltar i idrettsorganisasjoner viser mindre problematferd og er mer sosialt aktive på fritiden enn annen ungdom (Lavik 1977, i Sisjord 1996: 196). Gjennom deltagelse i organisasjoner kan medlemmene utvikle sin sosiale kompetanse (Fauske og Øia 2003:

184). Tanken her er at de sosiale ferdighetene en utvikler i sin tur vil være til nytte også utenfor organisasjonene. Følelsen av organisasjonsmestring vil kunne føre til at en tilværelse under høyere utdanning virker mer tiltrekkende. Slik sett kan organisasjonsmedlemskap påvirke utdanningsplaner. Hanks og Eckland (1976: 271) skriver at deltagerne i ”sosiale aktiviteter”, som for eksempel i politiske foreninger, kunne utvikle selvtillit, av betydning for realiseringen av sine utdanningsplaner.

2.1.4 Naturlige valg

Det siste forhold ved sosialiseringsmekanismen er knyttet til hva ungdommen opplever som naturlige valg. Som vi skal se senere i kapittelet er den ressurssterke ungdommen oftere medlem i organisasjoner og har oftere høye utdanningsplaner. Ressurser som er viktig i denne forstand, er for eksempel gode karakterer, foreldre med høy utdanning og mye kulturell kapital i hjemmet (målt i for eksempel antall bøker). Når denne ressurssterke ungdommen samles, kanskje spesielt i de idébaserte organisasjonene, vil de kunne forsterke hverandres aspirasjoner. Høyere utdanning kan slik fremstå som et naturlig valg for medlemmene. Hanks og Eckland (1976: 271) skriver at omgang med målorienterte jevnaldrende kan være av betydning for egen skolegang.

Med utgangspunkt i begreper fra sosial posisjonsteori (Hansen 1986: 19) kan det forstås slik at det er størst gevinst og minst kostnad for medlemmet å ha samme karriereplaner som de andre medlemmene. I miljøer utenfor organisasjonene der høyere utdanningsplaner er mindre utbredt, vil en trussel om sosial degradering være mindre. Parallelt med at medlemsmassens homogenitet kan være med på å forme planene til medlemmene, kan det også utenfra være forventninger knyttet til medlemskapet som påvirker i samme retning.

Det er likevel ikke slik å forstå at medlemmene passivt adapterer de føringer mot høyere utdanning som måtte eksistere i organisasjonene. Ungdom deltar naturligvis også selv aktivt i sosialiseringsprosessen og kan enten forkaste eller ta til seg, samt forsterke egne og andres aspirasjoner.

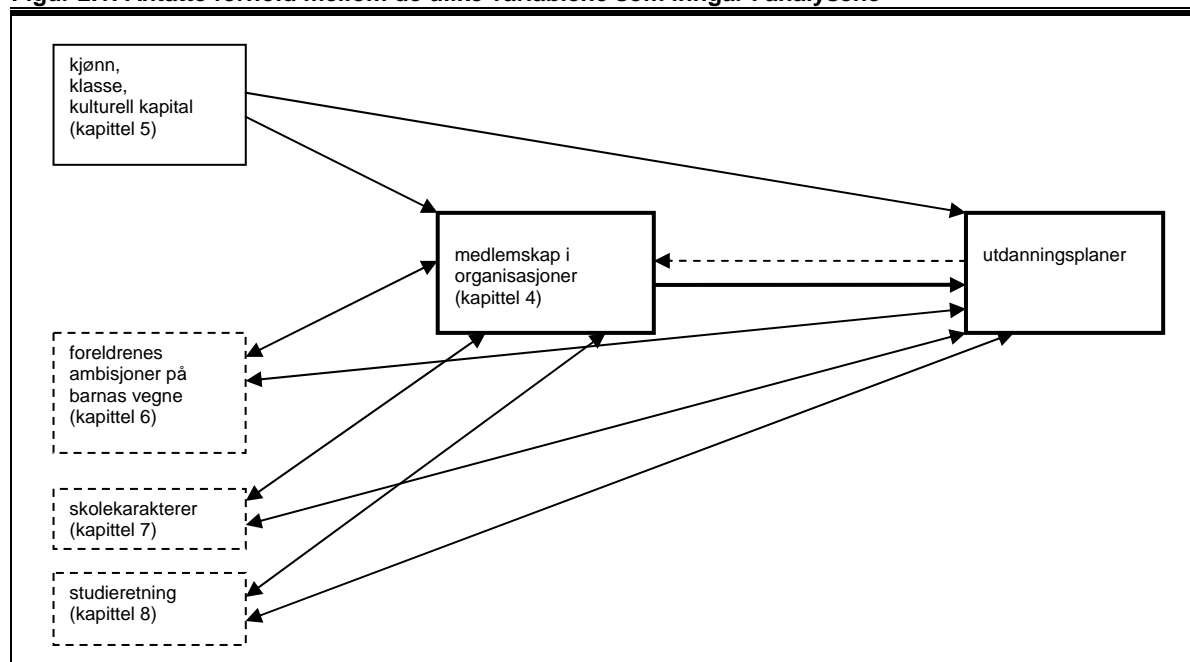
Avslutningsvis må det minnes om at både internaliseringen av organisasjonens normer og verdier, læringen og den kognitive treningen som kan finne sted, samt mestringsfølelsen vil gjelde i ulik grad i de forskjellige organisasjonene, og ikke nødvendigvis ha samme betydning for alle deltagerne. Hvor *naturlig* det er å utvikle

aspirasjoner i tråd med de andre medlemmene vil også variere. Medlemmer i organisasjoner kan godt ha høyere utdanningsplaner i *snitt*, til tross for at mange i de ulike organisasjonene for eksempel ikke lar seg påvirke av de andre medlemmenes utdanningsaspirasjoner.

2.2 Seleksjonsmekanismen

En sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner må forstås å være spuriøs når bakenforliggende forhold skaper et tilsynelatende inntrykk av et årsak-virkning forhold. Seleksjonsmekanismen tar utgangspunkt i at en sammenheng mellom medlemskap og utdanningsplaner helt eller delvis har sin årsak i seleksjon av ungdom inn i organisasjonene. De som selekteres inn, er de som i utgangspunktet har høye utdanningsplaner. Sosialiseringen i organisasjonene vil dermed ha mindre selvstendig betydning for medlemmenes utdanningsplaner. Kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning er forhold som hovedsammenhengen skal kontrolleres for (figur 2.1). Selv om det er kausalitetsproblematikk knyttet til hvor i årsakskjeden de tre sistnevnte befinner seg, er det felles for alle seks at de hver for seg kan fungere som årsak til både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Foreldrenes ambisjoner, skolekarakterer og studieretning kan også plasseres flere steder i kausalkjeden. Dette forhold vil diskuteres fortløpende i kapittelet. Antagelsen om at det er utdanningsplanene som påvirker organisasjonsmedlemskap og ikke motsatt, er adressert tidligere og gjentas ikke her.

Figur 2.1. Antatte forhold mellom de ulike variablene som inngår i analysene

De bakenforliggende forhold som er presentert i en *heltrukken* boks (kjønn, klasse og kulturell kapital), representerer de forhold som kan føre til at hovedsammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner er spuriøs, ved at variablene er plassert før i tid og fungerer som årsaksvariabler. De *stiplede* boksene representerer andre mulige årsakssammenhenger. Noen av variablene kan også forstås å ligge andre steder i rekkefølgen (både tids- og årsaksmessig), mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner eller etter begge. De kan bare svekke hovedsammenhengen i den grad de ligger bak både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner i tid. De kan forstås å ligge flere steder, også for ett og samme individ.

I fortsettelsen vil de bakenforliggende forhold knyttes både til organisasjonsmedlemskap generelt og utdanningsplaner. I tillegg vil forholdet til medlemskap i idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner studeres, da eventuelle ulikheter mellom disse vil være tema i de påfølgende analysekapitler. Årsaker til dette blir adressert mot slutten av kapittelet. Fokuset under vil være på rene empiriske sammenhenger samt forklaringer på *hvordan* de ulike forhold har sammenheng med organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

2.2.1 Kjønn

Kjønn kan påvirke både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Under vil kjønn knyttes til medlemskap i organisasjoner generelt, idrettslag, miljøvernorganisasjoner og politiske organisasjoner. Deretter vil det holdes opp mot utdanningsplaner.

De fleste unge er medlem av en eller flere organisasjoner i løpet av oppveksten. Dette har vært trenden lenge. En undersøkelse fra 1979 (Vestfoldundersøkelsen) viste at blant 16-19-åringene var 74 prosent av guttene og 62 prosent av jentene medlem i en organisasjon (Railo og Ommundsen 1983, del 1: 19). Nyere tall viser også at organisasjons-

medlemskap er en ganske ordinært, men deltagelsen har falt. Øia (1998: 48) fant i sitt materiale fra Skien at mens det i 1985 var 75 prosent av ungdomskoleelevene som var medlem i en organisasjon, sank dette til 69 prosent i 1991 og videre til 58 prosent i 1997. Tallene viste også at de som aldri har vært medlem noe sted ble mer enn fordoblet i perioden fra 1991 (5 %) til 1997 (11 %). Fauske og Øia (2003: 185) skriver at gutter oftere er medlem av organisasjoner enn jenter, men at kjønnskjevheten varierer i ulike undersøkelser, og kan være ganske liten. I Ung i Norge 1992 var kjønnsdifferansen på 2 prosentpoeng, mot 9 prosentpoeng i Osloundersøkelsen 1996. Senere tall har vist ganske små forskjeller. I perioden 1997-2001 var guttene i niende og tiende klasse bare litt mer aktive enn jentene (UNGdata) (Bakken og Øia 2002: 80). En årsak til jentenes lavere andel i organisasjonene er kanskje at de i større grad får andre interesser når de blir eldre og at de oftere finner nye sosiale møteplasser?

Øia (1994: 43-44) konkluderer på bakgrunn av Ung i Norge 1992-materialet at en til en viss grad kan gjenfinne det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret i hvordan gutter og jenter er medlem i ulike organisasjoner. Guttene foretrekker for eksempel idrett, motorklubb og jakt- og fiskeforening, jentene er mer aktive i sang- og musikkorganisasjoner, ungdomslag/4H og foreninger for dyrehold.

Idrettsorganisasjoner har de høyeste medlemstallene av ungdomsorganisasjonene. Guttene er også her i flertall, og dette har vært trenden de siste tiår. I Vestfoldundersøkelsen (Railo og Ommundsen 1983, del 1: 20) er kjønnsforskjellene størst blant den eldre ungdommen. 54 prosent av guttene og 38 prosent av jentene i alderen 16-19 år medlem av et idrettslag. Sammenlignet med tall fra Ung i Norge 1992 (Wichstrøm 1995: 47 og 53-54) kan det virke som om guttene relativt sett sjeldnere er med enn tidligere. Allikevel ser vi av 1992-materialet at jentene i større grad faller fra når de blir eldre. Andelen jenter i idrettslag mer enn halveres fra 15 til 18 år, fra 53 til 26 prosent. Tilsvarende faller andelen gutter fra 58 til 41 prosent. Etter kontroll for andre sentrale forhold er frafallet mindre kjønnskjevt, men fremdeles av betydning. Tall fra perioden 1997-2001 (Bakken og Øia 2002: 80-81) viser at 47 prosent av guttene og 38 prosent av jentene i er medlem av idrettslag, men dette dreier seg om elever i niende og tiende klasse. Nesten halvparten av disse guttene konkurrerer, mot 36 prosent av jentene (UNGdata). Wichstrøm (1995: 30 og 37) fant at dobbelt så mange av guttene i alderen 18-19 år drev med konkurranseidrett, og at guttene konkurrerte oftere på nasjonalt og internasjonalt nivå.

Sisjord (1993: 46) skriver at en forklaring på mannsdominansen er at det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret inviterer til en forståelse av idrett som en aktivitet i

større grad knyttet til mannsrollen. Når idrett forstås maskulint (Harris 1981: 275) vil kvinnelige idrettsutøvere kunne oppleve en konflikt mellom den tradisjonelle kvinneverollen og seriøs satsing på idrett. Fasting (1988: 11) skriver at det kan være lettere for gutter å drive idrett da deres kjønnsbetingede personlighetstrekk (konkurransorientering, aggressivitet o.l.) er viktige for å lykkes som idrettsutøver. Det kan også være slik at idrettskulturen samstemmer bedre med mannskulturen enn kvinnekulturen (Sisjord 1993: 49). Greendorfer (1983) skriver at barn gjennom kjønnsbetinget sosialisering i familien, lærer at idrett er en aktivitet som gutter i hovedsak skal delta i, særlig etter hvert som de blir eldre. Rollelæringen begynner allerede i spedbarnsårene og er selvforsterkende. Sosialiseringen kan være skjult eller åpen og ta form av oppmuntring og sanksjonering eller mangel på dette. Foreldrene behøver heller ikke nødvendigvis være klar over i hvilken grad de har slik innflytelse på barna.

Samlet sett kan dette være årsaker til både hvor stor andel jentene som begynner med idrett og hvor mange som slutter etter hvert som de blir eldre. Medlemskap i idrettslag utgjør en stor andel av medlemskap i organisasjoner generelt. Kjønnsskjevhet i idretten gir dermed utslag også når vi vurderer kjønnsskjevhet i organisasjoner under ett.

I politiske organisasjoner er kjønnsforskjellene langt mindre. I Ung i Norge 1992 var 4 prosent av jentene og 5 prosent av guttene i alderen 13-19 år medlem (Øia 1994: 43). Andre undersøkelser rapporterer lignende størrelser. Øia (1995: 31-32) finner i en stor nasjonal undersøkelse, at 5 prosent av jentene og 7 prosent av guttene oppgir å være medlem (Ungdom og Demokrati – 1994). Tallene herfra viser at det var den eldre ungdommen som oftest trakk mot de politiske ungdomsorganisasjonene. Blant jentene varierte medlemskapsprosenten mellom 6 og 9 prosent i 17-19årsalderen, for guttene mellom 8 og 10 prosent. Han skriver at den yngre ungdommen er mer usikre på hvor de vil plassere seg i det politiske landskapet. Tall innsamlet i perioden 1997-2001 (UNGdata) viser at blant elever i niende og tiende klasse var bare 3 prosent medlem i en politisk organisasjon, dette gjeldt både jentene og guttene (Bakken og Øia 2002:80). Dette stemmer godt med tallene fra de andre undersøkelsene. Årsaker til ikke å være medlem i politiske ungdomsorganisasjoner varierer mellom kjønnene (Øia 1995: 39-40). Guttene oppgir oftere enn jentene at de mener de politiske ungdomsorganisasjonene mangler innflytelse, mens jentene oftere vektlegger usikkerhet knyttet til politiske spørsmål. Øia skriver at dette behøver ikke bety at jentene mangler kunnskap om politikk, det kan like gjerne være at guttene mer ukritisk danner seg faste meninger.

Kjønnsforskjellene er små også i miljøvernorganisasjonene. Skogen (1996: 96) skriver at jenter i større grad enn gutter opptatt av miljøvern, men dette gir ikke utslag i statistisk signifikante forskjeller når en ser på medlemskap (Ung i Norge 1992). Øia (1994: 43) viser med utgangspunkt i samme materiale at 4 prosent av jentene i alderen 13-19 år er medlem av en miljøvernorganisasjon, mot 3 prosent av guttene. Det kan virke som om noe av årsaken til den ulike kjønns sammensetningen i idrett og politisk-ideologiske organisasjoner er at jenter og gutter på videregående i like stor grad tiltrekkes av det som skjer i idébaserte organisasjoner, mens idretten, og aktivitetsbaserte organisasjoner i større grad tiltrekker guttene. Sett under ett viser tidligere forskning også at medlemmene i idrettslag i gjennomsnitt er noe yngre enn tilfellet er i politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner.

Sammenhengen mellom kjønn og utdanning har vært et viktig tema både i utdanningssosiologien (Hernes og Knudsen 1976, Knudsen 1980, Edvardsen 1995) og den politiske debatten. Tidligere var det langt vanligere for gutter å velge høy utdanning enn tilfellet var for jenter. Gutter og jenter velger fremdeles forskjellig, men jentene er nå i flertall ved høyere utdanning. Aamodt (1996: 258) viser til Skrede og Sørensen (1983) og skriver at årsaken til denne endringen må spores i at samfunnet har endret syn på kvinner og krav til kvinner. Frønes (1996: 97) skriver at mens det i 1980 var dobbelt så mange gutter som planla høyere universitetseksamen, dominerte jentene de fleste deler av høyere utdanning drøyt ti år senere.

Samtidig har kjønn betydning for utdanningsplaner. Støren (2000: 55) oppgir at blant elever på grunnkurs er kjønn viktig for planer om å begynne på universitet eller høyskole, også etter kontroll for andre forhold. Men kjønns skjevheten har vist seg å være liten i studier som også inkluderer ungdom fra ungdomskolen (Bakken 1998: 203-204).

Jenter har oftere høye utdanningsplaner, men er generelt mindre delaktige i organisasjonslivet. Dette skulle tilsi at sammenhengen mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner ikke vil bli svekket for kjønn. Allikevel inkluderes kjønn i analysene fordi det er en variabel som vanskelig kan utelates i analyser av utdanningsplaner, og fordi en avklaring av kjønn vil være interessant enten det svekker eller styrker hovedsammenhengen i oppgaven. I tillegg er det slik at kjønnsvariasjonene i miljøvernorganisasjoner og politiske organisasjoner, som vi skal konsentrere oss spesielt om, godt kan helle i begge retninger.

2.2.2 Sosial bakgrunn

I hvilken grad legger sosial bakgrunn i dag føringer for individets liv? På den ene siden har samfunnets differensiering åpnet for nye muligheter som i prinsippet er åpne for alle. På den andre siden kan svekkelsen av tradisjonelle mønstre virke reduserende på individets holdepunkter og slik forvitte handlingsplattformen. Ziehe og Stubenrauch (1987: 14) skriver at ødeleggelsen av orienteringsmønstre kan sette ungdom i en posisjon preget av frihet og valgmuligheter. En slutning i forlengelsen av dette er at ungdom velger utdanning og fritidsaktiviteter i stor grad uavhengig av sin sosiale bakgrunn. Dette betyr i så fall at ungdommens organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner ville være jevnt fordelt i de ulike lag. Det er imidlertid vanligere at norsk empiri trekker i motsatt retning.

Sosial bakgrunn knyttes gjerne til faktorer som økonomisk og kulturell kapital. Kulturell kapital kan forstås som informasjonskapital (Bourdieu 1996: 55) og kan være ”akkumulerte ressurser i form av kunnskaper, ideer, språkbruk og vaner som legitimerer forskjeller i makt og status (Ekström 1997: 170). Mengden av økonomisk og kulturell kapital vil være avgjørende for å plassere et individ i samfunnsstrukturen (Bourdieu 2002: 230-231). I kvantitative analyser benyttes gjerne utdanningsnivå eller antall bøker i hjemmet som mål på kulturell kapital.

Flere forskere mener at sosial bakgrunn har betydning for organisasjonsdeltagelse (Pedersen 1996: 84, Fauske og Øia 2003: 180). Det er funnet mer forklaringskraft knyttet til kulturell kapital enn klassebakgrunn (Øia 1994: 47-54). Øia finner i Ung i Norge 1992 at både fars yrke (klasse), fars utdanningsnivå og antall bøker i hjemmet (begge er mål på kulturell kapital) har sammenheng med organisasjonsdeltagelse. Variasjonene knyttet til fars yrke var allikevel små, bare ungdom fra arbeiderklassen skilte seg ut. Han konkluderer med at ”utslagene av fars utdanning er mye sterkere enn yrkestilknytning” (Øia 1994: 51). Enda sterkere er utslagene av antall bøker i hjemmet. Han finner at bare 57 prosent av de som hadde 0-20 bøker hjemme var medlem av en organisasjon, mot 80 prosent av de med mer enn 500 bøker hjemme. Grue (1984: 87) fant derimot små forskjeller på sosial bakgrunn når det gjaldt uorganisert ungdom.

Sosial bakgrunn har sannsynligvis også betydning for rekruttering til idrett, men det er en svakere prediktor enn for organisasjoner sett under ett. Uansett har sosial bakgrunn vist å kunne ha betydning for om man i det hele tatt velger idrett, og i tilfelle hvilken idrett man velger. Frønes (1996: 57-58) skriver at det eksisterer arbeiderklasseidretter og idretter med middelklasseforankring. Lippe (1979: 101 og 130) oppsummerer sine funn med at

høyere sosial status henger sammen med bedre idrettsresultater, og blant jentene i hennes materiale som hadde sluttet med både trening og konkurranser, hadde bare 11 prosent bakgrunn i ”høyere tjenestemenn”, mot 35 prosent i ”funksjonær” og 54 prosent i ”arbeider”. Øia (1994: 50-52) finner i Ung i Norge 1992 at idrettsorganisasjonene bare fremviser mindre forskjeller knyttet til fars yrke og utdanning, men at kulturell kapital målt ved antall bøker i hjemmet gir tydelige utslag. Wichstrøm (1995: 37) konkluderer med utgangspunkt i samme materiale, at når det gjaldt konkurranse på nasjonalt og internasjonalt plan var ungdom fra arbeiderklassen og primærnæringene langt sjeldnere representert. Sisjord (1996: 192) mener at omtrent all empirisk forskning avdekker en sammenheng mellom idrettsdeltagelse og sosial klasse, og hennes egne resultater (1993: 120) viser også signifikante forskjeller mellom sosialgruppene. Både knyttet til hvem som er aktive og hvem som faller fra. Det er kanskje rimelig å konkludere med at idrettsmedlemskap i noen grad betinges av sosial bakgrunn, men at faktorer knyttet til kulturell kapital er viktigere enn fars yrke.

Sammenheng mellom sosial bakgrunn og politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner påpekes også. Pedersen (1996: 84) skriver at politiske preferanser, og særlig oppslutning om politiske organisasjoner bør sees på bakgrunn av sosial klasse. I følge Skogen (1996: 98) har klassebakgrunn sammenheng med ulike miljøvariabler. Sett under ett mener han at miljøbevegelsens helhetssyn på naturen ikke har samme appell i en abstraksjonsfremmed og praktisk orientert kultur som man finner i arbeiderklassen og hos de fra primærnæringene. Øia (1995: 32-33) skriver at høy sosial status, gode skolekarakterer og et intellektuelt hjemmemiljø gjør det mer sannsynlig at ungdommen er medlem av en politisk organisasjon. 15 % av de som har fedre med høyere akademiske yrker er, eller har vært, medlem av et politisk parti, mot 6 % av de som har fedre som er lavere funksjonærer (Ungdom og demokrati - 1994). I Ung i Norge 1992 finner Øia (1994: 49-52) tilsvarende at det er de som har fedre i mellomsjiktene og høyere ledende stillinger som oftest er med i miljøvernorganisasjoner og politiske organisasjoner. Kulturell kapital, målt ved antall bøker i hjemmet, gir også ”spesielt sterke” utslag her. Mønstrene er ganske entydige, for hvert nivå opp far står på utdanningsstigen og for hvert nivå opp en går (stort sett) når det gjelder antall bøker i hjemmet, desto større er sjansen at barna er medlem.

Sett under ett er det slik at ungdom som har foreldre med mye økonomisk og kulturell kapital i større grad er medlem i organisasjoner. Årsaker til dette kan være at denne ungdommen selv ønsker seg inn i organisasjonene og at foreldrene deres oftere støtter de i dette. Øia (1994: 54) konkluderer med at utdanningssamfunnet, i betydningen

fars utdanning, antall bøker i hjemmet og egne skolekarakterer, er en mer sentral prediktor enn det tradisjonelle klassesamfunnet (fars yrke) når det gjelder rekruttering til organisasjoner generelt. Utdanningssamfunnet har spesielt mye å si for idéorganisasjoner i den forstand at det er en tydeligere prediktor her enn tilfellet er for aktivitetsrettede organisasjoner. Idrett er en aktivitetsrettet organisasjonstype men havner allikevel i en særstilling. Han mener prestasjonsfokus i idretten kan være årsak til sammenhengen medlemskap har med kulturelt klima i hjemmet og skolekarakterer.

Sosial bakgrunn har betydning også for utdanning og utdanningsplaner. Ungdommens referanseplaner er av betydning når de velger om de skal ta høyere utdanning, og i tilfelle hvilken. Pedersen (1996: 84) henviser til flere studier når han peker på ulike områder hvor klassesamfunnet reproduseres. Spesielt er dette fremtredende når en ser på variabler som måler kulturell kapital. Ungdom anser gjerne at de tar selvstendige utdanningsvalg (Aamodt 1996: 258), men sammenhengen mellom de unges sosiale bakgrunn og utdanning er påvist i en mengde studier (for eksempel Hernes og Knutsen 1976, Eeg-Henriksen 1983, Opheim og Støren 2001). Støren (2000: 55) finner at foreldrenes utdanning også har betydning for ungdommens utdanningsplaner. Kontrollert for andre forhold er fars utdanning langt viktigere enn mors.

Det er flere teorier om hvordan sosial bakgrunn har betydning for skole. Hansen (1986) skiller mellom verditeori, kulturteori og sosial posisjonsteori. Det skal ikke her tas stilling til hvilken retning som best forklarer norske forhold i dag, men med utgangspunkt i Hansens artikkel "Sosiale utdanningsforskjeller", skal det kort redegjøres for kjennetegn ved retningene. Verditeorien (s.5) vektlegger normer og verdier som sentralt når en skal vurdere utdanningsvalg. Dette fører for eksempel til at utdanning vurderes som mindre betydningsfullt i de lavere lag. Dermed vil ungdom med denne bakgrunnen sjeldnere velge høyere utdanning og oftere ha dårligere skoleprestasjoner. Innen kulturteorien (s.6) forstås prestasjonsforskjellene hos ungdom som årsak til sosiale rekrutteringsforskjeller. En vinkling er at ulike kulturer forsyner barn med ulik mengde intellektuell ballast, en annen at skolen representerer og formidler en dominerende kultur som man må ha visse forutsetninger fra tidligere sosialisering for å beherske. Hovedpoenget i sosial posisjonsteori (s.18) er at det er en sosial kostnad for barn av foreldre fra øvre lag å ikke velge å ta lang utdanning, mens barn fra lavere sosiale lag kan beholde eller forbedre sin sosiale posisjon uten å ta dette steget.

I hvilken grad kan en vurdere de unges valg som resultat av slike kalkyler? Det er vanskelig å forestille seg at elever ved den videregående skolen har full oversikt over

hvordan for eksempel fremtidens lønnsforhold vil utvikle seg. De strengeste krav til rasjonelle valg vil dermed ikke være oppfylt. Aamodt (1996: 252) skriver at det motsatte forhold, der utdanningsvalg skulle være styrt av impulser også er urimelig, da det for eksempel er påviselig at utdanningsvalgene følger utviklingen i arbeidsmarkedet. Han konkluderer med at rasjonelle overveielser sannsynligvis må være med i bildet. Skogen (1996: 91) skriver at klasse påvirker økonomiske og sosial ressurser som kan være sentrale ved utdanningsvalg, og i tillegg påvirker klassekulturen *utdanningsønskene*. Slikt sett er det kanskje riktig å hevde at sosial bakgrunn har en dobbel effekt på utdanning? Aamodt (1996: 259) hevder at ungdom som har foreldre med mye utdanning får bedre karakterer i grunnskolen men at de velger annerledes også når karakterene er det samme. Bjørnson konkluderer at for gutter fra arbeiderklassen vil høyere evnenivå alene ikke være ”nok til å krysse grensen mellom den kjente praktisk dominerte bakgrunnen til det ukjente teoretiske” (1996: 224).

Nesten uansett hvilket utgangspunkt en har for empiriske analyser, vil sosial bakgrunn være av betydning for ungdoms utdanningsvalg. Faktum er at foreldre kan fungere som rollemodeller og kunnskapsbesittere, og de vil være med på å forme holdninger og verdier hos barna samt stille forventninger til dem (Edvardsen 1995: 24). Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne behandles senere i kapittelet.

Spesielt virker det som om faktorer knyttet til kulturell kapital er av betydning. Edvardsen konkluderer med at ”kanskje kan en si at den kulturelle kapitalen er viktigere enn den økonomiske med tanke på valg av utdanningsnivå” (1995: 46).

Alt i alt er kanskje den reelle valgmuligheten mindre tilstedeværende enn det Stubenrauch og Ziehe foreslår. Dette behøver ikke å bety at oppvekstvilkårene ikke er annerledes for ungdommen i dag enn for et par tiår siden. Furlong og Cartmel (1997) mener at klasse og kjønn fremdeles er av betydning for den enkeltes livssjanser, men at denne sammenhengen er mer skjult enn tidligere (i Fauske og Øia 2003: 287).

Skolekarakterer omtales senere, her skal bare presiseres to forhold knyttet til kjønn og sosial bakgrunn som begge har sammenheng med skolekarakterer og gjennom dette utdanningsplaner. De som har bedre karakterer søker seg oftere til høyere utdanning. Edvardsen (1995: 36-37) finner at gutter og jenter med samme karakterer planlegger samme utdanningsnivå. Årsaken til at flere jenter enn gutter planlegger universitets-utdanning er først og fremst at de oppnår bedre karakterer. Forholdet er som vi så over, annerledes for sosial bakgrunn. Edvardsen skriver at i tillegg til at barn fra høyere sosiale

lag får bedre karakterer, planlegger de også oftere høyere utdanning uavhengig av karakternivå.

2.2.3 Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

Foreldrenes rolle som kunnskapsbesittere, primære omsorgspersoner og rollemodeller gjør det sannsynlig at de er ungdommenes viktigste påvirkningskilde når det gjelder valgsituasjoner av noe omfang. Foreldrene engasjerer seg naturligvis i barnas fritid og har gjerne ønsker og forventninger på deres vegne. Fauske og Øia (2003: 127) skriver at foreldre er svært engasjert i barnas organiserte fritid, fra å kjøre og betale kontingenter, til å fungere som ledere.

Sisjord sammenfatter på bakgrunn av tidligere forskning at foreldrene, sammen med vennene, er av størst betydning for sosialisering til idrett, og at foreldrene er viktigst i barneårene (Greendorfer 1977, Patrikson 1981, Butcher 1983, 1985, i Sisjord 1993: 68). Dette støttes også av McPherson (1981: 254) som trekker frem at det å ha venner som selv er idrettsinvolvert og det å komme fra et hjem der idrett vurderes høyt i størst grad motiverer utøverne til å konkurrere.

Foreldre og venner er også viktige når det gjelder å *begynne* med idrett. Railo og Ommundsen (1983 del 1: 71) finner at ungdommen selv legger vekt på at det er disse som i størst grad kan motivere de til å begynne med idrett, og de er langt viktigere enn idrettslag og skole. I tillegg mente 70 prosent av ungdommen at foreldrene gjorde sitt beste for at de skulle trives i idretten (del 2: 35). Allikevel var det ikke alle som hadde denne støtten hjemmefra. 27 % svarte at foreldrene ikke var særlig interessert i idretten de drev. Det er de eldste guttene som oftest oppgir uinteresserte foreldre (del 2: 112). Sett under ett er det en relativt stor andel av frafallsungdommen som er misfornøyd med ett eller flere atferdstrekk hos foreldrene når det gjelder deres idrettdeltagelse. Dette er en eldre undersøkelse og det kan godt være at foreldrene i dag både er mer eller mindre viktige. At de ikke skulle ha noen betydning er derimot ganske usannsynlig.

Greendorfer (1983: 151) har fokusert på kvinner i idrett og skriver at foreldrenes betydning for jentenes idrettsinvolvering blant annet er knyttet til foreldrenes eget forhold til og erfaring fra idrett. Foreldrene synes altså å være betydningsfulle. Grue (1984: 31-32 og 36) fant likevel at venners medlemskap var viktigere for 14 åringers innmelding i alle typer foreninger, også idrett, enn foreldrenes ønske om dette. Samlet sett må det uansett

konkluderes med at foreldrenes innstilling sannsynligvis har betydning for ungdommens idrettsdeltagelse.

Knudsen (1980: 314) skriver at foreldre som har høye prestasjonsforventninger til barna vil søke å holde de borte fra aktiviteter som tar oppmerksomheten bort fra skolegangen og hemmer konsentrasjonen. Derimot vil de oppmuntre barna til å drive med intellektuelle aktiviteter som styrker skolegangen. Deltagelse i politisk-ideologiske organisasjoner vil i oppgaven fungere som det sistnevnte. Når det gjelder idrett så mener Knudsen at dette verken styrker eller svekker barnas muligheter i skolen. ”I alle tilfelle skulle en tro at sterke forhåpninger fra foreldrenes side, vil gi seg utslag i et relativt større innslag av komplementære aktiviteter og mindre konkurrerende aktiviteter” (Knudsen 1980: 315).

Det ser altså ut som om foreldrene har innflytelse på ungdommens organisasjonsdeltagelse, spesielt mens barna er yngre. Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne kan være en generell medvirkende årsak til flere forhold ved ungdommens liv. Det er rimelig å tenke seg at de foreldrene som er svært engasjert i barnas fritid, også oftere er engasjert i deres skolegang og utdanningsplaner generelt. I oppgaven vil foreldrenes ambisjoner forstås som en mulig årsak til både organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner.

Bakken finner i tallmaterialet fra Osloundersøkelsen (1998: 182 og 291) at elever i de to siste trinn på ungdomskolen samt grunnkurs på videregående, mener deres foreldre er svært interessert i deres skolegang. Mer enn ni av ti oppga at det stemmer ”ganske godt” eller ”svært godt” at foreldrene er svært interessert i skolearbeidet. Foreldre med bakgrunn i klassene ”høyere administrative stillinger”, teknisk-økonomisk mellomlag” og ”humanistisk sosial mellomlag” viser sterkere interesse for sine barns skolegang, men differansene er ikke store.

Foreldrenes ambisjoner når det gjelder utdanning har sammenheng med ungdommens sosiale bakgrunn (Hernes og Knudsen 1976, Bjørnson 1996).

I familier med høy inntekt og levestandard har foreldrene gjerne god utdanning, de gir barna mer hjelp og støtte i skolearbeidet, de er mer aktive på foreldremøter osv. De har mer kontakt med barna om deres skolegang, og mer kontakt med skolen om sine barns utviklingsgang. De fordeler som er knyttet til foreldrenes sosiale status hopper seg altså opp på én gruppe elever, mens ulempene hopper seg opp på en annen gruppe elever (Hernes og Knudsen 1976: 15-16).

Samtidig er det slik at forventningene hos foreldrene kan fungere som et press (Edwardsen 1995: 25). Knudsen (1980) mener at foreldrenes innstilling kan ha betydning både for ungdommens utdanningskarriere direkte, og indirekte gjennom skolekarakterer. Hernes og

Knudsen (1976: 18) skriver at foreldrene kan stille forventninger, samt være en standard barna kan måle seg etter. I tillegg til å være ressurspersoner er de altså også referansepersoner.

Sammenfatningsvis betyr dette at ungdom, som er fra høyere sosiale lag, oftere har foreldre som har ambisjoner på deres vegne både når det gjelder organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner.

Det kan ikke utelukkes at en sammenheng mellom ambisiøse foreldre og barnas organisasjonsmedlemskap også i noen grad kan ha sin sammenheng i et motsatt kausalitetsforhold. Det er ikke utenkelig at organisasjonsaktive barn kan danne ambisjoner hos foreldre idet foreldre synes barna er flinke og dyktig og ser at deltagelsen er positiv. Dersom foreldrene skulle oppleve at barna ønsker å stille seg på siden av organisasjonslivet, eller er passive i forhold til det, kan det hende at deres ambisjoner avtar som følge.

Kausalitetsforholdet kan også være omvendt for utdanningsplaner og foreldrenes ambisjoner. Det kan for eksempel tenkes at ungdom som formidler at de har planer om å begynne på universitet skaper forventninger og ambisjoner på deres vegne hos foreldrene. Skulle det være slik at barna er svært negative til å skulle ta høyere utdanning, ønsker kanskje ikke foreldrene å utøve press og senker dermed sine ambisjoner. Allikevel bør ikke betydningen av disse motsatte kausalitetsforhold overdrives. En sammenheng mellom foreldrenes ambisjoner og organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner bunner sannsynligvis hovedsakelig i at foreldrenes ambisjoner er årsak og ikke virkning.

Med hensyn til problemstillingen er det viktig å merke seg at det bare er i den grad foreldrenes ambisjoner er årsak til både organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner at sammenhengen mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner svekkes.

2.2.4 Skolekarakterer

Ungdommens skolekarakterer har betydning for deres forhold til organisasjoner. Dette gjelder både for organisasjoner generelt, samt for idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner spesielt. Øia (1994: 53-54) finner i Ung i Norge 1992-materialet at mens 83 prosent av de med ”gode karakterer” (over ”4” i snitt) er medlem av en organisasjon, er den tilsvarende oppslutningen 77 prosent for de med ”middels karakterer” (”3” til ”4”) og 65 prosent for de med ”svake karakterer” (”0” til ”3”). Han skriver at de fleste organisasjoner har overvekt av skoleflinke elever, men at dette ikke er tilfelle i motorklubb og jeger- og

fiskeforeninger. Disse er underrepresentert med skoleflinke elever. Røde kors/Norsk folkehjelp og fritidsforeninger utmerker seg ved å ha en medlemsmasse som rekrutteres uavhengig av karakterer. Det er idéorganisasjoner som i størst grad har skoleflinke elever. Elever med gode karakterer har dobbelt så stor eller større sjanse for å være medlem av for eksempel politiske foreninger og miljøvernorganisasjoner, sammenlignet med skolesvake elever. At utdanningssamfunnet har betydning for medlemskap i idéorganisasjoner kommer kanskje som en mindre overraskelse enn at dette også er tilfellet for idrettsorganisasjoner. I materialet kommer det frem at jo bedre karakterer en har, desto større er sjansen for medlemskap i idrettslag. Øia skriver at det går et skille mellom idéorganisasjoner og aktivitetsorganisasjoner, men idrett havner i en særstilling.

I tillegg til generell studiekompetanse, er et gitt karakternivå gjerne knyttet til opptak ved høyere studier. Selv om mange studier er åpne, i den forstand at generell studiekompetanse er det eneste krav, er det allikevel sannsynlig at karakterer har betydning for den enkelte. Bakken og Sletten (2000: 31) finner en meget sterk sammenheng mellom karakterer og utdanningsplaner. Jo bedre karakterer ungdommene oppga å ha, desto større var sannsynligheten for at de samtidig hadde høye utdanningsplaner². Støren (2000: 62) finner at også karakterer fra grunnskolen er av stor betydning for høye utdanningsplaner, og mener at elevene vurderer sine muligheter på basis av det signalet karakterene gir om deres ferdigheter og anlegg.

Edvardsen (1995: 17) skriver at en årsak til sterk samvariasjon mellom karakterer og planlagt utdanningsnivå er at gode karakterer gir eleven selvtillit og tro på egen kapasitet når det gjelder lange studier. Det motsatte forhold er gjeldende for elever med svake karakterer. Knudsen mener at "Elever med et sterkt selvilde vil ha større faktiske muligheter enn den som mangler selvtillit, uavhengig av andre forhold" (Knudsen 1980: 344). Han skriver at karaktertildeeligen former viktige personlighetstrekk hos eleven som har betydning for vedkommendes livssjanser. Andre har konkludert med at karakterer er en "svært viktig prediksjonsfaktor med tanke på fortsettelse i høyere utdanning (....)" (Opheim og Støren 2001: 99).

Skolekarakterer inngår i ganske komplekse kausalitetsforhold i denne oppgaven. De kan påvirkes av variabler knyttet til kjønn, sosial bakgrunn og for eksempel foreldrenes ambisjoner på barnas vegne. Samtidig kan gode karakterer skape ambisjoner på vegne av barna hos foreldrene. I tillegg er det slik at en sammenheng mellom karakterer og

---

² Kontrollert for innvandrerbakgrunn og sosio-økonomisk status.

utdanningsplaner ikke bare behøver være grunnet i ett årsak-virkning forhold. Høye utdanningsplaner kan være påvirket av gode karakterer, gode karakterer kan være en respons på høye utdanningsplaner, eller det kan være et gjensidig virkningsforhold mellom de to (Bakken og Sletten 2000: 32). Bakken (2003: 115) konkluderer med at karakterer og utdanningsplaner sannsynligvis påvirker hverandre gjensidig.

Skolekarakterer kan også forstås å være en effekt av, og ikke bare en årsak til, organisasjonsmedlemskap. Dette forhold ble tatt opp tidligere i kapittelet. Organisasjonsdeltagelse kan forstås å være en skolekomplementær aktivitet i den forstand at deltagelse her letter læringen. Aktiviteten kan fungere som en intellektuell syssel, spesielt er dette sannsynligvis tilfellet i noen organisasjonstyper.

Dermed er det slik at selv om en kunne forvente at skolekarakterer har sammenheng med både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, behøver ikke dette utelukkende bety at den bivariate sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner vil svekkes. En sammenheng kan også komme av at skolekarakterer kan være en effekt av, og ikke bare en årsak til, både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

2.2.5 Studieretning

Det siste forhold som skal taes opp er knyttet til studieretning. Dette kan også være en delvis årsak til en sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Skole- og klassekamerater kan påvirke hverandre når det gjelder valg fritidsaktiviteter. Organisasjonsdeltagelse kan ha sin årsak i at elever ved enkelte studieretninger oftere påvirker medelever til å melde seg inn. For eksempel kan en tenke seg at elever ved allmennfaglig studieretning oftere påvirker sine medelever til å melde seg inn i politiske organisasjoner, enn tilfellet er ved yrkesfaglig studieretning.

Tall fra Ung i Norge 1992 (Wichstrøm 1995: 51-54) viser at ungdom som gikk på yrkesfaglig studieretning sjeldnere var medlem av idrettslag (29 %) enn ungdom i en ”sammenslått” kategori av allmennfag og handel og kontor (43 %). Wichstrøm foreslår at dette kan ha sammenheng med at den organiserte idretten er mindre viktig i arbeiderkulturen, enn den dominante mellomlagskulturen. Konkurransen, helse og selvdisiplin står sterkere i sistnevnte. Regresjon av studieretning på tilslutning til idrettslag, kontrollert for andre sentrale forhold, viser at studieretning både har betydning for det å være nåværende medlem, samt frafall fra idrett. Yrkesskoleungdom blir sjeldnere medlem

og faller oftere fra. Dette er også funnet i en tidligere undersøkelse. Railo og Ommundsen (1983, del 1: 23) finner også at elever ved yrkesskolen sjeldnere deltar i idrett, dette gjelder både gutter og jenter, og andelen som er totalt idrettspassiv er også høyere her.

Vi har allerede sett at den skolesterke ungdommen fra de øvre lag, med mye kulturell kapital og ambisiøse foreldre oftere er medlem av organisasjoner og oftere har høye utdanningsplaner. Siden generell studiekompetanse er en forutsetning for å begynne på universitet og høyskole er det sannsynlig at denne ungdommen velger studieretning som gir dette. Når denne ungdommen, som slikt sett er ganske homogen, samles på samme skoler og i samme klasser kan de forsterke hverandres fritidsinteresser og utdanningsmål. Slik sett kan studieretning ha en selvstendig effekt på organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner, ved at skolen og klasserommene er sentrale møteplasser og sosialiseringsinstanser.

Studieretning har naturligvis også sammenheng med utdanningsplaner. Det vil være et lengre steg for yrkeskoleelevene å komme seg inn på høyere studier enn tilfellet er for elever på allmennfag. De ulike retningene en kan velge som gir generell studiekompetanse, har også ulik betydning for utdanningsplaner. Aamodt (1982: 104) viser at de som gikk på naturfaglig linje oftest begynte på universitet, deretter kom elever ved samfunnsfaglig linje og tilslutt språklig linje. Eeg-Henriksen (1983: 62) fant mye av det samme. Hun så blant annet på linjevalg og planer om å begynne på en utdanning innen ett år, også her var de som gikk på naturfaglig linje de mest utdanningsambisiøse. Disse studiene er av eldre dato, men nyere funn (Opheim og Støren 2001: 96-98) viser at studieretning er den enkeltfaktoren som i størst grad forklarer høyere utdanningsplaner, kontrollert for andre forhold.

Som tilfellet var for foreldrenes ambisjoner på barnas vegne og skolekarakterer, er det heftet kausalitetsproblematikk også til studieretning. Spesielt gjelder dette forholdet til utdanningsplaner. Over så vi at studieretning kunne være årsak til utdanningsplaner, men det er like rimelig å tenke seg at mange har utdanningsaspirasjoner før de begynner på videregående skole og velger studieretning i forlengelsen av disse. Dersom en har planer om å begynne på universitet gir det liten mening å begynne på en studieretning som ikke gir generell studiekompetanse. Ønsker en seg fort ut i arbeidslivet er det mest naturlig å søke seg til en yrkesfaglig studieretning som fungerer som utdanning i seg selv.

Organisasjonsdeltagelse kan kanskje også være årsak til valg av studieretning, men denne antagelsen må nedtones i forhold til det motsatte kausalitetsforhold. Uansett kan det være slik at organisasjoner som møteplass, vil være en arena der medlemmene kan påvirke

hverandre. For eksempel kan en tenke seg at medlemmer av idrettslag kan påvirke hverandre i retning av å begynne på idrettsfaglig studieretning. Sannsynligvis vil en sammenheng mellom studieretning og både utdanningsplaner og organisasjonsmedlemskap ha sin årsak i et gjensidig påvirkningsforhold.

2.3 Avslutning og utdyping av problemstillingen

Sosialiseringsmekanismen forutsetter at organisasjonsmedlemskap påvirker utdanningsplaner. Seleksjonsmekanismen antar at en eventuell samvariasjon mellom disse to variablene er forårsaket av at kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning ligger bak og er årsak til en tilsynelatende, eller spuriøs, sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

Sett under ett er det å forvente at de påfølgende analysekapitlene vil vise en sammenheng mellom medlemskap i organisasjoner og utdanningsplaner, men at den vil være delvis spuriøs. Problematiske kausalitetsforhold medfører at en fullstendig avklaring ikke vil kunne finne sted.

Av sosialiseringsmekanismen kan vi utlede to hypoteser som vil være gjenstand for empiriske analyser:

Ungdom som er medlem i organisasjoner utvikler oftere planer om å begynne på universitet eller høyskole enn ungdom som ikke er medlem.

Ungdom som er medlem i politisk-ideologisk organisasjon utvikler oftere planer om å begynne på universitet eller høyskole enn ungdom som er medlem i idrettslag.

Betydningen organisasjonsmedlemskap har for utviklingen av høye utdanningsplaner vil avhenge av tilknytningsgrad til organisasjonen. Dermed vil det være å forvente at nåværende medlemmer oftere vil ha høye utdanningsplaner enn både tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem. Tilsvarende vil tidligere medlemmer oftere ha høye utdanningsplaner enn de som aldri har vært medlem.

Organisasjoner kan være svært ulike, og derfor er det å forvente at deltagelse i organisasjonene i ulik grad påvirker medlemmene til å utvikle høye utdanningsplaner. Det er tidligere i kapittelet trukket frem et skille mellom idébaserte og aktivitetsbaserte

organisasjoner. Enkelte organisasjoner er andreorienterte, dette betyr at de produserer tjenester eller goder for utenforstående, for eksempel for funksjonshemmede eller samfunnet generelt (Sivesind og Ødegård 2003: 142). Andreorienterte organisasjoner er politiske, humanitære og miljøvernorganisasjoner. I oppgaven vil politisk-ideologiske organisasjoner forstås å være slike andreorienterte organisasjoner, men de omtales som, og er en representant for, *idébaserte* organisasjoner. Disse kjennetegnes ved at oppmerksomheten peker ut av organisasjonen, med et mål om å påvirke samfunnsforholdene. Medlemmene er oftere eldre, noe som kan ha sammenheng med at oppslutningen om målsettingen krever en viss form for moden refleksjon.

Idrett forstås av Sivesind og Ødegård (2003: 142) å være en aktivitetsorientert organisasjon. Dette er også tilfelle i oppgaven. I oppgaven defineres aktivitetsbaserte organisasjoner ved at oppmerksomheten er rettet innad, mot medlemmene og den fysiske aktiviteten. Medlemmene er å finne i alle aldre, og er sammenlignet med medlemmene i idébaserte organisasjoner, i gjennomsnitt noe yngre. Dette kan ha sin årsak i at oppslutningen om aktiviteten her kan finne tilslutning i alle aldergrupper, mens de yngste i liten grad vil være opptatt av å endre samfunnsforholdene gjennom politisk arbeid.

Istedenfor å sammenstille alle organisasjonene som kan forstås som henholdsvis idébaserte og aktivitetsbaserte til to organisasjonstyper, benyttes her isteden sentrale representanter i analysene. Idrettsorganisasjoner benyttes som en aktivitetsbasert organisasjon og politisk-ideologiske organisasjoner som en idébasert.

Det er flere forhold knyttet til politisk-ideologiske organisasjoner som tilsier at medlemskap her er av større betydning for høye utdanningsplaner enn tilfellet er for medlemskap i idrettslag. Generelt er det trolig at høye utdanningsplaner oftere er å finne i forlengelsen av biografiene som konstrueres her. Idrettsungdom har kanskje i noen grad idretten som en alternativ karriere til utdanning. Dette vil sannsynligvis sjeldnere være tilfellet i politisk-ideologisk organisasjon. Forventningene knyttet til ungdom som er medlem i politisk-ideologisk organisasjon vil også være større. Videre er det sannsynlig at ensartetheten til medlemmene politisk-ideologisk organisasjon vil føre til en større selvforsterkende effekt m.h.t høye utdanningsplaner fordi de generelt sett er mer ressurssterk ungdom enn tilfellet er i idrettslag. Kapittel 5-8 vil synliggjøre forskjellene i medlemsmassen mellom de to organisasjonstypene.

Parallelt med dette er det også slik at den intellektuelle treningen som utøves gjennom aktiviteter eleven deltar i utenom skole- og leksearbeid, vil påvirke læringen i skolen og dermed skolekarakterene. Medlemskap i en politisk-ideologisk organisasjon vil

forståes som en skolekomplementær aktivitet i den forstand at aktivitetene her minner om de som finner sted i klasserommet. Dette medfører at medlemskap i denne type organisasjoner er en aktivitet som kan forbedre karakterene og slik øke sjansen for å utvikler høye utdanningsplaner. Sannsynligvis er denne antagelsen riktigere for idébaserte organisasjoner enn aktivitetsbaserte.

Medlemskap i idrettslag vil i mindre grad forståes som en skolekomplementær aktivitet i den forstand som Knudsen (1980: 312-313) skisserer. Selv forstår han idrett som en nøytral aktivitet da det verken systematisk stimulerer til intellektuell virksomhet eller trekker oppmerksomhet vekk fra skolen. Allikevel er det forhold ved idrettslag som tilsier at det kan ha betydning for karakterene. For eksempel kan en lærdom være det å investere arbeid for fremtidig avkastning. Disiplinen kan slik ha overføringsverdi til skolearbeid. Øia (1994: 54) antar at kravet om prestasjoner i idretten kan ha sin årsak i at idrettslagene rekrutterer ungdom med gode karakterer. Et motsatt forhold kan også tenke seg: prestasjonsfokuset i idretten har betydning for medlemmenes prestasjonsfokus også på andre arenaer, som for eksempel i skolen. Forskjellen mellom medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner og idrettslag når det gjelder skolekarakterer undersøkes empirisk i kapittel 7.

3.1 Datamaterialet

Dataene er innhentet av NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) og omfatter et stort nasjonalt utvalg av elever ved ungdomskolen og videregående skole. Av Ung i Norge 2002-materialet studeres i denne oppgaven bare elever ved den videregående skolen. 5880 elever (ved 26 skoler), eller 91 prosent av de som ble trukket ut, besvarte. Til sammen danner de et representativt bilde av elever ved den videregående skolen i Norge i 2002. Deltagelsen i undersøkelsen var frivillig og ble anonymisert. Materialet ble samlet inn delvis for å se på hvilke endringer som har funnet sted siden forrige tilsvarende undersøkelse (1992). Representativiteten er god for elever ved den videregående skolen, men mindre god når det gjelder eldre tenåringer, fordi elever som er utplassert ved lærlingeplasser og ungdom som har sluttet i skolen ikke fanges opp. Dette fører også til en skjevhet i kjønnsfordelingen på VK2 (Rossow og Bø 2003: 27) siden flere av guttene er utplassert i lærlingeplasser. Dette vil ha betydning for variabelen som måler utdanningsplaner, elevene som var utplassert ville antageligvis sjeldnere ha høye utdanningsplaner. Andelen som presenteres med høye utdanningsplaner vil dermed kunne være noe høyt. Selv om enhetene i oppgaven er elever i den videregående skolen som var tilstede i og svarte på spørreundersøkelsen, vil de også omtales og forstås som "ungdom" i oppgaven.

3.2 Operasjonalisering av variablene

I oppgaven undersøkes om organisasjonsmedlemskap påvirker utdanningsplaner. Hovedvariablene i oppgaven er utdanningsplaner, samt medlemskap i organisasjoner generelt og idrettslag, politisk organisasjon, miljøvernorganisasjon og den sammenslåtte kategorien *politisk-ideologisk organisasjon* spesielt. Kontrollvariabler er kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes skoleengasjement, skolekarakterer og studieretning på videregående. Spørsmålene som inngår i denne undersøkelsen vil i liten grad bli

påvirket av problemer ved retrospektivitet, og sannsynligheten for at dette skulle føre til systematiske feil er liten.

3.2.1 Hovedvariabler

Utdanningsplaner

Utdanningsplaner måles ved en variabel som spør ungdommen om hvor lang utdanning de tror de kommer til å ta. Alternativene var ”utdanning på universitet eller høyskole”, ”allmennfaglig utdanning på videregående skole”, ”yrkesfaglig utdanning på videregående skole”, ”annet” og ”vet ikke”. Fokuset i oppgaven er på om ungdommen planlegger universitets- eller høyskoleutdannelse, eller ikke. Derfor er variabelen benyttet dikotom. De som svarer at de har planer om å gå seg etter videregående skole, de som har andre planer enn universitet eller høyskole og de som ikke vet på tidspunktet de ble spurt, vil alle havne i kategorien for de som ikke svarte bekreftende på at de trodde de kom til å ta høyere utdanning. Høye utdanningsplaner er kodet 1, annet er kodet 0. Planer om å begynne på universitet eller høyskole vil omtales som *planer om høy utdanning* og *høye utdanningsplaner*.

Medlemskap i organisasjoner generelt

Ungdommen blir bedt om å svare på om de har vært medlem av noen foreninger, klubber eller lag, etter fylte 10 år. Alternativene er at man er medlem, har vært medlem tidligere, eller at en ikke har vært medlem noe sted. Øia (1998: 48) påpeker at spørsmålet, slik det er utformet, kan føre til underrapportering. Dette fordi den enkelte blir overlatt til seg selv å definere hva som er en organisasjon, samtidig som spørsmålsteksten ikke kan hjelpe respondenten på vei ved for eksempel å minne om ulike typer organisasjoner som eksisterer.

Variabelen er benyttet slik den originalt er utformet. Den vil ikke nødvendigvis samsvare helt med de spesifikke variablene for idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner, da det ikke er inkludert noen aldersbestemmelse i teksten til disse. De som krysser av for ”medlem nå” vil bli omtalt som *medlemmer* og *nåværende*

medlemmer, de som har krysset av for at de har sluttet; *tidligere medlemmer*. Variabelen benyttes som dummyvariabel i regresjonsanalysene.

Medlemskap i idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner

Her blir respondentene bedt om å krysse av for om de er eller har vært medlem i en mengde ulike organisasjoner, blant disse er idrettslag, politisk organisasjon og miljøvernorganisasjon. I oppgaven vil medlemmer og tidligere medlemmer sammenlignes med de som aldri har vært medlem. Det blir gått ut fra at de som ikke har svart på spørsmålet, ikke er nåværende eller tidligere medlem. Disse blir representert med verdien "har aldri vært medlem". Inkluderingen av denne tredje verdien øker faren for underestimering også her (Øia 1998: 44).

I oppgaven fokuseres det på forskjellen mellom medlemskap i idrettsorganisasjoner, miljøvernorganisasjoner og politiske organisasjoner. De to sistnevnte vil omtales under samlebetegnelsen "politisk-ideologiske organisasjoner". Grunnlaget for i en del sammenhenger å slå disse sammen er både av metodisk og teoretisk art. Teoretisk vil det kunne være en fordel fordi disse organisasjonene kan være svært like og representere det samme utgangspunkt for analysene, blant annet fordi begge er såkalte idébaserte organisasjoner, mens idrettslag er en aktivitetsbasert organisasjon. Aktivitetene i disse organisasjonene minner om hverandre i den grad de er fokusert mot politiske målsettinger. I tillegg skiller de seg fra idrettslag, gjennom at aktiviteten ikke primært er fysisk, men relativt stillesittende. Medlemsmassen hver for seg er i utgangspunktet ganske liten, men samtidig er det gjerne den samme ungdommen som er medlem i de to organisasjonene, og ved å slå de sammen kan metodeproblematikk knyttet til smågrupper kunne unngås. Videre vil fremstillingen kunne lettes dersom en kan spare seg for å gjøre analyser parallelt gjennom hele oppgaven, som sannsynligvis gir svært like resultater.

Dersom en er medlem av en eller begge organisasjoner, vil en registreres som "nåværende medlem" i en politisk-ideologisk organisasjon. Dette gjelder også om en i tillegg skulle være tidligere medlem. Tidligere medlemmer av politisk organisasjoner og/eller miljøvernorganisasjoner, registreres som "tidligere medlem" av en politisk-ideologisk organisasjon, dersom en vel og merke ikke samtidig har krysset av for å være nåværende medlem i en av organisasjonene. De som verken har krysset av for nåværende

eller tidligere medlemskap i politiske organisasjoner eller miljøvernorganisasjoner registreres som "aldri å ha vært medlem". Alle disse variablene benyttes som dummyvariabler i regresjonsanalysene.

3.2.2 Kontrollvariabler

Klassebakgrunn

Klassevariabelen som benyttes baserer seg på fars yrke, og inndelingen er blant annet brukt i Ung i Norge 1992 (Rossow og Bø 2003: 33). Variabelen er utarbeidet av Skogen og er benyttet i mange av publikasjonene med utgangspunkt i Ung i Norge 2002. "Klassebakgrunn er primært bestemt ut fra fars yrke, og følgende kategorier er brukt: Høyere administrative stillinger (en vidt definert overklasse), teknisk-økonomiske mellomlag (ingeniører, økonomer, markedsføringsfolk, o.l.), humanistisk-sosiale mellomlag (leger, lærere, sosialarbeidere, samfunnsforskere o.l.), lavere funksjonærer, primærnæringer og arbeidere" (Skogen 1996: 90). Der fars yrke mangler benyttes isteden mors. Variabelen er benyttet som dummyvariabel i regresjonsanalysene. "Øvre lag" benevner "høyere administrative stillinger" og også "teknisk-økonomisk mellomlag" og "humanistisk-sosiale mellomlag" der ikke annet presiseres.

Kulturell kapital i hjemmet

Som mål på kulturell kapital benyttes et spørsmål som angir hvor mange bøker som finnes hjemme hos ungdommen (se f.eks. Bakken 2003). Jo flere bøker ungdommen oppgir, desto mer kulturell kapital tilskrives hjemmet. Verdiene på variabelen går fra "ingen" og "mindre enn 20" til "20-50", "50-100", "100-500", "500-1000" og "mer enn 1000". I krysstabellene benyttes alle verdiene. I regresjonsanalysene benyttes antall bøker hjemme som en kontinuerlig variabel, der de tre første verdiene er slått sammen og kodet "0", mens de resterende verdiene er uforandrede og kodet opp til "4" ("mer enn 1000").

Foreldrenes utdanningsnivå er også et vanlig mål på kulturell kapital og benyttes ofte når en skal se på variabler knyttet til skolekarakterer eller utdanning. Her har valget likevel falt på antall bøker i hjemmet, grunnet to forhold knyttet til spuriøs effekt. Antall bøker har sannsynligvis mindre overlapping med klassevariabelen, enn foreldrenes

utdanning. I tillegg er det tidligere vist at antall bøker i hjemmet er sterkere knyttet til organisasjonsmedlemskap enn fars utdanning (se Øia 1994: 50-52).

Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

For å måle foreldrenes ambisjoner på barnas vegne benyttes en sumskåre basert på respondentens stilling til tre utsagn (Bakken 2003: 72-74): ”foreldrene mine synes jeg bør være blant de beste i klassen”, ”foreldrene mine synes det er viktig at jeg tar videre utdanning etter fullført videregående skole” og ”foreldrene mine synes det er bortkastet å ta lang utdanning”. Respondenten kan svare med alternativer fra ”stemmer svært godt” (4 poeng) til ”stemmer svært dårlig” (0 poeng). Tilskrivelsen av poeng ved utsagnet ”foreldrene minesynes det er bortkastet å ta lang utdanning” er snudd slik at ”stemmer svært godt” her gir 0 poeng og ”stemmer svært godt” gir 4 poeng. Svarene på de tre utsagnene summeres i en skåre for foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12 poeng). Ungdom som skårer 0-5 poeng får i krysstabellene tilskrevet foreldre med ”lave ambisjoner”. 6-8 poeng gir ”middels ambisjoner”, 9-10 poeng ”høye ambisjoner” og 11-12 poeng ”svært høye ambisjoner”. I regresjonsanalysene blir foreldrenes ambisjoner på barnas vegne behandlet som en kontinuerlig variabel, med verdier fra ”0” til ”12”.

Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne trekkes inn som variabel i analysene for å kontrollere sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner for spuriøsitet. For at sammenhengen skal være spuriøs må foreldrenes ambisjoner på barnas vegne kunne knyttes både til utdanningsplaner og organisasjonsmedlemskap. Når det gjelder sistnevnte må det antas at foreldre som er opptatt av barnas skolegang også er opptatt av hva de driver med på fritiden. Foreldrenes ambisjoner vil slikt sett også være et mål på ungdommens tilknytning til organisasjonslivet, ikke bare skolen.

Skolekarakterer

Ungdommen blir bedt om å oppgi hvilke karakterer de sist gang fikk i karakterboka i norsk skriftlig, matematikk og engelsk. Denne variabelen er brukt i flere studier (f.eks Øia 1994). Siden en elev med lavt karaktersnitt godt kan ha god karakter i et enkelt fag og motsatt, blir de tre karakterene summert og deretter dividert med 3. Snittkarakteren vil være et bedre mål på hvor flink eleven er på skolen. Gjennomsnittskarakteren blir avrundet til nærmeste

hele karakter. I krysstabellene blir karakterene "0" og "1" slått sammen til én verdi, det samme gjelder karakterene "5" og "6". Dette blir gjort fordi det er svært få respondenter ved ytterpunktene, henholdsvis 14 og 47, samt en formening om at en del av elevene som rapporterer de beste karakterene ikke har vært helt ærlige ved avkryssingen. I regresjonsanalysene brukes gjennomsnittskarakteren (avrundet til nærmeste hele karakter) som en kontinuerlig variabel, med verdier fra "0" til "6".

Studieretning

Elevene blir bedt om å kryss av på hvilken studieretning de går på. I oppgaven vil hovedskillet gå ved generell studiekompetanse. I tillegg plasseres de som går på idrettsfaglig studieretning i en egen kategori, selv om de også vil få generell studiekompetanse. Dette er gjort fordi en av organisasjonstypene som analyseres, idrettslag, har sterk sammenheng med det å gå på idrettsfaglig studieretning.

Enkelte av studieretningene har et *studieløp* som gir generell studiekompetanse, samtidig som de andre studieløpene innen studieretningen ikke gir dette. Informasjon om studieløp finnes ikke i dette materialet, bare studieretning. Dermed kan ikke skillet settes akkurat ved generell studiekompetanse. Løsningen har vært å skille mellom studieretninger der alle studieløp gir generell studiekompetanse og de studieretninger der dette ikke er tilfelle. I praksis vil dette bety lite siden dette bare betyr at noen få elever som får generell studiekompetanse vil havne sammen med de som ikke får det. Studieretningsvariabelen får slik tre verdier: "Studieretning der alle studieløp gir generell studiekompetanse, idrettsfag ekskludert", "idrettsfag" og "andre studieretninger".

3.3 Regresjonsanalyse og tolkning av koeffisienten

I oppgaven benyttes både vanlig krysstabellanalyse og regresjonsanalyse. Førstnevnte benyttes gjerne ved studier av bivariate sammenhenger siden prosentdifferanser er lett forståelige og enkelt kan presenteres for leseren. Ved mer komplekse modeller vil regresjonstilnærmingen forenkle analysen og fungere bedre rent fremstillingsmessig. Regresjonsmodeller kan vise hver enkelt variabels selvstendige betydning for den avhengige variabelen. Dette betyr at variabelen er kontrollert for de andre variablene som inngår i modellen.

I denne undersøkelsen er fokuset på differansen mellom ulike grupper (nåværende og tidligere medlem av en organisasjon, samt de som aldri har vært medlem) når det gjelder høye utdanningsplaner. Den avhengige variabelen er kvalitativ og har bare to verdier (høye utdanningsplaner eller ikke). Ved slike tilfeller er det vanligst å benytte logistisk regresjon (Skog 2004: 351-352).

I de logistiske regresjonstabellene som benyttes i analysene, vil fokuset være rettet mot den predikerte logitkoeffisienten (b). Denne koeffisienten viser hvordan ulike verdier på en uavhengig variabel (for eksempel medlemskap i organisasjon) varierer i forhold til den avhengige (planer om utdanning på universitet eller høyskole). Medlemskap i organisasjoner er en kvalitativ variabel og benyttes derfor som en dummyvariabel. Dette innebærer at differansen mellom de ulike gruppene (nåværende medlemmer, tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem) representeres med ulike b-verdier.

Nåværende medlemmer fungerer som referansegruppe. Det vil si at tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem er representert med en koeffisient som forteller om disse i større eller mindre grad enn nåværende medlemmer, har høye utdanningsplaner. En positiv b indikerer at de oftere har slike planer, en negativ b at dette sjeldnere er tilfelle. I tillegg vil forskjellen mellom b-koeffisienten for tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem også si noe om forskjellen mellom disse to gruppene.

I eksempelet under vises logistisk regresjon av høye utdanningsplaner på medlemskap i organisasjon i to ulike modeller med fiktive tall.

medlemskap i organisasjon	modell 1		modell 2	
	b	sig.	b	sig.
referansegruppe: <i>nåværende medlem</i>	-	***	-	***
tidligere medlem	-0.1	NS	0.3	***
aldri vært medlem	-0.3	***	-0.3	***

*** $p < 0.001$, NS= ikke signifikant for $p < 0.05$

En negativ b betyr at en mindre andel av denne gruppen har høye utdanningsplaner enn tilfellet er i referansegruppa. Dersom b er positiv vil andelen være større. I modell 1 ser vi at tidligere medlemmer sjeldnere har høye utdanningsplaner (-0.1) enn nåværende. Differansen er allikevel ikke signifikant (NS) for $p < 0.05$. De som aldri har vært medlem har i enda mindre grad høye utdanningsplaner (-0.3). Denne gruppa er signifikant forskjellig fra nåværende medlemmer, for $p > 0.001$ (***). Differansen mellom tidligere

medlemmer og de som aldri har vært medlem er $(-0.3 - -0.1 =) -0.2$. Signifikanstesten er knyttet til referansegruppen, i utgangspunktet kan vi dermed ikke trekke noen slutninger om signifikans når det gjelder differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem.

I modell 2 ser vi at b er positiv for tidligere medlemmer (0.3). Dette betyr at disse *oftere* har høye utdanningsplaner enn nåværende medlemmer. De som aldri har vært medlem har sjeldnere høye utdanningsplaner enn både nåværende og tidligere medlemmer.

ORGANISASJONSMEDLEMSKAP, UTDANNINGSPLANER OG DERES INNBYRDES SAMMENHENG

Dette kapittelet tar for seg sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og planer om utdanning på universitet eller høyskole. Antagelsen er at ungdom som er medlem i organisasjoner, i større grad enn annen ungdom, utvikler slike høye utdanningsplaner. Det antas videre at hyppigheten av slike planer vil variere for ulike organisasjoner og tilknytningsgrad (nåværende/tidligere medlemmer). Først presenteres en del tidligere empiri knyttet til ungdoms utdanningsplaner og organisasjonsmedlemskap i forhold til tall fra Ung i Norge 2002. Deretter vendes oppmerksomheten til *sammenhengen* mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. I den forbindelse skal vi også se på hvordan planer om høy utdanning er forskjellig for nåværende og tidligere medlemmer i alle de ulike organisasjonene det finnes materiale på i Ung i Norge 2002.

4.1 Utdanningsplaner

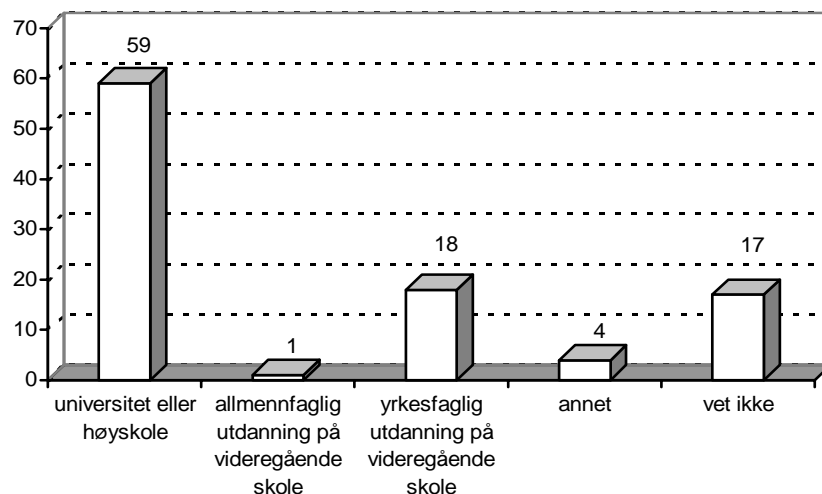
Vi har tidligere sett at det blir stadig vanligere å ta høyere utdanning, også *planer* om høyere utdanning er blitt mer vanlig de siste tiår. I 1980 planla 73 prosent av ungdommen ved allmennfaglig studieretning høyere utdanning, i 1991 var dette steget til 85 prosent (Frønes 1996: 96-97). I dette materialet vil fokuset være på alle som går på videregående skole, ikke bare de ved allmennfaglig studieretning.

Støren (2000: 45-47) finner i en spørreundersøkelse av det første reformkullet etter Reform 94, at nærmere 59 prosent av de som gikk på grunnkurs i 1994-95 hadde planer om høyere utdanning eller doktorgrad. "Også andre beregninger fra NIFU viser at minst 60 prosent av et ungdomskull vil påbegynne en høyere utdanning (Næss 2000)" (Støren 2000: 45). Hennes undersøkelse viste at utdanningsplaner var vanligere enn tilfellet var i sammenlignbare undersøkelser foretatt noen år tidligere, og hun konkluderer med at høye utdanningsplaner var blitt vanligere utover på 90-tallet.

Hele 59 prosent av ungdommen i Ung i Norge 2002 har planer om å ta utdanning på universitet eller høyskole (figur 4.1). Kun drøyt 1 prosent tror de kommer til å gi seg etter allmennfaglig utdanning på videregående, mens 18 prosent vil gi seg med yrkesfaglig

utdanning på videregående skole. Videre har drøyt 4 prosent andre planer enn mulighetene nevnt ovenfor og 17 prosent visste ikke på tidspunktet de ble spurt.

Figur 4.1 Utdanningsplaner til ungdom ved videregående skole i 2002. Prosent.

Sammenlignet med Størens funn var dette noe lavt, siden elever på VK 1 og VK 2 i Ung i Norge 2002-materialet burde trukket opp snittet sammenlignet med Størens tall, som bare gjaldt grunnkurs. I tillegg er dette materialet av nyere dato, det var å forvente at trenden om at utdanning blir stadig mer vanlig ville gi høyere tall syv år senere. Elevene ved grunnkurs i dette materialet hadde sjeldnere planer om høy utdanning (49 %) sammenlignet med Størens undersøkelse (59 %). Hun påpeker likevel at ungdom som har planer om høyere utdanning sannsynligvis er noe overrepresentert i undersøkelsen. Et annet viktig poeng er at Størens materiale ikke inkluderer svaralternativet ”vet ikke”, som en del av grunnlaget for å beregne hvor mange som har høye utdanningsplaner. Dette er tilfellet i denne undersøkelsen. Sammenlignet med Størens tall vil prosentandelen som har planer om høyere utdanning i Ung i Norge 2002, være underestimert.

Materialet viser også at 83 prosent av de som tok allmenne, økonomiske og administrative fag på videregående skole, hadde planer om å begynne på universitet eller høyskole på det tidspunkt undersøkelsen ble foretatt. Denne andelen er omtrent på størrelse med tall fra 1991 (Frønes 1996: 96-97). Veksten i høyere utdanning burde tilsi at nyere tall skulle vært høyere. En årsak til at dette ikke er tilfelle kan være at Frønes bare ser på andelen av elever ved allmennfag, mens Ung i Norge 2002 også inkluderer økonomiske og administrative fag i samme kategori. Antageligvis vil de to sistnevnte studieretninger trekke ned snittet noe.

17 prosent av ungdommen på videregående skole i 2002 visste ikke hvor lang utdanning de trodde de kom til å ta, allikevel er ungdommen utdanningsmotivert. Planer om å begynne på universitet eller høyskole er den klart vanligste fremtidsforestillingen og at mange er usikre betyr ikke at de ikke vil ende opp med høyere utdanning. At hele 59 prosent har slike planer, kan være en indikator på at ungdom ønsker å posisjonere seg i forhold til fremtidige lønns- og yrkesmuligheter, og at de slik følger den generelle trenden med å være en del av en bedre utdannet generasjon enn den foregående. Den store andelen som planlegger høy utdanning, er allikevel kanskje ikke overraskende. Dersom en ungdoms fremtidsplaner delvis er en respons på andres fremtidsplaner, kan en tenke seg at konkurranse ungdommene i mellom oppmuntret til høyere utdanning.

Den faktiske andelen som ender opp med utdanning på universitet eller høyskole kan i utgangspunktet være både høyere og lavere enn 59 prosent. Selv om det trolig er en sammenheng mellom planer og faktiske valg, er det langt fra sikkert at alle som har slike planer gjennomfører dem. Bjørnson (1996: 221) påpeker at ungdommen i hans materiale viser oppadgående sosial mobilitet i sine ønsker, men at deres faktiske valg knyttet til linjevalg på videregående, og delvis også karakterer, ikke reflekterer dette. På den annen side kan det være at den gruppa i Ung i Norge 2002 som ikke vet hva de vil gjøre etter videregående (17 %), ender opp med å ta utdanning på universitet eller høyskole. 20 prosent på grunnkurs mot 13 prosent på VK 2 visste ikke hva de skulle gjøre etter videregående skole. Det er sannsynlig at mange av de som tidligere var usikre, ender opp med å ta høyere utdanning. 59 prosent kan dermed være et lavt anslag dersom en måler planer om høyere utdanning blant ungdom som *avslutter* videregående.

Ser vi nemlig på forholdet mellom klassetrinn og utdanningsplaner, finner vi at høyskole- og universitetsplaner blir mye vanligere oppover i klassetrinnene. Bakken (1998: 203-204) finner på bakgrunn av Ungdomsundersøkelsen i Oslo (1996) at et snitt på 39 prosent av elevene på de to siste trinnene i ungdomskolen og første trinn på videregående, hadde slike planer. Materialet som benyttes i denne oppgaven viser at mens 49 prosent av de som gikk på grunnkurs hadde planer om å begynne på universitet eller høyskole, hadde hele 77 prosent slike planer på VK 2. Mye av grunnen til denne store forskjellen er riktignok at mange av yrkesskoleelevene, som sjeldnere har høye utdanningsplaner, på VK 2, var fraværende da materialet ble samlet inn. Dermed blir andelen med høye utdanningsplaner på VK 2 relativt sett for stor. Sammenligning med Bakkens materiale må også ta hensyn til at vår undersøkelse er av nyere dato, noe som i seg selv skulle tilsi at andelen er høyere her. Uansett bør det konkluderes med at høye utdanningsplaner er

vanligere blant eldre ungdom og at det sett under ett i dag er blitt en svært vanlig fremtidsforestilling. Både planer om høyere utdanning og faktiske utdanningsvalg har hatt en betydelig økning de siste tiår.

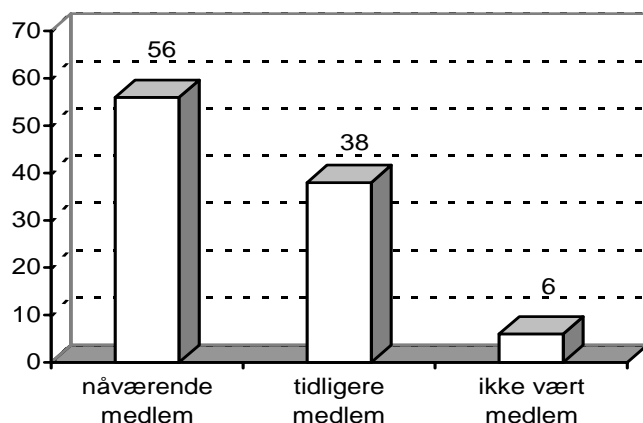
4.2 Medlemskap i organisasjoner

De fleste unge er medlemmer av en eller flere organisasjoner. Bakken og Øia (2002: 80) finner at blant ungdom midt i tenårene er flesteparten medlem av en organisasjon (75 %) og mange er medlem i flere (38 %). Graden av tilknytning til organisasjoner varierer betraktelig. Der enkelte medlemskap i analysene representerer passive støttemedlemmer, vil andre representere ungdom som kanskje deltar de fleste dager i uken. Under behandles først organisasjonsmedlemskap sett under ett, deretter idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner.

4.2.1 Organisasjonsmedlemskap generelt

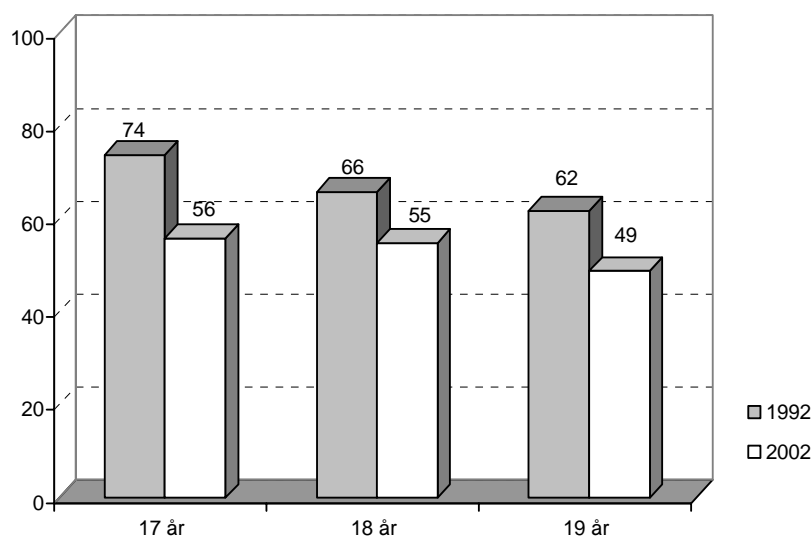
På spørsmål om man har vært medlem av noen foreninger, klubber eller lag etter at man fylte 10 år svarer 94 prosent av ungdommene i Ung i Norge 2002 at de enten er, eller har vært, medlem. Over halvparten (56 %) er medlem nå, og 38 prosent har ett eller flere tidligere medlemskap bak seg (figur 4.2). Dette betyr at bare 6 prosent oppgir ingen medlemskap etter fylte 10 år.

Figur 4.2 Medlemskap i organisasjon (etter fylte 10 år). 2002. Prosent.

Det var å forvente at organisasjonsprosenten i 2002 ville være noe lavere enn tidligere empiri har vist. Trenden er at medlemskap er blitt mindre vanlig (Øia 1998), eldre tall vil derfor være høyere. Sammenlignes Ung i Norge 2002 med tilsvarende undersøkelse ti år tidligere finner vi at 18 prosentpoeng flere 17-åring var medlem, 11 prosentpoeng flere 18-åring og 13 prosentpoeng flere 19-åring (figur 4.3).

Figur 4.3 Sammenligning av nåværende medlemmer i organisasjon i Ung i Norge 1992 og 2002³. Prosent.

Samtidig er det slik at frafallet blant elever mot slutten av tenårene var større i 1992. I 1992 var 74 prosent av 17-åringene medlem i en organisasjon, mot 62 prosent av 19-åringene. Dette tilsvarer et fall på 12 prosentpoeng. Selv om færre er medlem på slutten av tenårene i 2002, er fallet fra 17 til 19 år lavere (7 prosentpoeng). Det har skjedd en utflating av frafallet på videregående skole. Kanskje har mer av frafallet funnet sted på ungdomskolen sammenlignet med tidligere. Organisasjonene ser uansett ut til å være mindre attraktive for dagens ungdom.

Likevel er det slik at nesten alle har ett eller flere medlemskap bak seg. Dette tilsier at organisasjonsdeltagelse ofte er en selvfølgelig del av oppveksten. Når ungdom velger å begynne eller å fortsette som medlemmer i organisasjoner mens de går på videregående,

---

³ Merk: 16-åringene er ikke med i figuren da tallene ikke er direkte sammenlignbare. Mange av 16-åringene i Øias materiale går på ungdomskolen, noe som ikke er tilfellet i materialet benyttet her.

kan dette vitne om at dette er noe ungdommen selv velger og ønsker å prioritere. Siden organisasjonene er sosialiseringsinstitutter, blir de også et viktig sosiologisk forskningsfelt.

Organisasjonene kan samlet sett tilby ungdommen svært mange ulike aktiviteter, og de fleste finner altså noe de trives med. Enkelte organisasjoner er allikevel mer attraktive enn andre. Bakken og Øia (2002: 80) skriver at idrettslag, fritidsklubb, kristne organisasjoner og sang- og musikkorganisasjoner var de mest populære, med idrettslag godt foran de andre.

4.2.2 Idrettslag

De fleste er medlem i ett eller flere idrettslag i løpet av oppveksten. Det som er felles for idrettslagene er at medlemmene driver med fysisk aktivitet. Ulikheten består i de mange forskjellige former for idrett som drives. Idrettens høye medlemstall må blant annet være knyttet til denne diversiteten, de fleste kan finne noe de liker. Fauske og Øia (2003: 266) skriver at idrettsungdom, sammen med anti-rasister, er den mest populære ungdomsgruppa blant jevnaldrende. Selle (1996: 105) oppgir at idrett, ved siden av sang og musikk, er førstevalg for de som er medlem i flere organisasjoner.

På den annen side er det mange som forlater idretten når de blir eldre og medlemsandelen er lavere i dag enn tidligere. I Ung i Norge 1992 faller andelen som var medlem i idrettslag fra nesten halvparten av 16-åringene til en tredjedel av 18- og 19-åringene (Øia 1994: 45). I Ung i Norge 2002 fremkommer det at medlemsandelen blant ungdommen sett under ett, faller med syv prosentpoeng fra 1992, til 40 prosent, i perioden 1992 til 2002 (Fauske og Øia 2003: 193).

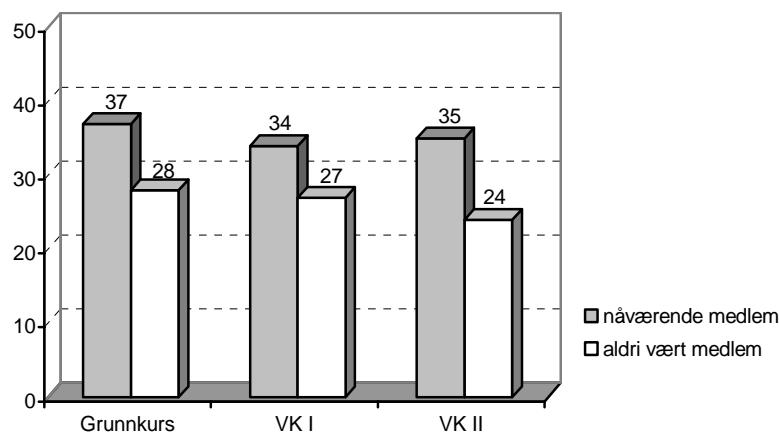
Konkurransedeltagelse faller også blant den eldre ungdommen. Wichstrøm (1995: 28-29) viser at mens nærmere halvparten av de som gikk på ungdomskolen konkurrerte, ble denne andelen betydelig redusert mot slutten av tenårene. I nittenårsalderen var det bare en av fem som konkurrerte (Ung i Norge 1992). I tillegg har trening og konkurransedeltagelse sett under ett har blitt mindre vanlig de senere år. Hansen (1999: 24) finner at 37 prosent av 16-19 åringene trente/konkurrerte i 1992, seks år senere var dette falt til 26 prosent. Hos de yngre var det bare små endringer.

I Vestfoldundersøkelsen (1979) svarte over halvparten av de som hadde sluttet med idrett at en årsak var at de fikk nye interesser utenom idretten, en tredjedel vektla at selve idretten ble kjedelig (Railo og Ommundsen 1983, del 2: 100). Sisjord (1993: 193) finner at

forhold knyttet til prestasjon også var blant det mest avgjørende. For å fortsette med idrett er det viktig med prestasjonsmessig uttelling (Sisjord 1996: 194). Hun skriver også at det ved siden av frafallet finnes utestegningsmekanismer, enten dette gjelder funksjonsdyktighet eller kulturell bagasje, som begrenser medlemstallet i idrettsorganisasjonene (1996: 197-198).

Tallene i denne undersøkelsen støtter tidligere empiri når det gjelder medlemskapsprosenten. Mer enn hver tredje elev ved videregående skole i Ung i Norge 2002, er medlem av et idrettslag. Idrettsorganisasjonene har slik sett den klart største medlemsandelen av organisasjonstypene i denne undersøkelsen, og er vel kanskje den eneste som kan forståes som en virkelig masseorganisasjon for ungdom. Det registreres flere medlemmer på grunnkurs (37 %), enn på VK 1 (34 %) og VK 2 (35 %) (figur 4.4). Frafallet blant eldre ungdom som rapporteres i tidligere undersøkelser er vanskelig å registrere i dette materialet. Kanskje har frafallet i 2002 funnet sted før videregående skole. I tillegg er det slik at 38 prosent har vært med i idrettslag tidligere. Nåværende og tidligere medlemmer utgjør altså 73 prosent av ungdommen ved videregående skole. 27 prosent oppgir å aldri ha vært medlem.

Figur 4.4 Nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem i idrettslag, etter klasstrinn. 2002. Prosent.

Sett under ett er idrett sammenlignet med andre organisasjonstilbud, fremdeles en populær aktivitet blant ungdom på videregående skole, deltagelse i idrettslag er noe mange velger å prioritere. Det er verdt å merke seg at idrettsaktivitet favner videre enn trening i idrettslag. Selv om en av fire i dette materialet aldri har vært medlem av idrettslag behøver ikke dette bety at de ikke driver idrett utenfor idrettslagene. To av tre ungdommer i niende

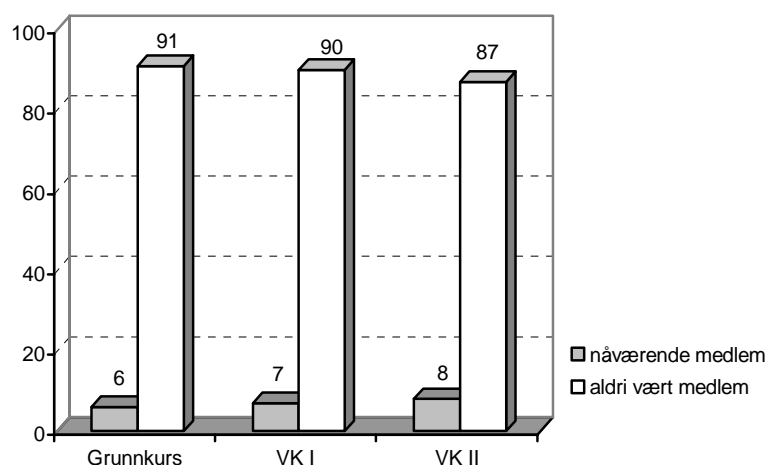
og tiende klasse (UNGdata 1997-2001) oppga at de var aktive i en eller annen form for idrett, være seg i eller utenfor idrettslagene (Bakken og Øia 2002: 81).

4.2.3 Politiske organisasjoner

Ungdom er langt sjeldnere medlem av politiske organisasjoner enn idrettslag. Øia (1995: 31) rapporterer fra en landsomfattende spørreundersøkelse (1994) at blant ungdom fra 13 til 19 år, var 6 prosent medlem i en politisk ungdomsorganisasjon. Tilsvarende finner han i Ung i Norge 1992 (1994: 45) at medlemskapsprosenten varierer mellom 5 og 8 blant ungdom i aldergruppen 16-19 år.

Tallene fra Ung i Norge 2002-materialet føyer seg inn i rekken av disse funn. 7 prosent av elevene ved videregående er medlem i en politisk organisasjon. Politisk engasjement knyttet til medlemskap i organisasjoner er nok mer tiltrekkende for den eldre ungdommen. Den yngre ungdommen er mer usikre på hvor de står i det politiske landskapet. Bakken og Øia (2002: 80) finner at medlemskap i en politisk organisasjon blant ungdom i niende og tiende klasse var en sjeldenhet (UNGdata 1997-2001). Bare 3 prosent av både guttene og jentene er medlem. I Ung i Norge 2002 blir da også medlemskapsprosenten noe høyere oppover i klassetrinnene, fra 6 prosent på grunnkurs, til 7 og 8 på VK 1 og VK 2 (figur 4.5).

Figur 4.5 Nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem i politiske organisasjoner, etter klassetrinn. 2002. Prosent.

Inkluderer vi tidligere medlemmer finner vi at 10 prosent av ungdommen på videregående skole er, eller har vært medlem av en politisk organisasjon. Dette er betydelig

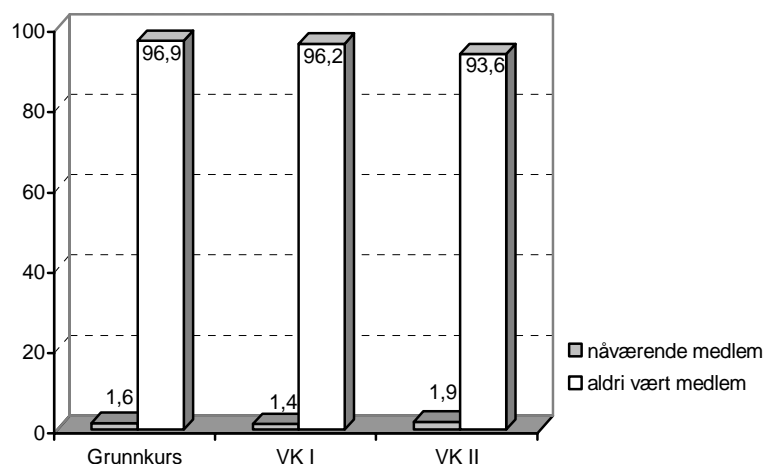
flere enn vi finner i miljøvernorganisasjoner, men langt færre enn i idrettslag. Samlet sett er deltagelse i politiske organisasjoner ikke vanlig blant ungdommen i 2002.

Lav oppslutning om politiske ungdomsorganisasjoner kan i størst grad knyttes til mangel på interesse, konkurranse fra andre fritidsinteresser og mangel på kunnskap (Øia 1995: 49). Fauske og Øia hevder at unge allikevel kunne tenke seg å engasjere seg, dersom forholdene blir lagt til rette (2003: 281).

4.2.4 Miljøvernorganisasjoner

Natur og Ungdom fremstår som førstevalget blant andre miljøvernorganisasjoner (Skogen 1996: 95), men sett under ett er ungdom sjelden medlem i denne type organisasjon. Fauske og Øia (2003: 266-267 og 279) skriver at mens idrettsungdom var blant de mest populære blant ungdommen i 2002, er bildet annerledes for miljøvernaktivister. De har blitt mindre populære de siste 10 årene og miljøvernorganisasjonene mister unge medlemmer. I Ung i Norge 1992 var 4 prosent av 16- og 17-åringene og 3 prosent av 18- og 19-åringene medlem av en miljøvernorganisasjon (Øia 1994: 45). Ti år senere må vi helt ned på desimaltall for å kunne si noe om andelen medlemmer og forskjellene mellom klassetrinnene. I dette materialet oppgir bare 2.6 prosent av ungdommen å være nåværende eller tidligere medlem i miljøvernorganisasjon, kun 1.6 prosent er nåværende medlem. Det er en svært beskjeden økning i antall medlemmer fra grunnkurs til VK 2 (figur 4.6).

Figur 4.6. Nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem i miljøvernorganisasjoner, etter klassetrinn. 2002. Prosent.

Sammenlignet med 1992-materialet er medlemsandelen halvvvert. Dersom medlemskap var sjelden i 1992, grenser det til det uvanlige i 2002.

4.2.4 Politisk-ideologiske organisasjoner

I det påfølgende vil politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner behandles som én organisasjonstype - politisk-ideologisk organisasjon. Det er sannsynlig at medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon vil påvirke medlemmene forskjellig. Det antas at medlemskap i sistnevnte er viktigere for utvikling av høye utdanningsplaner.

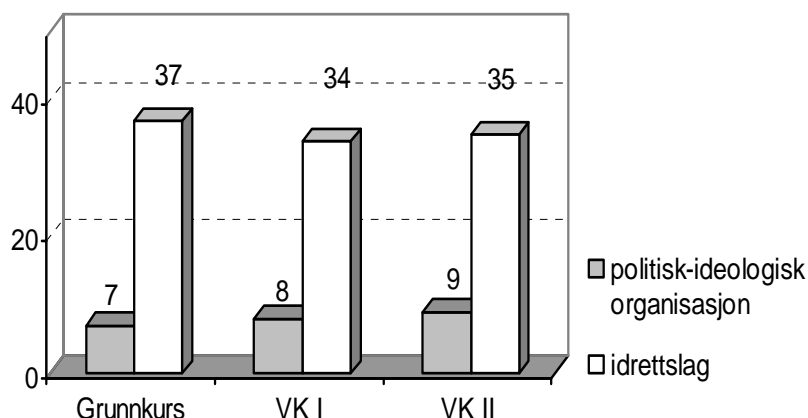
Fauske og Øia (2003: 279) skriver at det kan være en generell trend at medlemsmassen til organisasjoner som er opptatt av livssyn og verdier stagnerer eller går tilbake. Sivesind og Ødegård konkluderer (med henvisning til Wollebæk m.fl. 2000) at:

Mye tyder på at de unge vektlegger aktiviteter og egenorganisering på bekostning av å knytte seg til organisasjoner som målbærer verdier organisasjonssamfunnet tradisjonelt har stått for, slik som demokratisk organisering og frivillig ubetalt arbeid (Sivesind og Ødegård 2003: 124-125)

En sammenligning av oppslutningen i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon knyttet til alder, kan illustrere dette. Bare 8 prosent av ungdommene i Ung i Norge 2002 er medlem av politisk-ideologiske organisasjoner, mot 35 prosent i idrettslag. Medlemsandelen i idrettslag faller noe, fra 37 prosent på grunnkurs til 35 prosent på VK 2, mens den øker litt for politisk-ideologiske organisasjoner, fra 7 til 9 prosent (figur 4.7). Dette stemmer også med antagelsen om at den stillesittende aktiviteten i politisk-ideologiske organisasjoner i større grad passer eldre ungdom.

Figur 4.7 Nåværende medlemmer i idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner, etter klassetrinn. Prosent.

4.3 Sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner

Sosialiseringsmekanismen antar at medlemmer i en organisasjon kan påvirkes til å ta høyere utdanning blant annet ved at de internaliserer organisasjonens normer og verdier, utvikler sosiale ferdigheter og påvirkes av jevnaldrende med høye utdanningsplaner. Det ble videre antatt at medlemmer av politisk-ideologiske organisasjoner oftere enn medlemmer i idrettslag utviklet slike planer. Forhold som tilsa dette var blant annet ulikhet knyttet til medlemssammensetting og aktiviteter. Sosialiseringens betydning vil være sterkere for nåværende enn tidligere medlemmer, siden nåværende medlemmer i snitt vil ha lenger fartstid i organisasjonen.

Det er lite tidligere empiri å støtte seg til ved analyse av sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, men en nasjonal studie fra tidlig på 80-tallet (Grue 1984: 88) viser en sammenheng mellom medlemskap i organisasjoner blant de som gikk på første trinn på ungdomskolen og deres planer om videre utdanning etter *grunnskolen*. Differansene fra Grues tekst er oppgitt i tabell 4.1. De som var medlem av en organisasjon hadde langt oftere slike planer enn de som aldri hadde vært medlem. Selv om materialet er av eldre dato og gjelder elever ved ungdomskolen er de med på å skape forventning om at et lignende mønster vil fremtre ved analyser av Ung i Norge 2002.

Tabell 4.1 Sammenhengen mellom medlemskap i organisasjon og planer om videre utdanning etter grunnskolen. Elever ved 7. klassetrinn i 1981.

videre utdanning etter grunnskolen	medlemskap i organisasjon		
	nåværende medlemmer	tidligere medlemmer	aldri vært medlem
har planer	ca 67 %	ca 50 %	ca 33 %
har ikke planer	ca 20 %	ca 25 %	53 %
annet	ca 13 %	ca 25 %	ca 14 %

Grue (1984: 88). N = 2665

Tidligere har vi også sett at også nyere tall kan støtte antagelsen. Studieretning kan i likhet med utdanningsplaner forstås som mål på aspirasjon. Wichstrøm (1995: 50-53) finner at medlemmer i idrettslag oftere gikk på allmennfag og handel og kontor enn på yrkesfaglige studieretninger, også etter kontroll for andre forhold. Slik sett finner han at medlemmer i idrettslag har høyere aspirasjoner enn de som ikke er medlem.

Etter først å ha sett på sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap generelt og utdanningsplaner, vendes fokuset mot en komparativ vurdering av differansene mellom nåværende og tidligere medlemmer på tvers av de ulike organisasjonene i materialet. Det er forventet at "tapet" av sosialiseringseffekt vil være større dersom en melder seg ut av en organisasjon der høye utdanningsplaner er hyppig fremtredende, enn dersom en melder seg ut av en organisasjon der høye utdanningsplaner forekommer sjeldnere. Ved å sammenholde størrelsen på differansene mellom nåværende og tidligere medlemmer med hvor vanlig det er å ha høye utdanningsplaner i de ulike organisasjonene, kan vi se om sosialiseringsmekanismen støttes eller svekkes. Tilslutt ser vi spesifikt på forskjellen mellom medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon.

4.3.1 Planer om høy utdanning i organisasjoner generelt

Vi ser at 66 prosent av nåværende medlemmer i organisasjoner har planer om å begynne på universitet eller høyskole (tabell 4.2) mot 54 prosent av tidligere medlemmer. Tilsvarende har bare 36 prosent av de som ikke har vært medlem noe sted samme ambisjoner. Differansen mellom de som er nåværende medlemmer og de som oppgir å ikke ha vært medlem noe sted, er på hele 30 prosentpoeng. Senere analyser vil avgjøre om denne sammenhengen består etter kontroll for andre sentrale forhold.

Tabell 4.2. Sammenheng mellom medlemskap i organisasjoner generelt og utdanningsplaner

utdanningsplaner	medlemskap i organisasjon (etter fylte 10 år)			total
	nåværende medlem	tidligere medlem	aldri vært medlem	
høy	66 %	54 %	36 %	59 % (3240)
annet	34 %	46 %	64 %	41 % (2228)
total	100 % (3079)	100 % (2053)	100 % (336)	100 % (5468)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)

4.3.2 Planer om høy utdanning blant nåværende og tidligere medlemmer i de ulike organisasjonene

Planer om utdanning på universitet eller høyskole er vanligst for medlemmer av en politisk organisasjon (tabell 4.3). Hele 79 prosent har slike planer. Deretter følger miljøvernorganisasjon (78 %) og musikkorps og kor (76 %). Høye utdanningsplaner er sjeldnest hos medlemmer av forening for dyrehold (57 %), jakt- og fiskeforening (55 %) og motorklubb (37 %).

Et generelt mønster er at det for de foreninger der planer om høy utdanning forekommer hyppigst blant nåværende medlemmer, er den tilsvarende forekomsten sjeldnere for de *tidligere* medlemmene. Omvendt er det slik at for de foreningene der planer om høy utdanning forekommer mest sjelden, er den tilsvarende forekomsten like hyppig eller hyppigere for tidligere medlemmer (unntaket er jakt- og fiskeforeninger). Dersom antagelsen om at medlemskap i organisasjoner har betydning for utvikling av høye utdanningsplaner, vil en naturlig følge av dette være nettopp at et tidligere medlemskap i mindre grad vil ha samme effekt. Når dette bare er tilfelle for medlemskap i organisasjoner der utdanningsplaner er hyppig forekommende, betyr ikke dette at denne antagelsen er feil. Tvert i mot er det kanskje rimelig å tenke seg at de mekanismene som er av betydning for utvikling av høye utdanningsplaner vil kunne være fraværende i organisasjoner der høye utdanningsplaner forekommer sjeldnest. Dette kan være med på å forklare at tidligere medlemmer i disse organisasjonene, oftere enn nåværende medlemmer, har høye utdanningsplaner.

En antagelse kan altså være at det å melde seg ut av en organisasjon der høye utdanningsplaner er svært sjelden vil føre til at sjansen for selv å ha høye utdanningsplaner øker tilsvarende.

Tabell 4.3 Andel med høye utdanningsplaner i ulike organisasjoner

organisasjon	medlemskapsstatus			differanse mellom nåværende og tidligere medlemmer
	nåværende medlem	tidligere medlem	aldri vært medlem	
1. motorklubb***	37 % (41)	40 % (42)	60 % (3179)	-3
2. jakt- og fiskeforening *	55 % (143)	49 % (52)	59 % (3067)	6
3. forening for dyrehold*	57 % (79)	68 % (136)	59 % (3047)	-11
4. fritidsklubb **	60 % (148)	63 % (809)	58 % (2305)	- 3
5. Røde Kors, Norsk folkehjelp etc ^{NS}	62 % (80)	62 % (131)	59 % (3051)	0
6. supporterklubb *	64 % (230)	63 % (220)	58 % (2812)	1
7. ungdomslag, mållag ***	65 % (165)	66 % (351)	58 % (2746)	-1
8. hobbyklubb **	66 % (46)	67 % (203)	58 % (3013)	-1
9. rollespillklubb ^{NS}	66 % (58)	64 % (104)	59 % (3100)	2
10. annen organisasjon/forening***	67 % (385)	55 % (167)	58 % (2710)	12
11. idrettslag***	68 % (1315)	58 % (1231)	49 % (716)	10
12. avholdsforening ^{NS}	68 % (38)	64 % (76)	59 % (3148)	4
13. religiøs forening ***	73 % (232)	65 % (150)	58 % (2880)	8
14. speideren ***	73 % (63)	63 % (547)	58 % (2652)	10
15. musikkorps, kor***	76 % (311)	68 % (893)	54 % (2058)	8
16. miljøvernorganisasjon ***	78 % (67)	73 % (108)	58 % (3087)	5
17. politisk organisasjon***	79 % (304)	69 % (135)	57 % (2823)	10

sammenligning av idrettslag og politisk ideologisk organisasjon	medlemskapsstatus			differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem
	nåværende medlem	tidligere medlem	aldri vært medlem	
politisk ideologisk organisasjon***	79 % (331)	72 % (212)	57 % (2719)	22
idrettslag***	68 % (1315)	58 % (1231)	49 % (716)	19

***=signifikant for $p < 0.001$, ** = signifikant for $p < 0.01$, * = signifikant for $p < 0.05$, NS = ikke signifikant for $p < 0.05$ (kvikvadrat-test).

Det er grunn til å merke seg at signifikantstesten i tabell 4.3 ikke sier noe om differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer alene. Den er knyttet til alle verdiene. De fleste av differansene mellom nåværende og tidligere medlemmer er ikke signifikante. Det kan være to grunner til dette. For det første at det er liten eller ingen forskjell mellom gruppene. Dersom argumentene skulle stemme, vil det være rimelig at nettopp organisasjoner som verken utpreger seg med stor eller liten andel medlemmer med høye utdanningsplaner, har liten forskjell mellom nåværende og tidligere medlemmer. En

annen årsak kan være at det er for få medlemmer. Uansett tilsier dette at vi må vurdere antagelsene beskrevet over med enn viss skepsis.

4.3.3 Planer om høy utdanning i idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner

Det er betydelig forskjell mellom nåværende medlemmer i idrettslag og de som aldri har vært medlem av idrettslag. 68 prosent av medlemmene har planer om høy utdanning, dette er 19 prosentpoeng flere enn blant de som aldri har vært medlem i idrettslag, klubb eller forening (tabell 4.3). Tidligere medlemmer havner i en mellomstilling, 58 prosent av disse har planer om høyere utdanning.

I politiske organisasjoner planlegger 79 prosent av nåværende medlemmer høyere utdanning. Dette er den høyeste rapporteringen av alle organisasjonene. For tidligere medlemmer faller dette til 69 prosent, og for de som aldri har vært medlem er det bare 57 prosent som har slike planer. Differansen mellom de som er medlem av en politisk organisasjon, og de som ikke er det, er på 22 prosentpoeng

Medlemmer i miljøvernorganisasjoner er den organisasjonstypen der medlemmene i sterkest grad, etter politiske organisasjoner, planlegger å ta universitets- eller høyskoleutdanning. Nesten fire av fem medlemmer har slike planer (78 %). Blant de tidligere medlemmene i miljøvernorganisasjoner har 73 prosent planer om høy utdanning. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem (58 %), er på 20 prosentpoeng.

Medlemmer i politisk-ideologiske organisasjoner har oftere planer om høy utdanning enn medlemmer i idrettslag, og prosentdifferansen mellom medlemmer og de som aldri har vært medlem er også noe større for politisk-ideologiske organisasjoner enn for idrettslag. For politisk-ideologiske organisasjoner er differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem, på 22 prosentpoeng. For idrettslag er den tilsvarende differansen 19 prosentpoeng. Både medlemskap i idrettslag, politisk organisasjon og miljøvernorganisasjon viser så langt å ha betydning for utvikling av høye utdanningsplaner.

4.4 Oppsummering

På dette stadiet, før vi har kontrollert for andre sentrale forhold, virker det som om organisasjonsmedlemskap har betydning for utvikling av høye utdanningsplaner. Dette gjelder både medlemskap i organisasjoner sett under ett, samt medlemskap i idrettslag, politiske organisasjoner og miljøvernorganisasjoner. Nåværende medlemskap er av større betydning enn tidligere medlemskap, noe som også var forventet.

Sosialiseringsmekanismen støttes også av at medlemmer i politisk-ideologiske organisasjoner noe oftere har høye utdanningsplaner enn medlemmer i idrettslag, men denne differansen er ganske liten. Samtidig så vi at i de organisasjoner der utdanningsplaner var svært vanlig, hadde nåværende medlemmer relativt sett oftere høye utdanningsplaner enn tidligere medlemmer. I organisasjoner der utdanningsplaner forekom sjelden, spilte det mindre rolle om man meldte seg ut. I noen av disse kunne en utmelding faktisk øke sannsynligheten for å utvikle høye utdanningsplaner. Dette kan også forstås å støtte sosialiseringsmekanismen.

Funnene i dette kapittelet gir støtte for å foreta flere analyser. Sammenhengene mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner gir både empirisk grunnlag og åpner for nye spørsmål for videre analyser i de kommende kapitler. For bedre å kunne vurdere sammenhengene presentert her, vil påfølgende kapitler trekke inn andre forhold av betydning for både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, slik at organisasjonsmedlemskapets selvstendige betydning lettere kan vurderes.

Siden det var stor differanse mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem i idrettslag når det gjelder utdanningsplaner, virker det så langt som om Knudsens antagelse om at idrett var en skolenøytral aktivitet, kan være feil. Merk her at Knudsen ikke så på utdanningsplaner men på skolekarakterer. Senere analyser vil vise om medlemskap i idrettslag er av betydning for skolekarakterer spesielt (kapittel 7).

Formålet med kapittelet er å kontrollere for spuriøsitet. Seleksjon inn i organisasjonene kan være noe av årsaken til en sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Det forventes derfor at kontroll for kjønn og sosial bakgrunn vil føre til at sammenhengen svekkes. Først undersøkes om, og hvilken grad, disse bakenforliggende forhold har betydning for organisasjonsmedlemskap og planer om høy utdanning. Deretter vil vi ved hjelp av logistisk regresjon se på hvilken betydning dette har for sosialiseringsmekanismen. Analyser av medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon vil gjennomgående behandles parallelt med organisasjonsmedlemskap generelt.

5.1 Sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og kjønn og sosial bakgrunn

5.1.1 Organisasjonsmedlemskap og kjønn

Vi har sett at tidligere forskning har avdekket at en sammenheng mellom kjønn og organisasjonsmedlemskap lenge har vært trenden (Railo og Ommundsen 1983, Øia 1994, Bakken og Øia 2002), men kjønnsskjevheten varierer og er ikke alltid særlig stor. Guttene er som regel i flertall ved midten av tenårene.

Kjønnsskjevhet gjenfinnes også innen idretten spesielt. Flere omfattende undersøkelser viser at guttene er oftere medlem enn jentene (feks Railo og Ommundsen 1983, Wichstrøm 1995, Bakken og Øia 2002). Dette gjelder både den yngre og den eldre ungdommen, men forskjellene øker gjerne med alder (Wichstrøm 1995). Kjønnsskjevheten i idretten er ofte større enn i organisasjoner generelt. Derimot er det gjerne små forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder medlemskap i politiske organisasjoner (Øia 1995, Bakken og Øia 2002) og miljøvernorganisasjoner (Skogen 1996).

Ung i Norge 2002 støtter tidligere empiri. Guttene er oftere medlem av organisasjoner enn jentene, henholdsvis 61 og 51 prosent (tabell 5.1). Jentene faller i større grad fra etter hvert som de blir eldre. Blant de som ikke har vært medlem siden tiårsalderen

er det en derimot ubetydelig kjønnsforskjell. Kjønnskjevheten er noe større sammenlignet med andre undersøkelser, men disse fokuserer ikke spesielt på den eldre ungdommen.

Tabell 5.1 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og kjønn

organisasjon		kjønn		prosent-differanse (gutt – jente)
		gutt	jente	
organisasjoner generelt	nåværende medlem	61 % (1621)	51 % (1455)	10
	tidligere medlem	33 % (870)	42 % (1188)	- 9
	aldri vært medlem	6 % (147)	7 % (188)	- 1
idrettslag	nåværende medlem	42 % (1107)	29 % (836)	13
	tidligere medlem	35 % (920)	42 % (1196)	- 7
	aldri vært medlem	24 % (642)	29 % (825)	- 5
politisk-ideologisk organisasjon	nåværende medlem	7 % (194)	8 % (227)	- 1
	tidligere medlem	4 % (112)	6 % (182)	- 2
	aldri vært medlem	89 % (2363)	86 % (2448)	3

Signifikant for $p < 0.001$ (kvikvadrat-test)

Den samme tendensen gjenfinnes i idrettslagene. 42 prosent av guttene er medlem mot 29 prosent av jentene. Dette er både absolutt og relativt større enn for organisasjoner generelt og politisk-ideologisk organisasjoner. Tallene samsvarer med tidligere empiri. Det var å forvente at eldre ungdom sjeldnere ville være medlem, både for guttene og jentene. Kjønnsforskjellene øker også for den eldre ungdommen.

Det eksisterer signifikante, men små forskjeller mellom kjønnene når det gjelder medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner. 7.9 prosent av jentene er nåværende medlemmer, mot 7.3 prosent av guttene. Det var å forvente at medlemmene i politisk-ideologisk organisasjon noe oftere ville være gutter, men konklusjonene ville uansett vært at kjønnsforskjeller i politisk-ideologisk organisasjon som regel er av liten betydning. Ser vi nåværende og tidligere medlemmer under ett, øker differansen allikevel noe. 11 prosent av guttene er nåværende eller tidligere medlem, mot 14 prosent av jentene.

Jenter er oftere uorganisert enn gutter, men kjønnsforskjellen gjelder i all hovedsak bare for de som har et tidligere medlemskap bak seg, ikke for den gruppen som ikke har noen tidligere registrerte medlemskap. Generelt støtter Ung i Norge 2002-materialet tidligere forskning når det gjelder kjønnsforskjeller.

For å si noe om hvilken betydning dette har for problemstillingene må vi sammenholde funnene over med den betydningen kjønn har for utdanningsplaner. Dette kommer vi til litt senere i kapittelet.

5.1.2 Organisasjonsmedlemskap og sosial bakgrunn

Sosial bakgrunn forstås i oppgaven som klassetilhørighet (fars yrke) og kulturell kapital (antall bøker hjemme). Pedersen (1996) og Fauske og Øia (2003) mener sosial bakgrunn har betydning for organisasjonsdeltagelse. De mest sammenlignbare resultatene sett under ett, er presentert i *Norske ungdomskulturer* (Øia 1994: 49-54). Her skal bare kort repeteres noen hovedfunn. Klassebakgrunn, i betydningen fars yrke, og kulturell kapital i hjemmet, målt ved antall bøker, er begge av betydning for medlemskap i organisasjoner generelt. Antall bøker viste seg å være viktigst, flere bøker øker sannsynligheten for å være medlem. Betydningen av klassebakgrunn var derimot ganske beskjeden, bare ungdom fra arbeiderklassen skilte seg ut ved sjeldnere å være medlem. Sett under ett var sosial bakgrunn av mindre betydning for medlemskap i idrett enn i organisasjoner generelt. Kulturell kapital viste seg også her å være viktigere enn klassebakgrunn. Sosial bakgrunn er derimot av stor betydning for rekruttering til politisk-ideologiske organisasjoner. Ungdom med fedre i mellomsjiktene og høyere ledende stillinger er oftest medlem. Antall bøker i hjemmet var kanskje å være enda viktigere enn klassebakgrunn.

Under vurderes først klassebakgrunn knyttet til organisasjoner generelt, idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner, deretter følger tilsvarende analyser for kulturell kapital.

I tabell 5.2 kan vi se at det sentrale mønsteret, når det gjelder organisasjoner generelt, er at ungdom fra ”lavere funksjonærer” og ”arbeidere” utmerker seg ved sjeldnere å være medlem. Disse to klassene ligger omtrent 10 prosentpoeng under de andre, med 52 prosent oppslutning om organisasjonslivet. Det er også i disse to klassene det er vanligst å ikke ha vært medlem noe sted etter fylte 10 år.

Tabell 5.2 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og klassebakgrunn

organisasjon		klassebakgrunn						prosent-differanse (høyeste – laveste)
		høyere administrative stillinger	tekn/øko mellom-lag	hum/sos mellom-lag	lavere funksjo-nærer mm	primær-næring	arbeid-ere	
organisa-sjon generelt	nåværende medlem	62 % (498)	61 % (550)	62 % (515)	52 % (236)	60 % (211)	52 % (888)	10
	tidligere medlem	35 % (279)	36 % (329)	33 % (276)	40 % (182)	35 % (121)	41 % (697)	8
	aldri vært medlem	3 % (27)	3 % (30)	5 % (38)	9 % (40)	5 % (19)	7 % (118)	6
idrettslag	nåværende medlem	39 % (315)	39 % (356)	37 % (310)	35 % (160)	40 % (139)	33 % (568)	7
	tidligere medlem	40 % (326)	39 % (356)	40 % (331)	36 % (167)	35 % (124)	39 % (669)	5
	aldri vært medlem	21 % (170)	22 % (204)	23 % (194)	29 % (136)	25 % (89)	28 % (486)	8
politisk-ideologisk organisa-sjon	nåværende medlem	8 % (66)	9 % (83)	14 % (113)	5 % (21)	6 % (22)	5 % (87)	9
	tidligere medlem	6 % (47)	7 % (61)	8 % (65)	4 % (17)	3 % (12)	4 % (73)	5
	aldri vært medlem	86 % (698)	84 % (772)	79 % (657)	92 % (425)	90 % (318)	91 % (1563)	13

Signifikant for $p < 0.001$. (kijkvadrat-test)

Klasseforskjellene er små i idrettslag, men mønsteret ligner det som gjelder for organisasjonsmedlemskap generelt. Ungdom fra ”primærnæring” er oftest medlem (40 %) sammen med ungdom fra det ”teknisk-økonomiske mellomlag” og ”høyere administrative stillinger”(39 %). Sjeldnest er ungdom fra ”arbeidere” medlem (33 %) (tabell 5.2). Det er små klasseforskjeller i frafallet, men forskjellene er noe større når vi ser på de som aldri har vært medlem. Ungdom fra ”arbeidere” (28 %) og ”lavere funksjonærer mm” (29 %) er de som oftest har stått utenfor idrettsorganisasjonene.

Generelt er det altså slik at ungdom fra de øvre sosiale lag, mellomlagene og ”primærnæring” oftere er medlem av organisasjoner generelt, og idrettslag spesielt, enn tilfellet er for ”lavere funksjonærer” og ”arbeidere”. Sammenstiller vi dette med tall fra Ung i Norge 1992 finner vi ulikheter. Den gang var det små forskjeller i klassebakgrunn, bare ungdom med fedre i høyere ledende stillinger skilte seg ut (Øia 1994: 49). Her er det viktig å merke seg at ungdomsgruppen strakte seg helt ned til 13 år. Dette kan tyde på at ungdom med fedre i høyere administrative stillinger ikke lenger skiller seg ut når de blir eldre og at ungdom fra arbeiderklassen og med fedre som er lavere funksjonærer oftere faller fra. Eller kanskje innebærer dette at klasseforskjellene har økt i idretten de siste ti år. I denne sammenheng kan en merke seg at ungdom fra ”arbeidere” og ”lavere funksjonærer” i 2002 oftest rapporterer å aldri ha vært medlem.

Et noe annet mønster avtegner seg for politisk-ideologiske organisasjoner, og klasseforskjellene er også større. Ungdom fra det ”humanistisk-sosiale mellomag” står her for det største frafallet, målt i prosentpoeng. Allikevel er det denne ungdommen som har den klart største medlemsmassen (14 %). Som for idrettslag og organisasjonsmedlemskap generelt, er det også her færrest medlemmer hos ”lavere funksjonærer mm” og ”arbeidere” (5 %). Det er altså både absolutt og relativt større differanse mellom de sosiale lag med høyest og lavest oppslutning om politisk-ideologiske organisasjoner, enn for idrettslag. Hovedforskjellen i mønsteret er at ungdom fra det ”humanistisk-sosiale mellomag” skiller seg ut med enda høyere medlemsandel enn tilfellet er for de andre øvre sosiale lag.

Sammenlignet med Ung i Norge 1992 ligner funnene. Mellomlagene var oftest knyttet til både miljøvernorganisasjoner (5 %) og politiske organisasjoner (6 %) (Øia 1994: 49). Øia skiller ikke mellom det teknisk/økonomiske mellomag og det humanistisk/sosiale mellomag, og dette kan være noe av årsaken til at differansene ikke blir like store. Samtidig inkluderer hans materiale den yngre ungdommen, noe som også kan være en årsak til at klasseforskjellene blir mindre. Kanskje blir klasseforskjellene tydeligere oppover i klassetrinnene. Det lar seg ikke avklare på bakgrunn av disse analyser om forskjellene mellom undersøkelsene er knyttet til ungdommens alderssammensetning eller om det også har skjedd endringer.

Sett under ett er et hovedfunn at ungdom med bakgrunn i ”lavere funksjonærer” og ”arbeidere” sjeldnest er medlem og svarer oftest at de aldri har vært medlem i både organisasjoner generelt, idrettslag og i politisk-ideologiske foreninger. Ungdom fra det ”humanistisk-sosiale mellomag” skiller seg også ut ved å være spesielt aktive i politisk-ideologiske organisasjoner.

Også kulturell kapital fremviser signifikante og ganske entydige sammenhenger. Uten unntak er det slik at jo flere bøker det oppgis å være i hjemmet, desto større er sannsynligheten for å være medlem av en organisasjon (tabell 5.3). Den største differansen er mellom de som oppgir å ha ”mer enn 1000” bøker hjemme, 65 % er medlem av en organisasjon, og de som ikke har bøker hjemme i det hele tatt (33 %), på hele 32 prosentpoeng. I Ung i Norge 1992 er det samme mønster, men differansene er mindre (23 prosentpoeng) og det er de som har mindre enn 20 bøker eller mellom 20 og 50 som skiller seg ut ved sjeldnere å være medlem. Differansene i de øvre gruppene er små (Øia 1994: 52). Ulikhetene kan igjen ha sin årsak i alderssammensetningen eller være et tegn på at kulturell kapital er blitt viktigere for ungdommens organisasjonsdeltagelse. Kanskje kan det også være av betydning at Øia slår sammen de to laveste og de to høyeste verdiene til to

verdier, og at dette dermed gir mindre utslag idet ytterpunktene blir mindre tydelige. Disse forhold er av betydning også ved sammenligning av idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon i de to materialene.

Tabell 5.3 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og kulturell kapital i hjemmet

organisasjon		antall bøker hjemme							største prosent-differanse (høyeste – laveste)
		Ingen	mindre enn 20	20-50	50-100	100-500	500-1000	mer enn 1000	
organisasjoner generelt	nåværende medlem	33 % (15)	36 % (103)	47 % (298)	54 % (541)	59 % (1173)	62 % (690)	65 % (252)	32
	tidligere medlem	51 % (23)	45 % (128)	43 % (269)	39 % (389)	37 % (743)	35 % (382)	30 % (118)	21
	aldri vært medlem	16 % (7)	19 % (55)	10 % (66)	7 % (69)	4 % (84)	3 % (34)	5 % (18)	16
idrettslag	nåværende medlem	17 % (8)	25 % (71)	31 % (200)	35 % (350)	37 % (739)	38 % (425)	38 % (149)	21
	tidligere medlem	46 % (22)	39 % (113)	39 % (250)	36 % (369)	39 % (782)	37 % (417)	38 % (151)	9
	aldri vært medlem	38 % (18)	36 % (105)	30 % (190)	29 % (293)	25 % (495)	24 % (272)	24 % (93)	14
politisk-ideologisk organisasjon	nåværende medlem	6 % (3)	3 % (9)	4 % (24)	5 % (51)	7 % (146)	11 % (121)	16 % (62)	13
	tidligere medlem	8 % (4)	3 % (8)	3 % (17)	4 % (42)	6 % (113)	7 % (79)	8 % (33)	5
	aldri vært medlem	85 % (41)	94 % (272)	94 % (599)	91 % (919)	87 % (1757)	82 % (914)	76 % (298)	18

Signifikant for $p < 0.001$ (kijkvadrat-test)

Hovedmønsteret for organisasjonsmedlemskap generelt gjenfinnes også for medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon (med unntak for ”ingen” bøker for sistnevnte). Jo flere bøker en har hjemme jo større er sjansen for medlemskap. For idrettslag er differansen mellom de som har ”500-1000” eller ”mer enn 1000” bøker hjemme (38 %) og de som har ingen (17 %) på 21 prosentpoeng. Her er det viktig å merke seg at den sistnevnte gruppa var svært liten. Hadde materialet vært slått sammen slik som i Øias analyser ville betydningen kulturell kapital har for medlemskap i idrettslag sannsynligvis vært noe mindre enn tilfellet var i 1992. Forskjellene er relativt enda større for politisk-ideologisk organisasjon, 16 prosent av de som har mer enn 1000 bøker hjemme er medlem, mot bare 3 prosent av de som kommer fra hjem med mindre enn 20 bøker. Det lave antallet medlemmer gjør naturligvis en del av sammenligningene mellom de ulike gruppene usikre siden de hver for seg kan være svært små. Det kan virke som om de med flest bøker hjemme skiller seg noe tydeligere ut i 2002 enn ti år tidligere.

Sammenfatningsvis støtter Ung i Norge 2002-materialet mye av det som tidligere er funnet når det gjelder sammenheng mellom sosial bakgrunn og medlemskap i organisasjoner. Sosial bakgrunn hadde betydning for organisasjonsmedlemskap generelt, og var viktigere for politisk-ideologisk organisasjon enn for idrettslag. Kulturell kapital hadde også større betydning enn klasse for organisasjonsmedlemskap generelt og medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon.

Men mens Grue (1984: 87) fant små forskjeller mellom sosialgruppene blant uorganisert ungdom, er dette ikke riktig tilfellet her. Uorganisert ungdom kommer oftest fra ”lavere funksjonærer mm” og ”arbeidere”. Dette gjelder både de som aldri har vært medlem (etter fylte 10 år) og de som er tidligere medlemmer. Ungdommene i dette materialet er eldre, kanskje er dette noe av årsaken til forskjellen. De uorganiserte kommer også oftere fra hjem med 50 eller færre bøker. Dersom det er riktig å hevde at det ”humanistisk-sosiale mellomlag”, det ”teknisk-økonomiske mellomlag” og ”høyere administrative stillinger” generelt sett kan være høyere lønnet enn de andre sosiale lag, kan det så langt være rimelig å påstå at ungdom med bakgrunn i hjem med mer økonomisk og kulturell kapital oftere er medlem i organisasjoner generelt, idrettslag og spesielt i politisk-ideologisk organisasjon. Øia (1994: 54) konkluderer på bakgrunn av 1992-materialet at utdanningssamfunnet, målt ved fars utdanning, skolekarakterer og antall bøker i hjemmet, har spesielt mye å si for idéorganisasjoner. Idrett skilte seg fra andre aktivitetsrettede organisasjoner ved at kulturelt klima i hjemmet også var av betydning, noe som kan ha sammenheng med prestasjonsfokuset i idretten.

5.2 Sammenhengen mellom utdanningsplaner og kjønn og sosial bakgrunn

Kjønn og sosial bakgrunn har også betydning for ungdommens utdanningsplaner. Under skal vi se på disse betydningene hver for seg.

5.2.2 Utdanningsplaner og kjønn

Sammenhengen mellom kjønn og utdanning har vært et fokus i mange studier (for eksempel Hernes og Knudsen 1976, Knudsen 1980, Edvardsen 1995). Frønes skriver at dobbelt så mange gutter som jenter planla høyere universitetseksamen i 1980 (1996: 96-97), ved årtusenskiftet utgjorde kvinnene seks av ti studenter ved høyere utdanning (SSB

2002: 50). Kvinnenes planer om høyere utdanning var relativt sett oftere rettet mot høyskoler (Støren 2000: 8). Støren (2000: 55) finner i sitt materiale, med utgangspunkt i elever ved grunnkurs, at kjønn har betydning for ungdommens planer om å begynne på universitet eller høyskole også etter kontroll for en rekke andre forhold⁴. Bakken (1998: 203-204) finner derimot små kjønnsforskjeller blant Oslo-ungdom i alderen 14-17 år, bare noen flere jenter tar sikte på utdanning på lavere nivå.

Mens halvparten av guttene (52 %) i Ung i Norge 2002-materialet planla utdanning på universitet eller høyskole, planla hele to tredjedeler av jentene det samme (tabell 5.4). Differansene er store sammenlignet med materialet til Bakken. En årsak kan være at ungdommen i dette materialet er eldre, kanskje er det slik at kjønnskjevhet utkrystalliserer seg tydeligere mot slutten av tenårene. Gutter begynner sjeldnere på studieforberedende videregående (allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag, musikk, dans og drama og media og kommunikasjon) (vedlegg 1). 8 prosentpoeng flere jenter enn gutter ligger an til å få generell studiekompetanse, slik sett har kjønn hatt en bestemmende faktor før ungdommen begynte på videregående skole.

Tabell 5.4 Sammenheng mellom utdanningsplaner og kjønn

utdanningsplaner	kjønn		total
	gutt	jente	
høy utdanning	52 %	66 %	59 % (3247)
annet	48 %	34 %	41 % (2252)
total	100 % (2654)	100 % (2845)	100 % (5499)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)

5.2.3 Utdanningsplaner og sosial bakgrunn

Sammenheng mellom skolegang og sosial bakgrunn er påpekt i mange studier (Hernes og Knutsen 1976, Hansen 1986, Støren 2000). Ungdom fra høyere sosiale lag med bakgrunn i hjem med mye kulturell kapital er oftere å gjenfinne innen høyere utdanning.

Langt flere av de som hadde foreldre med høyere utdanning i kullet som fullførte videregående opplæring i 1997, var i høyere utdanning i 1998 (Opheim og Støren 2001:

⁴ Gjennomsnittskarakterer fra grunnskolen, fars utdanning, mors utdanning, studieretning på grunnkurs, mulighet for høy inntekt, tilfredsstille faglige interesser, mulighet til å få ledende stilling, mye samarbeid med andre mennesker

117). Samtidig var det slik at studenter ved universitetene i 2001 oftere hadde foreldre med høy utdanning enn studenter ved høyskolene (SSB 2002: 50-51). Sosial bakgrunn har altså betydning for om man i det hele tatt velger høyere utdanning, og i så tilfelle hvilken. Den sosiale skjevheten øker også etter hvert som kullene beveger seg gjennom utdanningssystemet, fordi ungdom fra høyere sosiale lag relativt sett oftere velger å gå videre, uavhengig av evnenivå (Hansen 1986). Studier har også vist at foreldrenes utdanning har også betydning for ungdommens utdanningsplaner. Kontrollert for andre forhold (også kjønn) er fars utdanning langt viktigere enn mors (Støren 2000: 55).

Ung i Norge 2002 måler også planer om høyere utdanning og det registreres ganske store forskjeller mellom hyppigheten av høye utdanningsplaner i de ulike klassene (tabell 5.5). I øvre lag og mellomlagene er det vanligere med slike planer enn tilfellet er for de resterende og hele 23 prosentpoeng skiller ungdom fra det "humanistisk-sosiale mellomlag" (73 %) fra ungdom fra "arbeidere" (50 %).

Tabell 5.5 Sammenheng mellom utdanningsplaner og klassebakgrunn

utdanningsplaner	klassebakgrunn						totalt
	høyere administrative stillinger	tekn/øko mellom-lag	hum/sos mellom-lag	lavere funksjonærer mm	primærnæring	arbeidere	
høy utdanning	68 %	69 %	73 %	51 %	58 %	50 %	60 % (3063)
annet	32 %	31 %	27 %	49 %	42 %	50 %	40 % (2012)
totalt	100 % (807)	100 % (911)	100 % (828)	100 % (461)	100 % (352)	100 % (1716)	100 % (5075)

Signifikant for $p < 0.001$. (kvikvadrat-test)

Uten unntak er det også slik at jo flere bøker en oppgir å ha hjemme jo større er sjansen for at en planlegger å begynne på universitet eller høyskole (tabell 5.6). 76 prosent av ungdommen som har mer enn tusen bøker hjemme har slike planer, mot bare 8 prosent av de som ikke hadde bøker hjemme. Dette gir en differanse på hele 66 prosentpoeng⁵. Gruppen som hadde høye utdanningsplaner og som samtidig oppga at det ikke var bøker hjemme er svært liten. Et bedre bilde gir sammenligning med gruppen som oppgav å ha

⁵ Det viser seg at innvandrersstatus (om man har en, to eller ingen foreldre med innvandrerbakgrunn) har betydning for hvor mange bøker man har hjemme. Det å ha én eller ingen foreldre med innvandrerbakgrunn viser ikke store forskjeller, men det å ha to foreldre som begge er innvandrere betyr oftere å ha færre bøker hjemme. Denne problematikken vil ikke følges videre i oppgaven da det faller utenfor dennes fokus, og fordi dette dreier seg om relativt få enheter (315). Dermed vil det ikke ha den store betydning for undersøkelsen som helhet.

mindre enn tjue bøker hjemme (36 %). Også differansen mellom disse og de som har flest bøker hjemme er betydelig, 40 prosentpoeng. Ungdom med mye kulturell kapital har oftere høye utdanningsplaner. Sett under ett kan sammenhengene mellom sosial bakgrunn og utdanningsplaner tyde på at samfunnet reproducerer seg.

Tabell 5.6 Sammenheng mellom utdanningsplaner og kulturell kapital

utdannings- planer	antall bøker i hjemmet							totalt
	ingen	mindre enn 20	20-50	50-100	100-500	500- 1000	mer enn 1000	
høy utdanning	8 %	36 %	45 %	51 %	62 %	72 %	76 %	59 % (3247)
annet	92 %	64 %	55 %	49 %	38 %	28 %	24 %	41 % (2239)
totalt	100 % (48)	100 % (286)	100 % (639)	100 % (1006)	100 % (2006)	100 % (1109)	100 % (392)	100 % (5486)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)

Generelt sett øker sjansen for å ha høye utdanningsplaner med mengden økonomisk og kulturell kapital. Som påpekt over er det altså slik at den største prosentdifferansen knyttet til klassevariabelen ("humanistisk-sosiale mellomlag" og "arbeidere"), er betydelig mindre enn de største prosentdifferansene knyttet til kulturell kapital i hjemmet. Så langt virker det som om kulturell kapital er viktigere enn klassebakgrunn når det gjelder planer om høy utdanning. Dette er i tråd med tidligere funn (Edvardsen 1995: 46). Det er ikke vanskelig å tenke seg at hjem med mange bøker gjerne er hjem der boklig kunnskap verdsettes og at dette samsvarer med ungdommenes utdanningsplaner. Kanskje er denne distinksjonen viktigere for å forstå ungdoms karriereplaner enn fars yrke, siden klassevariabelen ikke primært måler fars utdanning og dermed ikke har samme tilknytningen til utdanning som antall bøker hjemme.

5.3 Sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner, kontrollert for kjønn, klasse og kulturell kapital

Det neste steget i analysen er å se på sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner kontrollert for kjønn og sosial bakgrunn. Dette gjøres ved å sammenligne en modell uten kjønn og sosial bakgrunn med en modell der disse variablene er inkludert. Ved å se hvordan forholdet mellom b-koeffisientene for organisasjonsvariabelen forandrer seg, kan det avgjøres hvor mye disse bakenforliggende forhold forklarer av den

opprinnelige sammenhengen. Fordi det gjerne er den samme ungdommen, med hensyn til klasse og kulturell kapital, som er medlem av en organisasjon og som samtidig har høye utdanningsplaner, vil en forvente at kontroll for disse bakenforliggende forhold vil føre til at sammenhengene mellom organisasjonsmedlemskap blir mindre enn tilfellet var i forrige kapittel.

Jenter har oftere høye utdanningsplaner men er sjeldnere medlem i organisasjoner (og idrettslag). Kontroll for kjønn alene skulle tilsi at sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner ble *større*, siden den i utgangspunktet var en undertrykkende sammenheng. Dvs. at når vi i utgangspunktet for eksempel målte organisasjonsmedlemskaps betydning for utdanningsplaner, målte vi en for svak sammenheng siden det var en overvekt av gutter, som sjeldnere har høye utdanningsplaner, med i materialet. I utgangspunktet kan det dermed virke overflødig å integrere kjønnsvariabelen i analysen, siden det sannsynligvis ikke svekke hovedsammenhengene vi er interessert i. Når dette allikevel gjøres er det fordi kjønn som dimensjon vanskelig kan utelates i analyser av utdanningsplaner, fordi det kan inngå i kompliserte samspill med andre variabler av betydning og fordi leseren skal kunne danne seg et bedre bilde av hva som er viktig for utdanningsplaner sett under ett. Det er uansett interessant å avklare om sammenhengen blir sterkere. Dette forhold knyttet til kjønn vil også gjelde idrettslag. I regresjonsanalysene er guttene kodet 0 og jentene kodet 1.

I denne siste delen av kapittelet vil kontroll for alle de tre bakenforliggende finne sted samtidig. Om sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner blir mindre, forholder seg uforandret eller blir større, vil til slutt avhenge av i hvilken retning kjønn, klasse og kulturell kapital samlet sett trekker. Først ser vi på sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap generelt og utdanningsplaner, deretter tar vi for oss idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon.

Av tabell 5.7 ser vi at sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner svekkes når vi kontrollerer for bakenforliggende forhold. I modell 1 er forskjellen (b) mellom nåværende medlemmer (referansegruppe) og tidligere medlemmer på -0.50. Dette betyr at nåværende medlemmer oftere enn tidligere medlemmer har høye utdanningsplaner. I modell 2 er det fremdeles slik at nåværende medlemmer oftere har høye utdanningsplaner, men differansen mellom disse gruppene har sunket til -0.46. Dette betyr at de bakenforliggende forhold svekker den opprinnelige forskjellen mellom nåværende og tidligere medlemmer, presentert i modell 1, med 8 prosent.

Tabell 5.7 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på organisasjonsmedlemskap generelt, kjønn, klassebakgrunn og kulturell kapital i hjemmet

	modell nr. 1			modell nr. 2		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	0.64	0.04	***	0.05	0.10	NS
<i>Medlemskap i organisasjon generelt (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.50	0.06	***	-0.46	0.06	***
Aldri vært medlem	-1.21	0.12	***	-1.00	0.14	***
Kjønn (0-1)	-	-	-	0.66	0.06	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>	-	-	-			***
Tekn/øko mellomlag	-	-	-	0.03	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	-	-	-	0.16	0.11	NS
Lavere funksjonærer med mer	-	-	-	-0.54	0.13	***
Primærnæring	-	-	-	-0.38	0.14	**
Arbeidere	-	-	-	-0.58	0.09	***
Kulturell kapital (0-4)	-	-	-	0.30	0.03	***

NS= ikke signifikant, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem svekkes også. I modell 1 finner vi at de som aldri har vært medlem sjeldnere enn både nåværende og tidligere medlemmer har høye utdanningsplaner. Differansen faller fra -1.21 til -1.00 i modell 2. De bakenforliggende variablene den opprinnelige forskjellen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem med 17 prosent.

Tilsvarende endres også differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem ved kontroll for kjønn, klasse og kulturell kapital. Differansen faller fra (-1.21--0.50=) -0.71 til (-1.00--0.46=) -0.54. Dermed svekker disse bakenforliggende forhold den opprinnelige differansen med 24 prosent.

Akkurat som for organisasjonsmedlemskap generelt, er det også for idrettslag slik at jentene sjeldnere er medlem enn guttene. Siden jentene samtidig oftere har høye utdanningsplaner, er det også her mulighet for at kontroll for kjønn alene vil føre til at sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner blir sterkere. Sosial bakgrunn legges inn i analysen samtidig og vil i utgangspunktet svekke sammenhengen. Den samlede effekten kan studeres i tabell 5.8.

Materialet viser at det fremdeles er slik at nåværende medlemmer oftere enn tidligere medlemmer har planer om høyere utdanning, både isolert sett og når vi kontrollerer for bakenforliggende forhold. Men her er det slik at forskjellene mellom nåværende og tidligere medlemmer øker når vi kontrollerer for kjønn, klasse og kulturell kapital. Differansen øker fra -0.40 i modell 1 til -0.45 i modell 2. Dette tilsvarer en økning på 13 prosent. Det virker som om jentenes frafall fra idretten er med på å skape en undertrykkende bivariat sammenheng mellom idrettsmedlemskap og utdanningsplaner.

Tabell 5.8 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i idrettslag, kjønn, klassebakgrunn og kulturell kapital i hjemmet

	modell nr. 1			modell nr. 2		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	0.74	0.05	***	0.15	0.11	NS
<i>Medlemskap i idrettslag (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.40	0.07	***	-0.45	0.07	***
Aldri vært medlem	-0.79	0.07	***	-0.78	0.08	***
Kjønn (0-1)	-	-	-	0.68	0.06	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			-			***
Tekn/øko mellomlag	-	-	-	0.02	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	-	-	-	0.17	0.11	NS
Lavere funksjonærer mm	-	-	-	-0.57	0.13	***
Primærnæring	-	-	-	-0.37	0.14	**
Arbeidere	-	-	-	-0.59	0.09	***
Kulturell kapital (0-4)	-	-	-	0.32	0.03	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Nåværende medlemmer i idrettslag har også oftere planer om høy utdanning enn de som aldri har vært medlem og kontroll for bakenforliggende forhold endrer lite på forskjellen mellom disse to gruppene. Differansen svekkes bare fra -0.79 til -0.78. Det betyr at kjønn, klasse og kulturell kapital samlet sett bare svekker den opprinnelige forskjellen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlemmer med 1 prosent.

Sammenligner vi tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem finner vi at tidligere medlemmer oftere har planer om høy utdanning. *b* faller fra (-0.79--0.40=) -0.39 i modell 1 til (-0.78--0.45=) -0.33 i modell 2. Dermed er inkluderingen av kjønn, klasse og kulturell kapital årsak til at differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem svekkes 15 prosent.

Kontroll for bakenforliggende forhold førte dermed til et mer sammensatt bilde for idrettslag enn tilfellet var for organisasjonsmedlemskap generelt. Forskjellen mellom nåværende og tidligere medlemmer ble større, forskjellen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem forble forholdsvis uforandret og forskjellen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem ble redusert.

Det var liten forskjell mellom gutter og jenter når det gjaldt medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og kontroll for kjønn skulle dermed ikke ha store betydning for sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner. Derimot var det slik at klasse og kulturell kapital begge var av ganske stor betydning for både medlemskap og utdanningsplaner. Ungdom fra øvre sosiale lag og mellomlagene og ungdom med mange bøker i hjemmet er oftere medlem og har oftere høye utdanningsplaner. Disse forhold er

dermed en mulig forklaring på den bivariate sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner.

Av modell 1 (tabell 5.9) ser vi at tidligere medlemmer sjeldnere enn nåværende medlemmer (referansegruppe) har planer om høyere utdanning, b er -0.37. Kontroll for bakenforliggende variabler (modell 2) viser at denne forskjellen blir mindre (-0.32) og at gruppene opphører å være signifikant forskjellig fra hverandre. De bakenforliggende variablene forklarer 14 prosent av differansen mellom disse to gruppene i modell 1. Tabellen 5.9 viser også at de som aldri har vært medlem i politisk-ideologisk organisasjon sjeldnere enn de som er nåværende medlem har planer om høy utdanning. Kontroll for bakenforliggende forhold fører til at differansen også mellom disse gruppene blir mindre. b synker i dette tilfellet fra -1.04 i modell 1, til -0.76 i modell 2. Kjønn, klasse og kulturell kapital forklarer dermed 27 prosent av forskjellene i modell 1.

Tabell 5.9 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon, kjønn, klassebakgrunn og kulturell kapital i hjemmet

	modell nr. 1			modell nr. 2		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	1.30	0.12	***	0.54	0.16	***
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.37	0.18	*	-0.32	0.19	NS
Aldri vært medlem	-1.04	0.12	***	-0.76	0.13	***
Kjønn (0-1)	-	-	-	0.59	0.06	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			-			***
Tekn/øko mellomlag	-	-	-	0.01	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	-	-	-	0.11	0.11	NS
Lavere funksjonærer mm	-	-	-	-0.57	0.12	***
Primærnæring	-	-	-	-0.36	0.14	**
Arbeidere	-	-	-	-0.60	0.09	***
Kulturell kapital (0-4)	-	-	-	0.31	0.03	***

NS= ikke signifikant, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Kontroll for disse bakenforliggende forhold forklarer enda mer av forskjellene mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem av en politisk-ideologisk organisasjon. Her faller b fra $(1.04 - 0.37 =) -0.67$ til $(0.76 - 0.32 =) -0.44$. Dette betyr at bakgrunnsvariablene i modell 2 forklarer hele 34 prosent av de opprinnelige forskjellene.

Som for medlemskap generelt finner vi også her at forskjellene mellom nåværende medlemmer, tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem blir mindre når det gjelder planer om høy utdanning ved kontroll for bakenforliggende forhold, og også mønsteret er det samme. Den forskjellen som forandret seg minst var differansen mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer (14 prosent) og den som minsket mest var forskjellen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlemmer (34 %).

Samlet sett er det altså slik at sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner og utdanningsplaner blir ganske betydelig svekket etter kontroll for bakenforliggende variabler. Fremdeles er det allikevel ganske store forskjeller mellom gruppene når det gjelder planer om høy utdanning.

5.4 Oppsummering

Ung i Norge 2002 støtter tidligere empiri både når det gjelder betydningen kjønn og sosial bakgrunn har for organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Innledningsvis konstaterte vi kjønnskjevhet i organisasjonslivet generelt, samt i idrettslag. Kjønn var ikke viktig for medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon. Forholdet var omvendt for sosial bakgrunn. Både klassebakgrunn og kulturell kapital i hjemmet hadde sterkere sammenheng med politisk-ideologisk organisasjon enn idrettslag og organisasjoner generelt. Materialet støtter således tidligere forskning som viser at klassebakgrunn er av betydning for medlemskap i politiske organisasjoner (Øia 1994: 49) og miljøvernorganisasjoner (Skogen 1999: 8). Mens Pedersen (1996: 84) mener at oppslutning om organisasjonslivet bør sees på bakgrunn av sosial klasse, støtter Ung i Norge 2002 dette bare i mindre grad. Derimot støtter materialet Fauske og Øia (2003: 180) i at det ligger mer forklaringskraft i kulturell kapital.

Materialet støtter også tidligere empiri som viser at jenter oftere har høye utdanningsplaner. To tredjedeler av jentene hadde planer om universitets- eller høyskoleutdannelse, mot halvparten av guttene. Samtidig ble det som forventet registrert at ungdom fra øvre lag og mellomlagene, og ungdom med mye kulturell kapital i hjemmet oftere har høye utdanningsplaner.

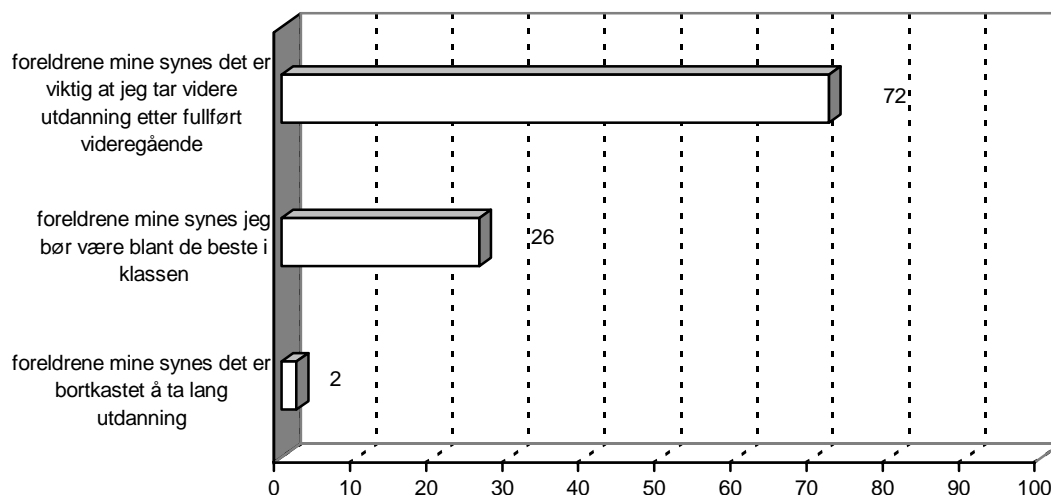
Det var sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner som i hovedsak ble svekket etter kontroll for kjønn og sosial bakgrunn. Medlemskap i organisasjoner generelt mistet også litt betydning. Dette gjaldt ikke medlemskap i idrettslag, som stort sett forble uforandret. Det er fremdeles støtte for sosialiseringsmekanismen. Medlemmer av organisasjoner generelt, samt idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner spesielt, har oftere høye utdanningsaspirasjoner enn tidligere medlemmer og enda oftere igjen enn de som aldri har vært medlem.

I forrige kapittel så vi at sosial bakgrunn kunne være av betydning for ungdoms organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner. Hjemmemiljøets betydning måles kanskje enda bedre ved andre forhold knyttet til foreldrene. Foreldrenes innflytelse over barna vil kunne gi seg utslag blant annet gjennom ambisjoner de måtte ha på deres vegne. I dette kapitlet antas det at engasjerte foreldre kan være årsak til at barna oftere er medlem av organisasjoner og samtidig oftere har høye utdanningsplaner. Dersom dette er tilfelle står hovedsammenhengene presentert i kapittel 4 fremdeles i fare for å være spuriøse. Først presenteres enkelte frekvensfordelinger knyttet til foreldrenes ambisjoner på barnas vegne. Deretter ser vi hvilken betydning foreldrene har for organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. I siste del vurderes av hovedsammenhengene kontrollert for foreldrenes ambisjoner.

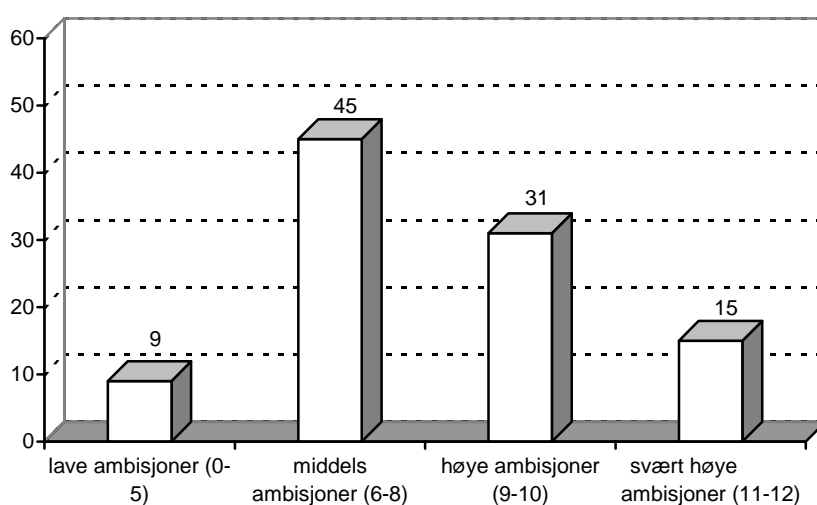
Det er særlig tre spørsmål i Ung i Norge 2002 som fanger opp foreldrenes ambisjoner når det gjelder barnas utdanning. Respondenten blir bedt om å ta stilling til tre utsagn: "foreldrene mine synes det er bortkastet å ta lang utdanning", "foreldrene mine synes jeg bør være blant de beste i klassen" og "foreldrene mine synes det er viktig at jeg tar videre utdanning etter fullført videregående skole" (figur 6.1). I de bivariate tabellene senere i kapitlet benyttes en skåre basert på disse tre utsagnene. Variablene har vært vurdert tidligere og det ble konkludert med at "(...) foreldregenerasjonen har stor tro på utdanning" (Bakken 2003: 73). Nesten ingen mener foreldrene synes utdanning er bortkastet, tvert imot mener til sammen 72 prosent at det stemmer "ganske godt" eller "svært godt" at foreldrene synes det er viktig å ta videre utdanning. 26 prosent tror at foreldrene mener at de bør være blant de beste i klassen.

Figur 6.1. Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne i forbindelse med skolegangen. Prosentandel som mener utsagnene stemmer ganske godt eller svært godt.

Sumskåren er konstruert slik at dersom en mener utsagnet stemmer svært godt blir en tildelt 4 poeng, stemmer det svært dårlig får en 0 poeng (Bakken 2003: 73-74). Poengene knyttet til utsagnet "Foreldrene mine synes det er bortkastet å ta lang utdanning" er snudd slik at "stemmer svært godt" blir tildelt 0 poeng osv. Deretter summeres poengene i "foreldrenes ambisjoner på barnas vegne" (figur 6.2). Til sammen 46 prosent av ungdommen har foreldre med høye eller svært høye ambisjoner på deres vegne, under 10 prosent har foreldre med lave ambisjoner.

Figur 6.2 Skåre for foreldrenes ambisjoner på barnas vegne. Prosent.

6.1 Sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og foreldrenes ambisjoner

Det er sannsynlig at de foreldrene som har høye og svært høye ambisjoner på barnas vegne når det gjelder skolearbeid, også er engasjert i hva barna driver med på fritiden, nærmere bestemt om de deltar i organisasjonslivet. I analysen vil skåren som måler foreldrenes skoleambisjoner på barnas vegne vurderes som årsak til både ungdommens organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

Knudsen (1980: 314) antar at skoleengasjerte foreldre også er opptatt av hva barna driver med på fritiden. Tidligere forskning har vist at foreldrene har betydning for om barna er medlem i organisasjoner generelt (Grue 1984: 31-32) og for idrettsdeltagelse spesielt (Railo og Ommundsen 1983, del 1: 71).

Ung i Norge 2002 støtter dette. Foreldrenes ambisjoner har sammenheng med organisasjonsmedlemskap generelt, samt medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon. Hovedmønsteret er at foreldre med høyere ambisjoner oftere har barn som er medlem (tabell 6.1).

Tabell 6.1 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og foreldrenes ambisjoner på barnas vegne.

organisasjon		foreldrenes ambisjoner på barnas vegne				prosent-differanse (høyeste – laveste)
		lave (0-5)	middels (6-8)	høye (9-10)	svært høye (11-12)	
organisasjon generelt	nåværende medlem	50 % (253)	55 % (1324)	59 % (986)	60 % (486)	10 prosentpoeng
	tidligere medlem	40 % (201)	39 % (951)	36 % (597)	35 % (281)	5 prosentpoeng
	aldri vært medlem	10 % (48)	6 % (139)	5 % (91)	6 % (48)	5 prosentpoeng
idrettslag	nåværende medlem	30 % (154)	33 % (797)	40 % (671)	38 % (310)	10 prosentpoeng
	tidligere medlem	36 % (185)	39 % (951)	38 % (637)	38 % (313)	3 prosentpoeng
	aldri vært medlem	33 % (170)	28 % (689)	23 % (384)	24 % (198)	10 prosentpoeng
politisk-ideologisk organisasjon	nåværende medlem	4 % (20)	6 % (151)	8 % (135)	13 % (108)	9 prosentpoeng
	tidligere medlem	3 % (16)	5 % (115)	6 % (107)	7 % (54)	4 prosentpoeng
	aldri vært medlem	93 % (473)	89 % (2171)	86 % (1450)	80 % (659)	13 prosentpoeng

Signifikant for $p < 0.001$. (kvikvadrat-test)

Ungdom med foreldre med høye eller svært høye ambisjoner på deres vegne er de som oftest er medlem av en organisasjon (59-60%). Det er bortimot 10 prosentpoeng flere fra disse gruppene enn tilfellet er for de som har foreldre med lave ambisjoner (50 %). Mønsteret er snudd for de som oppgir å ikke ha vært medlem noe sted etter fylte 10 år. Ungdom med foreldre med lave ambisjoner er de som oftest tilhører denne gruppen (10 %). Likevel fremstår foreldrenes innflytelse som mindre viktig i organisasjoner sett under ett, sammenlignet med idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon.

Medlemskap i idrettslag er vanligst for de med foreldre med høye ambisjoner på deres vegne. 40 prosent av disse ungdommene er medlem mot 30 prosent av de med foreldre med lave ambisjoner. Foreldrenes ambisjoner har også betydning for om en noen gang har vært medlem. De som har foreldre med lave ambisjoner er de som oftest aldri har vært medlem.

De relativt største forskjellene når det gjelder nåværende medlemskap finnes allikevel i politisk-ideologisk organisasjon. Jo høyere ambisjoner foreldrene har, desto større er sjansen for at barna er medlem. Sannsynligheten for å være medlem er over tre ganger høyere dersom foreldrene har svært høye ambisjoner på deres vegne (13 %), sammenlignet med foreldre som har lave ambisjoner (4 %).

6.2 Sammenhengen mellom utdanningsplaner og foreldrenes ambisjoner

Samtidig som foreldrene er opptatt av barnas organisasjonsdeltagelse er de opptatt av deres skolegang. Foreldreengasjement er gjerne knyttet til barnas skolekarakterer og utdanningskarriere. I kapittel 2 så vi blant annet at barnas karakterer på ungdomskolen var avhengig av foreldrenes innstilling (Knudsen 1980: 172). Denne mekanismen fungerer direkte ved at eleven uavhengig av egne holdninger forsøker å møte foreldrenes forventninger, og indirekte ved at eleven internaliserer foreldrenes mål. Samtidig kan foreldrenes forventninger fungere som et press (Edwardsen 1995: 259).

Ung i Norge 2002 støtter tidligere empiri. Det virker som om foreldrenes ambisjoner er svært viktig for om barna planlegger høyere utdanning. Uten unntak er det slik at jo høyere ambisjoner foreldrene har desto større er sjansen for at barna har planer om høy utdanning. For de med foreldre med svært høye ambisjoner er universitets- og høyskoleplaner det langt vanligste. Hele 80 prosent av disse ungdommene planlegger å

begynne på universitet eller høyskole (figur 6.2). Bare 21 prosent av de med foreldre med lave ambisjoner har planer om høy utdanning.

Tabell 6.2 Sammenheng mellom utdanningsplaner og foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

utdanningsplaner	foreldrenes ambisjoner på barnas vegne				total
	lave (0-5)	middels (6-8)	høye (9-10)	svært høye (11-12)	
høy utdanning	21 %	53 %	70 %	80 %	59 % (3219)
annet	79 %	47 %	30 %	20 %	41 % (2216)
total	100 % (504)	100 % (2424)	100 % (1690)	100 % (817)	100 % (5435)

Signifikant for $p < 0.001$. (kvikvadrat-test)

6.3 Sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner, kontrollert for kjønn, klasse, kulturell kapital og foreldrenes ambisjoner på vegne av barna.

Under vil regresjonsmodellene fra forrige kapittel (modell 2) sammenlignes med en modell der foreldrenes ambisjoner på barnas vegne er inkludert. Først vurderes sammenhengen mellom utdanningsplaner og organisasjonsmedlemskap generelt, deretter analyseres for idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon.

Siden ungdom med foreldre med høye og svært høye ambisjoner på deres vegne oftere er medlem i en organisasjon, samtidig som de oftere har universitet og høyskoleplaner, forventes det at sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner svekkes.

I tabell 6.3 kan vi se at kontroll for foreldrenes ambisjoner fører til små endringer. Noe overraskende er det en liten økning i differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem (3 %), samt differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem (6 %). Differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer forblir uforandret. Samlet sett er det uansett slik at kontroll for foreldrenes ambisjoner bare i liten grad endrer hovedbildet. Etter kontroll for kjønn, klasse, kulturell kapital og foreldrenes ambisjoner, er det tydelig sammenheng mellom medlemskap i organisasjon og utdanningsplaner.

Tabell 6.3 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på organisasjonsmedlemskap generelt, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet og foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

	modell nr. 2			Modell nr. 3		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	0.05	0.10	NS	-2.91	0.18	***
<i>Medlemskap i organisasjon generelt (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.46	0.06	***	-0.46	0.07	***
Aldri vært medlem	-1.00	0.14	***	-1.03	0.15	***
Kjønn (0-1)	0.66	0.06	***	0.72	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	0.03	0.11	NS	-0.02	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	0.16	0.11	NS	0.17	0.12	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.54	0.13	***	-0.44	0.13	***
Primærnæring	-0.38	0.14	**	-0.26	0.15	NS
Arbeidere	-0.58	0.09	***	-0.44	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.30	0.03	***	0.27	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	-	-	-	0.36	0.02	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

De som har foreldre med høye eller svært høye ambisjoner på deres vegne er oftere medlem i idrettslag enn andre, samtidig som de oftere har høye utdanningsplaner. I tabell 6.4 kan vi lese at nåværende medlemmer oftere har planer om universitets- og høyskoleutdanning, enn de som aldri har vært medlem (tabell 6.4). Dette gjelder både før og etter kontroll for foreldrenes ambisjoner. Differansen faller litt, fra -0.78 til -0.74 i modell 3, et fall på 5 prosent. Også differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem endres litt. Differansen svekkes med 12 %, fra (-0.78--0.45=) -0.33 til (-0.74--0.45=) -0.29. Differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer endres derimot ikke.

Tabell 6.4 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i idrettslag, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet og foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

	modell nr. 2			modell nr. 3		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	0.15	0.11	NS	-2.77	0.18	***
<i>Medlemskap i idrettslag (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.45	0.07	***	-0.45	0.08	***
Aldri vært medlem	-0.78	0.08	***	-0.74	0.09	***
Kjønn (0-1)	0.68	0.06	***	0.73	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	0.02	0.11	NS	-0.03	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	0.17	0.11	NS	0.17	0.12	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.57	0.13	***	-0.48	0.13	***
Primærnæring	-0.37	0.14	**	-0.25	0.15	NS
Arbeidere	-0.59	0.09	***	-0.45	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.32	0.03	***	0.29	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	-	-	-	0.35	0.02	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Sett under ett svekkes sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner bare litt etter kontroll for foreldrenes ambisjoner. Det er fremdeles tydelig sammenheng mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner.

Foreldrenes ambisjoner var spesielt viktig for medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon. Siden ambisiøse foreldre samtidig også har barn med høye utdanningsplaner, åpner dette også her for at sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner vil svekkes.

Av tabell 6.5 ser vi at differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem faller fra -0.76 i modell 2 til -0.63 i modell 3. Det betyr at denne foreldrenes ambisjoner forklarer 17 prosent av forskjellen i modell 2. Av tabellen kan det også leses at nåværende medlemmer fremdeles oftere har høye utdanningsplaner enn tidligere medlemmer, men forskjellen er ikke lenger signifikant. Differansen faller fra -0.32, til -0.22 i modell 3. Foreldrenes ambisjoner forklarer dermed hele 31 prosent av forskjellen mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer i modell 2, noe som må ha sin årsak i den sterke sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner og foreldrenes ambisjoner.

Tabell 6.5 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet og foreldrenes ambisjoner på barnas vegne

	modell nr. 2			modell nr. 3		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	0.54	0.16	***	-2.50	0.23	***
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	- 0.32	0.19	NS	-0.22	0.20	NS
Aldri vært medlem	- 0.76	0.13	***	-0.63	0.14	***
Kjønn (0-1)	0.59	0.06	***	0.64	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	0.01	0.11	NS	-0.04	0.11	NS
Hum/sos mellomlag	0.11	0.11	NS	0.13	0.12	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.57	0.12	***	-0.47	0.13	***
Primærnæring	-0.36	0.14	**	-0.23	0.14	NS
Arbeidere	-0.60	0.09	***	-0.47	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.31	0.03	***	0.28	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	-	-	-	0.35	0.02	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Kontroll for foreldrenes ambisjoner fører også til at differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem blir mindre. Differansen faller fra (-0.76--0.32=) -0.44 til (-0.63--0.22=) -0.41, et fall på nærmere 7 prosent. Samlet sett ser vi at kontroll for foreldrenes ambisjoner avslørte at sammenhengen mellom medlemskap i

politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner, presentert i modell 2, var delvis spuriøs. Allikevel er det fortsatt sammenheng mellom disse to variablene.

6.4 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett at ungdom kan påvirkes av sine primærrelasjoner både når det gjelder organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Ung i Norge 2002 støtter dermed tidligere empiri. Foreldrene som har høyest ambisjoner på barnas vegne har samtidig oftest barn som er aktive i organisasjoner. Foreldre med høye ambisjoner har også oftere barn med høye utdanningsplaner.

Inkluderingen av foreldrenes ambisjoner svekket ikke sammenhengen mellom medlemskap i organisasjoner generelt og utdanningsplaner. Her så vi tvert i mot en liten styrking. Sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner ble litt svekket.

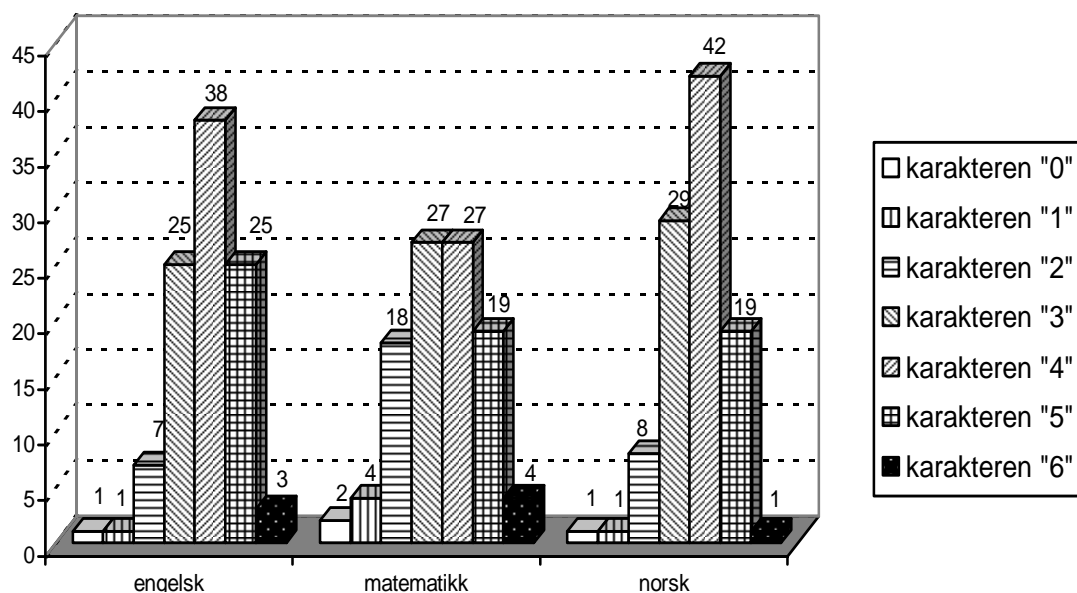
Derimot svekket inkluderingen av foreldrenes ambisjoner sammenhengen mellom politisk-ideologiske organisasjoner og utdanningsplaner i større grad. Dette stemmer godt overens med den sterke bivariate sammenhengen mellom foreldrenes ambisjoner og medlemskap her. Det var kanskje ikke uventet at ungdom med foreldre med svært høye ambisjoner på deres vegne skilte seg ut ved ofte å være medlem i denne typen organisasjon. Medlemskap i denne typen organisasjon kan kanskje forstås som et ambisiøst steg, et steg i en livskarriere.

Det er fremdeles slik at det eksisterer tydelige sammenhenger mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Kontroll for foreldrenes ambisjoner endret ikke dette bildet.

Det er sannsynlig at skoleflinke elever oftere har høye utdanningsplaner, og at det motsatte er tilfellet for elever med svakere karakterer. Gode karakterer åpner ikke bare for flere utdanningsmuligheter, men kan også føre til at ungdom føler de kan mestre arbeidet på universitet eller høyskole. I tillegg kan gode karakterer være et tegn på en ambisiøs karakter som i seg selv vil kunne være årsak til høye utdanningsplaner. Samtidig kan det være slik at det er skoleflink ungdom som først og fremst melder seg inn og forblir medlem i organisasjoner. De som er aktive på skolen er kanskje mer aktive på fritiden, oftere medlem i organisasjoner. Dersom dette viser seg å stemme etter empiriske analyser, forventes det at hovedsammenhengene fra kapittel 4 ytterligere vil svekkes av kontroll for skolekarakterer.

Ung i Norge 2002 har tallfestet karakterene i norsk skriftlig, matematikk og engelsk. Karakternivået og fordelingen i disse fagene varierer noe fra hverandre. Lavest gjennomsnitt finner vi for matematikk, 3.43 (figur 7.1). Snittet er noe høyere for norsk skriftlig og engelsk, med henholdsvis 3.72 og 3.84. Den vanligste karakteren i alle disse tre fagene er "4", 42 prosent har denne karakteren i norsk, 38 prosent i engelsk og 27 prosent i matematikk. I matematikk er det like vanlig med karakteren "3".

Figur 7.1. Skolekarakterer i norsk skriftlig, matematikk og engelsk. Prosent

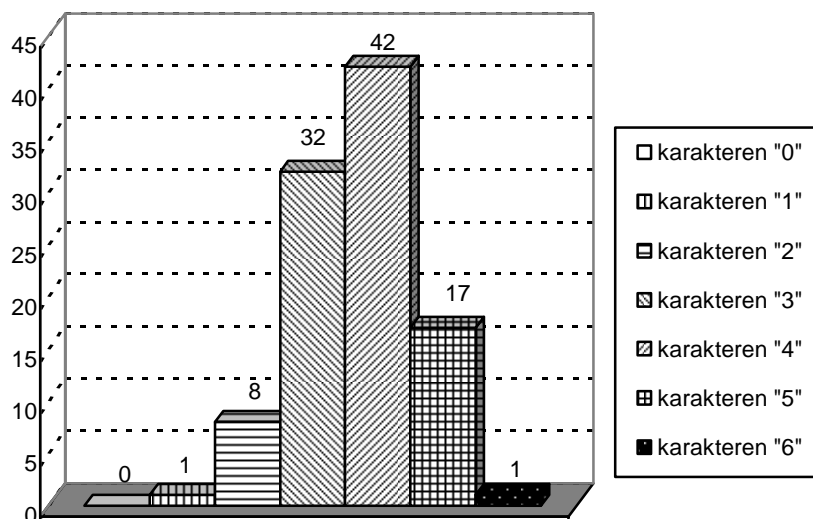

Likevel er det i matematikk at toppkarakteren forekommer oftest. 3.5 prosent av elevene oppnår "6" i matematikk, mot 2.6 prosent i engelsk og 1.1 prosent i norsk. Spredningen er lavest for norsk skriftlig, deretter følger engelsk.

I analysene blir det benyttet en gjennomsnittsskåre for karakterene ovenfor. På bakgrunn av Ung i Norge 1992 og 1994 ble det gjort en sammenligning av denne skåren og sluttpoengsummen av ungdomskolekarakterene for over 700 elever på siste klassetrinn (Lauglo 1996: 21). Konklusjonen var at det var sterkt samsvar ($r=0.79$) og dermed at de tre fagene er gode mål på elevens generelle prestasjonsnivå. I tillegg var gjennomsnittskarakteren for de tre fagene sterkt korrelert med karakteren i fagene hver for seg. Det er lite som tilsier at korrelasjonene skulle ha endret seg ti år senere, eller være mindre sterke for elever i videregående skole.

Gjennomsnittskarakteren som benyttes blir avrundet til nærmeste hele karakter. Det betyr for eksempel at to firere og en femmer (4.33) tilsvarer "4" i snitt, mens én firer og to femmere (4.67) tilsvarer "5". Gjennomsnittet for skolekarakterskåren er 3.67. Standardavviket er 0.93, lavere enn tilfellet var for karakterene hver for seg. Den vanligste gjennomsnittskarakteren er "4", nærmere 42 prosent har dette (figur 7.2). Karakteren "6" i snitt er forbeholdt i underkant av 1 prosent av elevene. I de bivariate analysene under vil karakterene "0" og "1" samt "5" og "6" slås sammen, siden det er svært få elever i ytterpunktene.

Figur 7.2. Skolekarakterskåre. Prosent

7.1 Sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og skolekarakterer

Ung i Norge 2002 støtter tidligere forskning som viser sammenheng mellom ungdommens karakterer og organisasjonsmedlemskap. Både for organisasjonsmedlemskap generelt, idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon viser materialet de samme mønstre som Øia (1994: 53-54) fant ti år tidligere (Ung i Norge 1992)⁶. Skoleflink ungdom er oftere medlem i organisasjoner generelt og idrettslag enn tilfellet er for ungdom med svake karakterer. Medlemmer i politisk-ideologiske organisasjoner er i enda større grad skoleflinke. Ti år tidligere hadde elever med gode karakterer dobbelt så stor eller større sjanse for å være medlem av politiske foreninger og miljøvernorganisasjoner.

Jo bedre karakterer en elev på videregående har, desto større er sjansen for at vedkommende er medlem i en organisasjon (tabell 7.1). Differansen mellom den gruppen med lavest oppslutning ("0-1": 34 %) og den med høyest ("5-6": 67 %) er på hele 33 prosentpoeng⁷.

Tabell 7.1 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og skolekarakterer

organisasjon		karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk					prosent-differanse (høyeste – laveste)
		0-1	2	3	4	5-6	
organisasjon generelt	nåværende medlem	34 % (24)	41 % (174)	53 % (900)	58 % (1321)	67 % (643)	33 prosentpoeng
	tidligere medlem	54 % (38)	43 % (183)	40 % (690)	37 % (843)	29 % (279)	25 prosentpoeng
	aldri vært medlem	11 % (8)	15 % (65)	7 % (119)	5 % (109)	3 % (32)	12 prosentpoeng
idrettslag	nåværende medlem	23 % (16)	26 % (110)	34 % (584)	36 % (820)	43 % (410)	20 prosentpoeng
	tidligere medlem	33 % (23)	36 % (156)	37 % (639)	40 % (903)	38 % (366)	7 prosentpoeng
	aldri vært medlem	45 % (32)	38 % (164)	30 % (515)	25 % (562)	19 % (183)	26 prosentpoeng
politisk-ideologisk organisasjon	nåværende medlem	4 % (3)	5 % (20)	6 % (104)	8 % (178)	12 % (117)	8 prosentpoeng
	tidligere medlem	6 % (4)	3 % (14)	4 % (72)	6 % (139)	7 % (63)	4 prosentpoeng
	aldri vært medlem	90 % (64)	92 % (396)	90 % (1562)	86 % (1968)	81 % (779)	11 prosentpoeng

Signifikant for $p < 0.001$. (kji-kvadrat-test)

⁶ Øias materiale inkluderer elever ved ungdomskolen.

⁷ Legg merke til at det er svært få elever som har "0-1" i snitt. Dette gjelder organisasjoner generelt og idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner spesielt. Differansen til de som har de beste karakterene blir mindre dersom en isteden sammenligner med "2" eller "3" i snitt, mønsteret forblir det samme.

For idrettslag er differansen mellom de som har ”0 til 1” i snitt (23 %) og de som har ”5 til 6” i snitt (43 %) på 20 prosentpoeng. Tilsvarende er differansen mellom disse gruppene for politisk-ideologisk organisasjon, en del mindre, bare 8 prosentpoeng, men den er relativt sett den klart største. Elever med ”5-6” i snitt har dobbelt så stor sjanse for å være medlem i politisk-ideologisk organisasjon som elever med ”3” eller dårligere.

En sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og skolekarakterer kan også ha sin årsak i at medlemmer i organisasjoner blir flinkere på skolen. Nåværende medlemmer i politisk-ideologisk organisasjon har bedre karaktersnitt (3.94) enn tidligere medlemmer (3.83) og de som aldri har vært medlem (3.63). Lineær regresjon av medlemskap på skolekarakterer viser at differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem, halveres til 0.16 etter kontroll for kjønn, klasse og kulturell kapital (vedlegg 2). Allikevel er differansen fremdeles signifikant ($p < 0.001$). Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon kan altså forstås å være en skolekomplementær aktivitet.

Knudsen (1980: 312-313) forstod idrett eller fysisk trening som en nøytral aktivitet som verken skulle styrke eller svekke prestasjonene i skolen. Ung i Norge 2002 viser at *medlemskap* i idrettslag må forstås som en komplementær aktivitet. Den bivariate sammenhengen viser like store forskjeller mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem, som for politisk-ideologisk organisasjon (0.31), men etter kontroll for bakenforliggende variabler faller differansen bare til 0.27 (vedlegg 3). Dette betyr at medlemskap i idrettslag er av større betydning for skolekarakterene enn medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon.

Dersom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon etter de siste analyser likevel viser seg å være av større betydning for høye utdanningsplaner, må årsaken søkes i andre forhold enn betydningen medlemskap har for skolekarakterer.

7.2 Sammenhengen mellom utdanningsplaner og skolekarakterer

Det kan være innlysende å postulere en sammenheng mellom utdanningsplaner og skolekarakterer. Begge variabler kan være påvirket av hverandre. Det er sannsynlig at de som i utgangspunktet har høye utdanningsplaner arbeider for å oppnå gode nok karakterer til å sikre en plass ved studiet. Samtidig vil de som har gode skolekarakterer utvikle planer om høyere utdanning.

Karakterenes betydning for utdanning og utdanningsplaner er påpekt i en rekke studier (f.eks Edvardsen 1995, Bakken og Sletten 2000, Opheim og Støren 2001). Edvardsen (1995: 35-37) fant at 16 og 18 åringene med gode karakterer oftere hadde høye utdanningsplaner enn de med svakere karakterer. Også Hernes og Knudsen (1976: 34) fant at karakter har betydning for utdanningsaspirasjoner, men påpeker at dette er av relativt sett mindre betydning vis a vis sosial bakgrunn jo høyere opp i utdanningskarrieren en befinner seg. Knudsen (1980: 344) mener det kan være slik at elever med gode karakterer utvikler et høyt selvbilde, noe som igjen har betydning for utdanningsplaner. Elever med høyt selvbilde har større faktiske muligheter, uavhengig av andre forhold.

Også i Ung i Norge 2002 er det sterk sammenheng mellom skoleprestasjoner og utdanningsplaner (tabell 7.2). Bedre karakterer henger sammen med høye utdanningsplaner. Der bare 25 prosent av de med "0-1" i snitt har planer om å begynne på universitet eller høyskole, har 83 prosent av de med "5-6" i snitt det samme. Dette gir en differanse på hele 58 prosentpoeng. Samtidig er mønsteret entydig, de med "5-6" i snitt har oftere høye utdanningsplaner enn de med "4", mens disse igjen oftere har slike planer enn de med "3" i snitt osv.

Tabell 7.2 Sammenheng mellom utdanningsplaner og skolekarakterer

utdanningsplaner	karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk					total
	0-1	2	3	4	5-6	
høy utdanning	25 %	28 %	47 %	65 %	83 %	59 % (3235)
annet	75 %	72 %	53 %	35 %	17 %	41 % (2222)
total	100 % (69)	100 % (428)	100 % (1728)	100 % (2275)	100 % (957)	100 % (5457)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)

7.3 Sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner, kontrollert for kjønn, klasse, kulturell kapital, foreldrenes ambisjoner og skolekarakterer

Av tabell 7.3 går det frem at kontroll for skolekarakterer viser at sammenhengen mellom medlemskap i organisasjoner generelt og utdanningsplaner i modell 3, er delvis spuriøs. Differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer faller fra -0.46 til -0.38 etter kontroll for skolekarakterer, et fall på drøyt 17 prosent. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem faller 11 prosent, fra -1.03 til -0.92.

Tilsvarende faller differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem 5 prosent, fra (-1.03--0.46=) -0.57 til (-0.92--0.38=) -0.54.

Tabell 7.3 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på organisasjonsmedlemskap generelt, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne og skolekarakterer

	modell nr. 3			modell nr. 4		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-2.91	0.18	***	-4.84	0.24	***
<i>Medlemskap i organisasjon generelt (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.46	0.07	***	-0.38	0.07	***
Aldri vært medlem	-1.03	0.15	***	-0.92	0.15	***
Kjønn (0-1)	0.72	0.07	***	0.66	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	-0.02	0.11	NS	-0.02	0.12	NS
Hum/sos mellomlag	0.17	0.12	NS	0.11	0.13	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.44	0.13	***	-0.33	0.14	*
Primærnæring	-0.26	0.15	NS	-0.35	0.15	*
Arbeidere	-0.44	0.10	***	-0.36	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.27	0.03	***	0.20	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.36	0.02	***	0.35	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	-	-	-	0.57	0.04	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Dette mønsteret gjenfinnes for sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner. Både før og etter kontroll for skolekarakterer er det slik at nåværende medlemmer oftere enn tidligere medlemmer, og tidligere medlemmer oftere enn de som aldri har vært medlem, har planer om å begynne på universitet eller høyskole. Men differansene svekkes etter kontroll for skolekarakterer (tabell 7.4).

Tabell 7.4 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i idrettslag, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne og skolekarakterer

	modell nr. 3			modell nr. 4		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-2.77	0.18	***	-4.73	0.24	***
<i>Medlemskap i idrettslag (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.45	0.08	***	-0.41	0.08	***
Aldri vært medlem	-0.74	0.09	***	-0.65	0.09	***
Kjønn (0-1)	0.73	0.07	***	0.67	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	-0.03	0.11	NS	-0.02	0.12	NS
Hum/sos mellomlag	0.17	0.12	NS	0.12	0.12	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.48	0.13	***	-0.35	0.14	**
Primærnæring	-0.25	0.15	NS	-0.36	0.15	*
Arbeidere	-0.45	0.10	***	-0.37	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.29	0.03	***	0.22	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.35	0.02	***	0.35	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	-	-	-	0.58	0.04	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer faller fra -0.45 til -0.41. Et fall på nærmere 9 prosent. Tilsvarende minker også forskjellen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem med 12 prosent. *b* faller fra -0.74 til -0.65. Differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem er likevel den som i størst grad blir forklart av skolekarakterer (17 %). Forskjellen mellom disse to gruppene faller fra $(-0.74 - (-0.45) = -0.29)$ til $(-0.65 - (-0.41) = -0.24)$ i modell 4.

Differansene mellom de ulike formene for tilknytning til politisk-ideologisk organisasjon endrer seg lite eller ingenting etter kontroll for skolekarakterer. Forskjellen mellom nåværende og tidligere medlemmer (ikke signifikant) endres ikke (tabell 7.5). Et lite fall finner vi for differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem. Differansen faller fra - 0.63 til -0.60, i modell 4. Dette tilsvarer et fall på omtrent 5 prosent.

Skolekarakterer svekker også forskjellen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem. Mens *b* er $(-0.63 - (-0.22) = -0.41)$ i modell 3, er den $(-0.60 - (-0.22) = -0.38)$ i modell 4. Differansen blir dermed 7 prosent mindre. Samlet sett svekkes sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner lite.

Tabell 7.5 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne og skolekarakterer

	modell nr. 3			modell nr. 4		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-2.50	0.23	***	-4.50	0.27	***
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			***
Tidligere medlem	-0.22	0.20	NS	-0.22	0.21	NS
Aldri vært medlem	-0.63	0.14	***	-0.60	0.15	***
Kjønn (0-1)	0.64	0.07	***	0.59	0.07	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			***
Tekn/øko mellomlag	-0.04	0.11	NS	-0.03	0.12	NS
Hum/sos mellomlag	0.13	0.12	NS	0.08	0.12	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.47	0.13	***	-0.35	0.14	*
Primærnæring	-0.23	0.14	NS	-0.33	0.15	*
Arbeidere	-0.47	0.10	***	-0.38	0.10	***
Kulturell kapital (0-4)	0.28	0.03	***	0.21	0.03	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.35	0.02	***	0.35	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	-	-	-	0.59	0.04	***

NS= ikke signifikant, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

7.4 Oppsummering

Skolekarakterer korrelerte, som forventet, med utdanningsplaner og de ulike formene for organisasjonsmedlemskap. Disse sammenhengene antydte at hovedsammenhengene mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner fra kapittel 4, kunne være delvis spuriøse. Men selv etter kontroll for kjønn, klasse, kulturell kapital, foreldrenes ambisjoner og skolekarakterer er det fremdeles slik at vi finner sammenhenger, om enn noe svekket. Inkluderingen av skolekarakterer i den logistiske regresjonen førte til at sammenhengene ble svakere, men svekkelsen var ikke alle steder av betydning. Vi så at sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner endret seg lite.

Dermed er det fremdeles slik at det er støtte for sosialiseringmekanismen. Nåværende medlemmer har oftere høye utdanningsplaner enn tidligere medlemmer, og enda oftere enn de som aldri har vært medlem.

Analysene har også vist at antagelsen om at medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner var viktigere for skolekarakterer enn medlemskap i idrettslag, var feil. I strid med antagelsen ble det funnet at medlemskap i idrettslag var viktigere for skolekarakterer enn medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon. Medlemskap i begge organisasjonstypene kan likevel forstås å være skolekomplementære aktiviteter.

Ungdom ved den videregående skolen i 2002 kan velge mellom mange ulike studieretninger, alt fra allmennfag og økonomiske og administrative fag til yrkesrettede bygg- og elektrofag. Flere av studieretningene gir ikke generell studiekompetanse og medfører derfor ikke umiddelbar mulighet til å velge videre utdanning på universitet eller høyskole. Mange av yrkesfagene gir isteden en fullverdig utdanning i seg selv. Studieretninger som for eksempel allmennfag, kvalifiserer derimot ikke i særlig grad mot arbeidsmarkedet, men blir isteden gjerne forstått som en forskole til høyere utdanning. Det er derfor sannsynlig at elevene ved de forskjellige studieretningene i ulik grad har høye utdanningsplaner. Det er likevel mest sannsynlig at utdanningsplaner utvikler seg både før og etter valg av studieretning. Utdanningsplaner utvikler seg trolig gradvis og kan forsterkes eller endres gjennom oppveksten.

Studieretning kan også ha sammenheng med ungdommens tilknytning til organisasjonslivet. På de ulike skolene og ved de ulike studieretningene er det sannsynlig at ungdom også ofte deler de samme fritidsinteressene og at de påvirker hverandre i forbindelse med organisasjonstilknytning. Samtidig kan det også tenkes at medlemmene i en organisasjon påvirker hverandre i valg av studieretning. Kausalitetsproblematikken ble diskutert i kapittel 2 og vil også belyses i neste kapittel. I dette kapittelet trekkes studieretning inn ved kontroll for spuriøs effekt, ikke som mellomliggende variabel.

8.1 Sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og studieretning

Tidligere undersøkelser har vist et skille som går mellom ungdom på studieretninger som gir generell studiekompetanse og de som går på mer yrkesrettede studieretninger. Railo og Ommundsen (1983, del 1: 23) fant at linjevalg på videregående skole hadde sammenheng med medlemskap i idrettslag. For eksempel var elever ved allmennteoretisk oftere medlem enn elever ved yrkesfag. Nyere tall støtter også opp om denne tidlige undersøkelsen. Bivariate sammenhenger viser at elever ved allmennfag og handel og kontor ved

begynnelsen av nittitallet oftere var medlem av idrettslag (43.2 %) enn elever ved yrkesfag (28.5 %), antagelsen holdt seg også etter kontroll for andre forhold (Wichstrøm 1995: 51-55).

Ung i Norge 2002 viser at ungdom ved idrettsfaglig studieretning er de som er mest aktive i organisasjonslivet, dette gjelder både når vi ser på organisasjonsmedlemskap generelt og idrettslag (tabell 8.1). Nesten ni av ti er medlem i minst én organisasjon. De som i all hovedsak ikke får generell studiekompetanse ("andre studieretninger"), er betydelig sjeldnere medlem av organisasjoner. Bare halvparten så ofte er ungdom ved disse studieretningene medlem (44 %). Mellom disse ligger de som tar studieretninger der alle løpene gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert), 63 prosent av disse er medlem. Idrettsfag som studieretning utmerker seg også ved at bare i underkant av 1 prosent ikke har vært medlem av noen organisasjon siden fylte 10 år. Sammenligningsvis er dette tilfelle for 10 prosent av de som ikke får generell studiekompetanse.

Tabell 8.1 Sammenheng mellom ulike typer organisasjonsmedlemskap og studieretning

organisasjon		studieretning			prosent-differanse (høyeste – laveste)
		studieretninger der alle løp gir generell studiekomp. (idrettsfag ekskludert)	idrettsfag	andre studieretninger	
organisasjon generelt	nåværende medlem	63 % (1758)	88 % (298)	44 % (1007)	44 prosentpoeng
	tidligere medlem	34 % (951)	11 % (38)	46 % (1040)	35 prosentpoeng
	aldri vært medlem	4 % (106)	1 % (3)	10 % (226)	9 prosentpoeng
idrettslag	nåværende medlem	39 % (1111)	84 % (286)	24 % (541)	60 prosentpoeng
	tidligere medlem	39 % (1109)	11 % (37)	41 % (940)	30 prosentpoeng
	aldri vært medlem	22 % (616)	5 % (17)	36 % (826)	31 prosentpoeng
politisk- ideologisk organisasjon	nåværende medlem	11 % (309)	5 % (18)	4 % (93)	7 prosentpoeng
	tidligere medlem	7 % (186)	6 % (21)	4 % (86)	3 prosentpoeng
	aldri vært medlem	83 % (2341)	89 % (301)	92 % (2128)	9 prosentpoeng

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)

Mye av årsaken til at elever ved idrettsfag skiller seg ut med mange medlemskap i organisasjoner generelt, er at idrettslag utgjør en stor andel. Medlemskap i idrettslag er svært vanlig blant elever ved idrettsfaglig studieretning. 84 prosent av elevene er medlem,

mot bare 24 prosent av de som går på studieretninger som ikke gir generell studiekompetanse, noe som gir en prosentdifferanse på hele 60 prosentpoeng. De som går på studieretninger som gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert) ligger i mellom, 39 prosent av disse er medlem i idrettslag. Idrettsfag skiller seg altså tydelig ut. Mens bare 5 prosent av de som går på idrettsfag aldri har vært medlem av idrettslag, er dette tilfellet for syv ganger så mange (36 %) ved studieretninger som ikke gir generell studiekompetanse. Det virker som om skillet ved frafall fra idrett (tidligere medlemmer) ikke går ved generell studiekompetanse, isteden går skillet mellom de som går på idrettsfag og resten av elevene.

Politisk-ideologisk organisasjon viser en annerledes sammensatt medlemsmasse. Fremdeles er det slik at elever som ikke går på studieretninger som gir generell studiekompetanse i minst grad er medlem (4 %), men elever på idrettsfag er bare noe hyppigere representert (5 %). Derimot er elever ved andre studieretninger som gir generell studiekompetanse klart oftest medlem (11 %).

Samlet sett skilte de som gikk på idrettsfag seg ut med svært høy deltagelse i organisasjoner generelt og i idrettslag spesielt, der det siste nok i stor grad er årsak til det første. De som gikk på studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert) skilte seg tilsvarende mye ut med medlemskap i politisk-ideologiske organisasjoner. Sett under ett går et hovedskille mellom de som får generell studiekompetanse og de som ikke gjør det. De som går på studieretninger som ikke gir generell studiekompetanse har gjennomgående den laveste medlemskapsprosenten.

8.2 Sammenhengen mellom utdanningsplaner og studieretning

Sammenheng mellom studieretning og utdanningsplaner er omtalt i mange bidrag (Eeg-Henriksen 1983, Bjørnson 1996, Opheim og Støren 2001). Under sammenlignes Ung i Norge 2002 med Størens studie fra 2000.

Valg av studieretning er et viktig valg i forbindelse med høyere utdanning. Inntak til studier krever i all hovedsak generell studiekompetanse. Elever ved studieretninger som gir generell studiekompetanse vil dermed oftere ha høye utdanningsplaner. Noe av årsaken til dette er at de gjerne hadde høye utdanningsplaner før de begynte på videregående skole og derfor valgte studieretning i samsvar med dette. En annen årsak er at studieretningen i seg selv er av betydning for om en beholder eller forsterker allerede høye aspirasjoner.

Støren (2000: 46-47) studerte bl.a. sammenhengen mellom studieretning og utdanningsplaner i sin undersøkelse av over 3 000 ungdommer på grunnkurs i 1995. Blant de som gikk på allmennfag hadde 84 prosent av elevene planer om å ta høyskoleutdanning, universitetsutdanning (4-7 år) eller doktorgradsstudier. Blant elever ved yrkesfag var den tilsvarende andelen 27 prosent. Ved yrkesfag var slike utdanningsplaner langt vanligere blant jentene, disse velger også oftere allmennfaglig påbyggingsfag i tredje eller fjerde år av videregående. På allmennfag var planer om høyskoleutdanning vanligst blant jentene og doktorgradsstudier vanligst blant guttene. Støren (2000: 54-55) fant også at studieretning viste seg å ha stor betydning for planer om universitets- eller høyskoleutdanning også etter kontroll for kjønn, skolekarakterer fra grunnskolen og begge foreldrenes utdanning.

I Ung i Norge 2002 har hele 83 prosent av de som går på studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert), planer om å begynne på universitet eller høyskole (tabell 8.2). Også blant elevene på idrettsfag var tilsvarende planer det klart vanligste (70 %), mens elever som går på studieretninger som ikke gir generell studiekompetanse skiller seg ut ved at under en tredjedel hadde høye utdanningsplaner. Differansen mellom sistnevnte og de som går på studieretninger som gir generell studiekompetanse, er på 54 prosentpoeng.

Tabell 8.2 Sammenheng mellom utdanningsplaner og studieretning

utdanningsplaner	studieretning			total
	studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert)	idrettsfag	andre studieretninger	
høy utdanning	83 %	70 %	29 %	60 % (3238)
annet	17 %	30 %	71 %	40 % (2218)
total	100 % (2822)	100 % (338)	100 % (2296)	100 % (5456)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji-kvadrat-test)

Tallene stemmer godt overens med Størens undersøkelse. En direkte sammenligning gir inntrykk av at det har vært små endringer, om noen, siden 1995. Her må en imidlertid merke seg at Støren ikke opererer med verdien ”vet ikke”, noe som er tilfellet i materialet som presenteres her. Dette innebærer at hennes tall relativt sett vil ligge litt høyere. I tillegg opererer Støren med allmennfag som egen verdi, i denne undersøkelsen er allmennfag slått sammen med flere andre studieretninger som gir generell studiekompetanse. Hadde allmennfag vært en egen verdi også i dette materialet ville

andelen med høye utdanningsplaner sannsynligvis vært noe høyere. Slik sett må konklusjonen være at utdanningsplaner i hvert fall ikke har blitt mindre vanlig de senere år.

Det kan også godt tenkes at differansen mellom gruppene viser seg å være for liten med tanke på hvordan elevene til slutt faktisk velger. Det er sannsynlig at en større andel av de som lå i "vet ikke"-gruppen og gikk på allmennfag faktisk kommer til å ta høyere utdanning enn tilfellet er for de som lå i "vet ikke"-gruppen og gikk på yrkeskolen.

Som tilfellet var for organisasjonsmedlemskap, går det også ved utdanningsplaner et tydelig skille ved generell studiekompetanse.

8.3 Sammenhengen mellom medlemskap og utdanningsplaner, kontrollert for kjønn, klasse, kulturell kapital, foreldrenes ambisjoner, skolekarakterer og studieretning

Inkludering av studieretning i analysen av utdanningsplaner fører til at sammenhengen mellom medlemskap i organisasjoner og utdanningsplaner svekkes betydelig (tabell 8.3). Differansen mellom nåværende og tidligere medlemmer faller fra -0.38 til -0.13, et fall på 66 prosent. Gruppene er ikke lenger signifikant forskjellige fra hverandre.

Tabell 8.3 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på organisasjonsmedlemskap generelt, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning

	modell nr. 4			modell nr. 5		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-4.84	0.24	***	-3.38	0.26	***
Medlemskap i organisasjon generelt (referansegruppe Nåværende medlem)			***			**
Tidligere medlem	-0.38	0.07	***	-0.13	0.08	NS
Aldri vært medlem	-0.92	0.15	***	-0.51	0.17	**
Kjønn (0-1)	0.66	0.07	***	0.53	0.08	***
Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)			***			NS
Tekn/øko mellomlag	-0.02	0.12	NS	-0.05	0.13	NS
Hum/sos mellomlag	0.11	0.13	NS	-0.08	0.14	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.33	0.14	*	-0.28	0.15	NS
Primærnæring	-0.35	0.15	*	-0.44	0.17	**
Arbeidere	-0.36	0.10	***	-0.17	0.12	NS
Kulturell kapital (0-4)	0.20	0.03	***	0.12	0.04	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.35	0.02	***	0.29	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	0.57	0.04	***	0.60	0.05	***
Studieretning (referansegruppe Studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert))	-	-	-			***
Idrettsfag	-	-	-	-0.52	0.15	***
Andre studieretninger	-	-	-	-2.11	0.08	***

NS= ikke signifikant, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem faller fra -0.92 til -0.51, en svekkelse på 45 prosent. Samme mønster finner følgende sted for forholdet mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem. Differansen minker med 30 prosent, fra $(-0.92 - (-0.38)) = -0.54$ til $(-0.51 - (-0.13)) = -0.38$.

Det samme mønsteret repeteres når vi ser på sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner, men svekkelsene er enda større her (tabell 8.4). Både modell 4 og modell 5 viser sammenheng mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner, men forskjellen mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer faller fra -0.41 til -0.13, et fall på 68 prosent. Denne svekkelsen fører til at disse gruppene ikke lenger er signifikant forskjellige fra hverandre. Forskjellen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem fortsetter å være signifikant selv om den faller til -0.24, et fall på 63 prosent. Differansen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem reduseres også kraftig. Differansen faller fra $(-0.65 - (-0.41)) = -0.24$ til $(-0.24 - (-0.13)) = -0.11$, noe som tilsvarer 54 prosent.

Tabell 8.4 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i idrettslag, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning

	modell nr. 4			modell nr. 5		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-4.73	0.24	***	-3.33	0.26	***
Medlemskap i idrettslag (referansegruppe Nåværende medlem)			***			NS
Tidligere medlem	-0.41	0.08	***	-0.13	0.09	NS
Aldri vært medlem	-0.65	0.09	***	-0.24	0.10	*
Kjønn (0-1)	0.67	0.07	***	0.52	0.08	***
Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)			***			NS
Tekn/øko mellomlag	-0.02	0.12	NS	-0.05	0.13	NS
Hum/sos mellomlag	0.12	0.12	NS	-0.07	0.14	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.35	0.14	**	-0.28	0.15	NS
Primærnærings	-0.36	0.15	*	-0.43	0.17	**
Arbeidere	-0.37	0.10	***	-0.18	0.11	NS
Kulturell kapital (0-4)	0.22	0.03	***	0.13	0.04	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.35	0.02	***	0.29	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	0.58	0.04	***	0.60	0.05	***
Studieretning (referansegruppe Studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert))	-	-	-			***
Idrettsfag	-	-	-	-0.54	0.15	***
Andre studieretninger	-	-	-	-2.11	0.08	***

NS= ikke signifikant, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner svekkes også betydelig, men mindre enn tilfellet var for organisasjons-medlemskap generelt og idrettslag. Differansen mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer faller fra -0.22 til -0.11, et fall på 50 prosent (tabell 8.5). Denne differansen er

ikke signifikant og er nå omtrent like stor for politisk-ideologisk organisasjon som for idrettslag og medlemskap i organisasjoner generelt. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem svekkes også. Men denne differansen er nå større for politisk-ideologisk organisasjon enn tilfellet er for idrettslag, noe som ikke har vært tilfellet etter kontroll for de foregående variabler. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem faller fra - 0.60 til - 0.38, noe som tilsvarer en reduksjon på 37 prosent. Forskjellen mellom tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem svekkes også. Differansen faller fra (-0.60--0.22=) -0.38 til (-0.38--0.11=) - 0.27, en svekkelse på 29 prosent.

Tabell 8.5 Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon, kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning

	modell nr. 4			modell nr. 5		
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Sig</i>
Konstant	-4.50	0.27	***	-3.08	0.30	***
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Nåværende medlem)</i>			***			*
Tidligere medlem	-0.22	0.21	NS	-0.11	0.23	NS
Aldri vært medlem	-0.60	0.15	***	-0.38	0.16	*
Kjønn (0-1)	0.59	0.07	***	0.49	0.08	***
<i>Klassebakgrunn (referansegruppe Høyere administrative stillinger)</i>			***			NS
Tekn/øko mellomlag	-0.03	0.12	NS	-0.06	0.13	NS
Hum/sos mellomlag	0.08	0.12	NS	-0.09	0.14	NS
Lavere funksjonærer med mer	-0.35	0.14	*	-0.27	0.15	NS
Primærnæring	-0.33	0.15	*	-0.42	0.17	*
Arbeidere	-0.38	0.10	***	-0.17	0.11	NS
Kulturell kapital (0-4)	0.21	0.03	***	0.13	0.04	***
Foreldrenes ambisjoner på barnas vegne (0-12)	0.35	0.02	***	0.28	0.02	***
Karakterskåre for norsk, engelsk og matematikk (0-6)	0.59	0.04	***	0.61	0.05	***
<i>Studieretning (referansegruppe Studieretninger der alle løp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert))</i>	-	-	-			***
Idrettsfag	-	-	-	-0.46	0.14	*
Andre studieretninger	-	-	-	-2.13	0.08	***

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Kapittel 5-8 har vist at sammenhengene mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner har blitt til dels betydelig svekket. Hvilken betydning har så medlemskap for utdanningsplaner? Siste del av kapittelet vies dette spørsmålet.

8.4 Organisasjonsmedlemskapets betydning for gjennomsnittsungdommen

Figurene over viser differansen mellom gruppene når det gjelder planer om høyere utdanning. Det vil i tillegg være interessant å se hva sjansen er for at en ungdom har høye utdanningsplaner når vedkommende er medlem av en organisasjon, sammenlignet med en som ikke er medlem. For å kunne gi et godt bilde av dette refereres det under til en *gjennomsnittsungdom* som har ulike tilknytningsforhold til en organisasjon. Gjennomsnittsungdommen er konstruert på bakgrunn av variablene som inngår i modell 5 og har fått gjennomsnittlige verdier. Vedkommende er ei jente, med klassebakgrunn i "arbeidere", 100-500 bøker i hjemmet (kulturell kapital – verdi "2"), foreldre med middels ambisjoner på hennes vegne (verdi "7"), med karakteren "4" i snitt for fagene engelsk, norsk skriftlig og matematikk og som går på idrettsfag.

Den predikerte sannsynligheten for at gjennomsnittsungdommen (eller andelen av disse en skulle forvente) har høye utdanningsplaner, dersom vedkommende (de) er medlem av en eller flere organisasjoner, er 0.75 (tabell 8.6). Det betyr at det er 75 prosent sjanse for å ha høye utdanningsplaner (eller også at 75 prosent av disse har høye utdanningsplaner). For tidligere medlemmer av en organisasjon faller dette med 2 prosentpoeng. Samtidig er det bare 64 prosent sjanse for at en gjennomsnittsungdom som ikke har vært medlem av en organisasjon etter fylte 10 år, har høye utdanningsplaner. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem er på 11 prosentpoeng.

Tabell 8.6. Sammenligning av predikert sannsynlighet for at en gjennomsnittsungdom skal ha høye utdanningsplaner, dersom vedkommende er nåværende medlem, tidligere medlem eller aldri har vært medlem i organisasjoner generelt, idrettslag eller politisk-ideologisk organisasjon

	organisasjon generelt (etter fylte 10 år)	idrettslag	politisk-ideologisk organisasjon
nåværende medlem	0.75	0.76	0.81
tidligere medlem	0.73	0.73	0.79
aldri vært medlem	0.64	0.71	0.74

Går vi over til å se på forholdet mellom medlemskap i idrettslag og medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon finner vi det samme mønsteret som tidligere. Det er størst sjanse for at gjennomsnittsungdommen har høye utdanningsplaner dersom hun er medlem av organisasjonen, mindre dersom hun er tidligere medlem eller aldri har vært medlem. I

tillegg er det slik at medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon er av litt større betydning for utvikling av høye utdanningsplaner enn medlemskap i idrettslag. Det er 7 prosentpoeng differanse mellom nåværende medlemmer av politisk-ideologisk organisasjon og de som ikke har vært medlem. Tilsvarende differanse for idrettslag er 5 prosentpoeng.

Mønstrene i tabell 8.6, der bakenforliggende forhold er kontrollert for, svarer til mønstrene i de bivariate sammenhengene presentert i kapittel 4, men effektene er svekket. Organisasjonsmedlemskap har betydning for høye utdanningsplaner og nåværende medlemmer har oftere høye utdanningsplaner enn tidligere. I tillegg er det større differanse mellom medlemmer og de som aldri har vært medlem i en politisk-ideologisk organisasjon enn tilfellet er for idrettslag. Inkluderingen av bakenforliggende forhold har altså ikke endret de faktiske forhold som ble presentert innledningsvis i oppgaven, utover en ganske betydelig svekkelse av styrken på sammenhengene.

8.5 Oppsummering

De bivariate sammenhengene viste at studieretning har sammenheng med både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Ungdom som går på idrettsfag eller andre studieretninger som gir generell studiekompetanse er de som i størst grad er medlemmer av organisasjoner. Ved medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon skilte elever ved studieretninger som gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert) seg ut ved langt oftere å være medlem. Her ligner elever ved idrettsfag ligner mer på elever ved yrkesfag når det gjelder nåværende medlemskap. Ved medlemskap i idrettslag skilte elever ved idrettsfaglig studieretning seg ut ved svært ofte å være medlem. Elever ved andre studieretninger som gir generell studiekompetanse (i hovedsak allmennfag og økonomiske og administrative fag) ligner her mer på elever ved yrkesfag.

Disse forhold tilsa at sammenhengene mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner fremdeles stod i fare for være sterkere enn tilfellet egentlig var. Da sammenhengene ble kontrollert for studieretning, ble det registrert at dette var tilfelle. Inkludering av studieretning i regresjonsanalysene førte til betydelige svekkelser. Den relativt største svekkelsen fant sted for idrettslag. Medlemskap i idrettslag har mindre betydning for høye utdanningsplaner enn medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon. Politisk-ideologisk organisasjon hadde den relativt sett minste svekkelsen. Inkluderingen

av studieretning førte også til at vi ikke lenger finner signifikante forskjeller mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, verken i organisasjoner generelt eller idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner. Alt i alt ble sosialiseringsmekanismen ganske betydelig svekket etter kontroll for studieretning, men tilknytning til organisasjonslivet må fremdeles forstås som en styrke når det gjelder planer om høy utdanning.

Mens analysekapitlene så langt ikke har vist en svekkelse for betydningen av kjønn, falt betydningen det har for høye utdanningsplaner en del etter studieretnings inntreden i regresjonsanalysen. Sett under ett ble også klasseeffekten svekket noe. Bare ungdom fra ”primærnæring” skiller seg nevneverdig fra de andre sosiale gruppene. Verdt å nevne er også at mens ungdom fra det humanistisk sosiale mellomlag så langt har vært den gruppen som oftest har hatt planer om å begynne på universitet eller høyskole, så faller de ned til tredjeplass etter inkluderingen av studieretning.

Studieretning svekket også sammenhengen mellom kulturell kapital og utdanningsplaner en del, svekkelsene tilsvarer omtrent den samlede svekkelsen inkluderingen av skolekarakterer og foreldrenes ambisjoner medførte i de to foregående kapitlene. Avslutningsvis kan det også nevnes at foreldrenes ambisjoner svekkes noe men at kontroll for studieretning økte betydningen skolekarakterer har for høye utdanningsplaner.

Oppgaven har behandlet spørsmålet om ungdommens organisasjonsdeltagelse påvirker deres utdanningsplaner. De bivariate sammenhengene mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner presentert i kapittel 4, ble fortløpende kontrollert for bakenforliggende forhold i de påfølgende kapitler. Sammenhengene viste seg da å være svakere enn de opprinnelig så ut til å være. Det ser likevel ut til at organisasjonsmedlemskap har en viss betydning for utvikling av høye utdanningsplaner, men effekten er ikke stor. Som forventet viste medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon seg å være av større betydning enn medlemskap i idrettslag.

Inkludering av bakenforliggende forhold i analysen har også medført at enkelte sentrale kjennetegn ved organisasjonsaktiv og organisasjonspassiv ungdom har blitt belyst. Samlet sett må nåværende medlemmer sies å være mer ressurssterke enn tidligere medlemmer, og i enda større grad enn de som aldri har vært medlem. Samtidig har medlemmer i politisk-ideologisk organisasjon vist seg å være mer ressurssterke enn medlemmer i idrettslag.

Sett under ett hadde nåværende medlemmer oftest høye utdanningsplaner. Noe sjeldnere hadde tidligere medlemmer slike planer. De som aldri har vært medlem hadde enda sjeldnere høye utdanningsplaner og disse skilte seg signifikant fra nåværende medlemmer. Det samme mønster har vist seg for medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon.

Under følger først en oppsummering av oppgaven. Det er valgt å la denne være ganske omfangsrik. For det første skal den oppsummere hovedfunnene fra analysekapitlene knyttet til de ulike kontrollvariablene. For det andre skal den diskutere hvordan og i hvilken grad disse forhold kan ha sammenheng med hovedvariablene. Hypotesene som har vært gjenstand for empiriske analyser trekkes deretter frem i et forsøk på å konkludere og antyde noen implikasjoner funnene kan ha for ungdomsforskning.

9.1 Oppsummering

Det er knyttet to innvendinger til antagelsen om at organisasjonsmedlemskap påvirker utdanningsplaner. En sammenheng kan ha sin årsak i et motsatt forhold, der utdanningsplaner kommer før organisasjonsmedlemskap i tid. Men for at denne innvendingen skal ha betydning er utdanningsplaner også nødt til å fungere som *årsak* til organisasjonsmedlemskap. Det er vanskelig å se at dette ofte vil være tilfellet.

Samtidig kan det være slik at bakenforliggende forhold skaper inntrykk av en sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, uten at dette stemmer. Seleksjon inn til organisasjonene kan være en årsak til at vi i utgangspunktet finner en sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

Øia (1994: 50-54) finner at skolekarakterer og intellektuelt klima i hjemmet er sentrale predikatorer for organisasjonsdeltagelse. Ung i Norge 2002 støtter disse funnene. Materialet har også vist at foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, samt studieretning, har sammenheng med organisasjonsdeltagelse. En gutt fra øvre sosiale lag og mellomlagene som går på studieretning som gir generell studiekompetanse, med mye kulturell kapital i hjemmet, skoleengasjerte foreldre og gode skolekarakterer, vil ha størst sannsynlighet for å være medlem i en organisasjon.

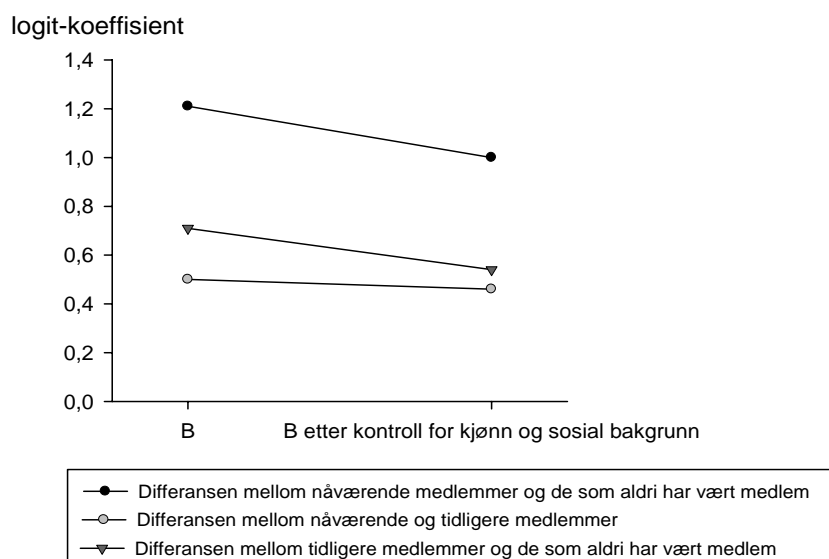
Guttene var oftere medlem i organisasjoner generelt, og i idrettslag spesielt. I politisk-ideologiske organisasjoner var jentene noe oftere medlem, men kjønnsdifferansen var liten. Idrettsfag skilte seg ut som studieretning ved at elevene svært ofte var medlemmer i idrettslag. Elever ved andre studieretninger som gir generell studiekompetanse var tydelig overrepresentert i politisk-ideologiske organisasjoner. Sosial klasse, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes skoleambisjoner på barnas vegne og skolekarakterer har sammenheng med medlemskap både i idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner, men var relativt sett sterkest for sistnevnte.

Analysene har samtidig vist at de bakenforliggende forhold som kjennetegner den organisasjonsaktive ungdommen også kjennetegner den utdanningsmotiverte. Det eneste som skiller seg fra det typiske organisasjonsmedlemmet er at jentene oftere har planer om å begynne på universitet eller høyskole. Hypotesen om at samfunnet reproducerer seg vil kunne støttes dersom det viser seg at denne ressurssterke ungdommen til slutt fullfører høyere utdanning i større grad enn annen ungdom.

9.1.1 Betydningen av kjønn og sosial bakgrunn for sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner

Den opprinnelige sammenhengen mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner viste seg å være delvis spuriøs. De kjønn og sosial bakgrunn hadde sammenheng med både organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner og ga slik i utgangspunktet et inntrykk av at hovedsammenhengen var sterkere enn det som faktisk var tilfellet. Differansen mellom nåværende medlemmer, tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem minsker etter kontroll for bakenforliggende (figur 9.1).

Figur 9.1 Svekkelse av differansen mellom nåværende medlemmer og de som ikke har vært medlem, nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, samt tidligere medlemmer og de som ikke har vært medlem av en organisasjon (etter fylte 10 år), når det gjelder planer om utdanning på universitet eller høyskole

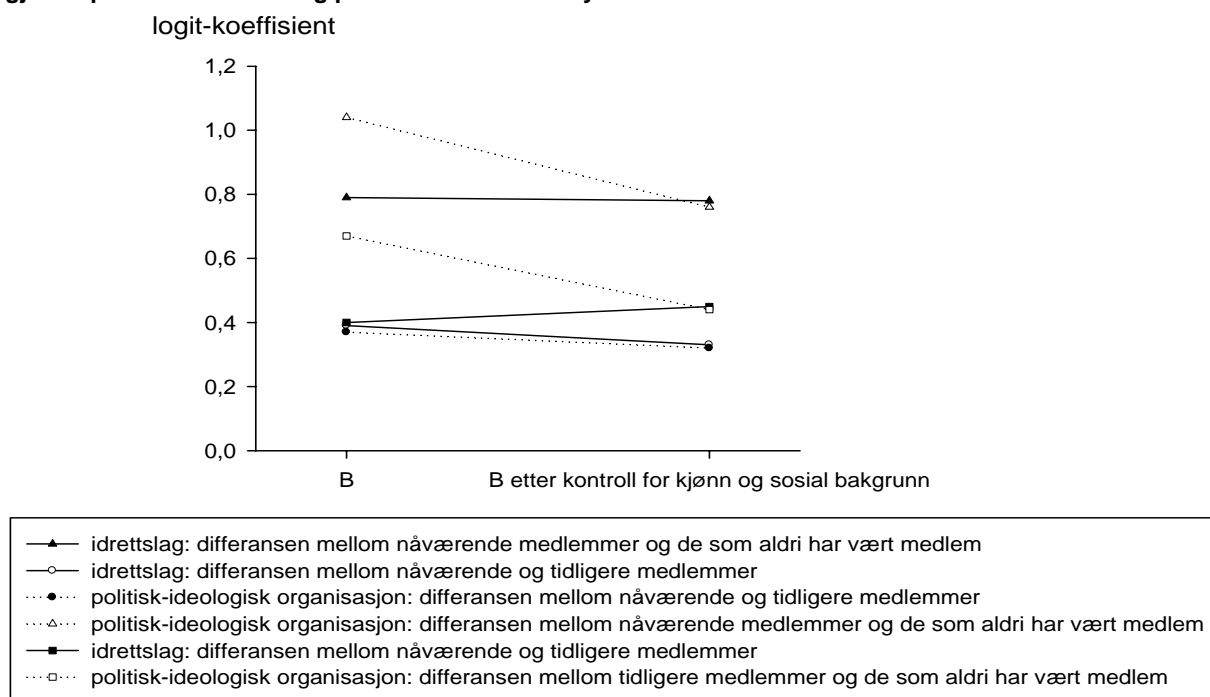

Kjønn, klassebakgrunn og kulturell kapital i hjemmet er alle variabler som må forstås å ligge bak både organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner, tids- og årsaksmessig. Viktigst i denne sammenheng er sannsynligvis kulturell kapital, da de bivariate sammenhengene mellom denne og organisasjonsdeltagelse samt utdanningsplaner var sterkest. Kontrollen førte til at sammenhengen mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner ble svekket, men langt fra forsvant.

Sammenhengen mellom medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner ble også svekket (figur 9.2). Dette medførte at medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon ikke lenger var viktigere for utdanningsplaner enn medlemskap i idrettslag. En årsak til dette var at medlemmene i politisk-ideologisk organisasjon oftere kom fra øvre sosiale lag og mellomlagene samt fra hjem med mye kulturell kapital. Som vi

har sett, er dette samtidig viktige forhold knyttet til utviklingen av høye utdanningsplaner. Den relativt sett sterkere seleksjonen inn i politisk-ideologiske organisasjoner var årsak til at sammenhengen i utgangspunktet fremsto sterkere enn den var.

Figur 9.2 Sammenligning av svekkelsen av differansene mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem, nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, samt tidligere medlemmer og de aldri har vært medlem av henholdsvis idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner, når det gjelder planer om utdanning på universitet eller høyskole

Samlet førte inkludering av disse bakenforliggende forhold ikke til noen svekkelse av sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner. Gutter er oftere medlem av idrettslag enn jenter, samtidig som de sjeldnere har høye utdanningsplaner. Den bivariate sammenhengen mellom deltagelse i idrettslag og utdanningsplaner var undertrykket av kjønn. Samlet sett kan svekkelsen knyttet til klasse og kulturell kapital ha blitt oppveid av en styrking knyttet til kjønn.

9.1.2 Betydningen av foreldrenes ambisjoner, skolekarakterer og studieretning for sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner

Oppgaven har også trukket inn foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning for å vurdere forholdet mellom organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner. Disse variablene kan være både bakenforliggende, mellomliggende eller forhold som

kommer etter både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Dette gjelder både tids- og årsaksmessig. Det er bare i den grad de er årsak at de svekker hovedsammenhengene. I kapittel 6 til 8 har vi sett at selv om kan være tilfelle, kan disse variablene også være for eksempel mellomliggende og slik forklare hovedsammenhengene mer substansielt. Organisasjonsmedlemskapets betydning for utdanningsplaner kan gå omveien om foreldrenes ambisjoner, skolekarakterer og studieretning. Årsaker til og sannsynligheten for dette, diskuteres under. Kausalitetsproblematikken kan ikke avklares, det nærmeste en kan komme er å diskutere sannsynligheten av plasseringen.

Skolekarakterer kan forsåes å være bakenforliggende i forhold til organisasjonsdeltagelse, dersom de som får gode karakterer på skolen også ønsker å lykkes på andre arenaer, som for eksempel i organisasjonene. Samtidig kan det også være slik at de som får svake skolekarakterer ikke finner seg like godt til rette i organisasjonene. Dette har vært utgangspunktet i kapittel 7.

Som mellomliggende variabel kan skolekarakterer påvirkes av organisasjonsmedlemskap for eksempel ved at deltagelse i organisasjoner fungerer som intellektuell trening som i seg selv gir bedre karakterer.

At skolekarakterer kan påvirke utdanningsplaner er ikke vanskelig å innse. Gode karakterer kan fungere som oppmuntring til høyere utdanning, samtidig som det kan være en trygghet for elevene at de kan føle at de mestrer høyere utdanning. Gode karakterer er også en forutsetning ved mange studier. Svake karakterer vil føre til at elevene sjeldnere søker til høyere utdanning. Samlet sett kan skolekarakterer altså fungere som en mellomliggende variabel ved at den påvirkes av organisasjonsdeltagelse og selv påvirker utdanningsplaner. I kapittel 7 så vi at medlemskap i idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner kunne føre til bedre karakterer.

Samtidig kan det være slik at skolekarakterer påvirkes av utdanningsplaner. De som har planer om å begynne på universitet eller høyskole vil bruke mer tid på skolearbeid. De som ikke har slike planer vil heller ikke ha samme motivasjon for streve med å få gode karakterer. Sannsynligvis vil utdanningsplaner og skolekarakterer stå i en vekselvirkning.

Den samme usikkerheten knyttet til kausalitet gjelder foreldrenes ambisjoner på barnas vegne og studieretning. I analysekapitlene har det vært antatt at dersom skoleengasjerte foreldre påvirker sine barn til å melde seg inn i organisasjoner samtidig som de motiverer de for høyere utdanning, vil sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner være spuriøs for dette forhold.

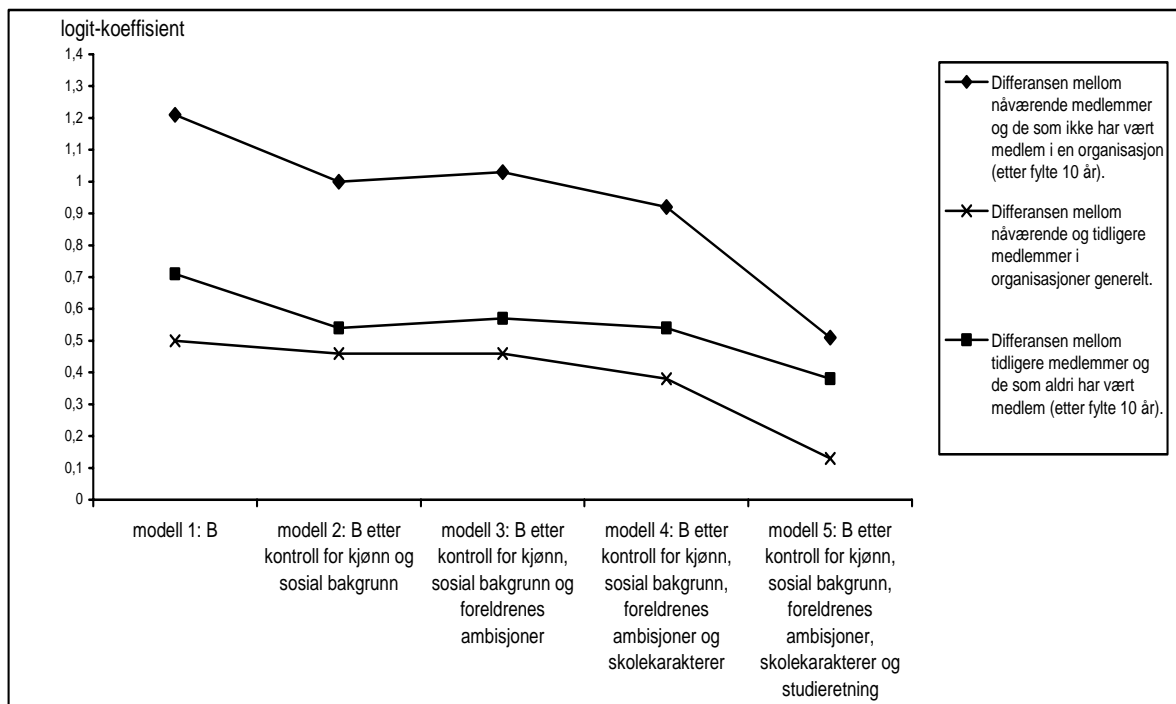
Det er ikke like sannsynlig at foreldre påvirkes til å bli skoleengasjerte av barnas organisasjonsdeltagelse. Men det kan være at noen organisasjonsaktive barn skaper forventninger hos foreldrene om at de også vil være skoleflinke. Barn som ønsker å holde seg utenfor organisasjonene skaper kanskje de motsatte forventninger hos foreldrene. Tilsvarende kan det også være slik at dersom barna har høye utdanningsplaner kan dette påvirke foreldrene og skape forventninger om at barna må være flinke på skolen. Planlegger barna derimot ikke høyere utdanning vil foreldrene kanskje justere sine ambisjoner på deres vegne. Allikevel er det nok mest sannsynlig at foreldrenes ambisjoner i hovedsak er årsak til og ikke virkning av barnas organisasjonsdeltagelse og utdanningsplaner

Studieretning kan påvirke organisasjonsdeltagelse ved at ungdom ønsker å delta i samme fritidsaktiviteter som andre ved samme studieretning. Allikevel var sannsynligvis mange allerede medlem av de ulike organisasjonene før de i det hele tatt hadde begynt på videregående skole. I disse tilfellene kan ikke studieretning i seg selv ha påvirket organisasjonsmedlemskap. Det vil også være slik at studieretningen vil påvirke utdanningsplanene. For eksempel vil elever ved allmennfaglig studieretning kunne føle at det å gi seg med videregående skole ikke vil være nok kompetanse på et tøft arbeidsmarked, veien til høyere utdanning vil slik være kort.

Samtidig kan studieretning påvirkes av både organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner. Eksempelvis kan medlemmer av idrettslag søke seg mot idrettsfaglig studieretning og de som har planer om å begynne på universitet eller høyskole begynner på studieretninger som gir generell studiekompetanse. Én kausalitetskjede kan altså være at organisasjonsmedlemskap påvirker studieretning, som i sin tur påvirker utdanningsplaner. Organisasjonsmedlemskapets betydning for utdanningsplaner kan slik gå veien om studieretning.

Figur 9.3 viser hvordan sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner blir svakere når stadig flere variabler inkluderes i regresjonsanalysen. Logit-koeffisienten tilhørende differansen mellom nåværende medlemmer og de som ikke har vært medlem blir 58 prosent mindre fra modell 1 til modell 5 (se også vedlegg 4). Tilsvarende har differansen mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer blitt svekket med 74 prosent. Den tilsvarende svekkelsen mellom tidligere medlemmer og de som ikke har vært medlem er på 47 prosent.

Figur 9.3 Svekkelse av differansen mellom nåværende medlemmer og de som ikke har vært medlem, nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, samt tidligere medlemmer og de som ikke har vært medlem av en organisasjon (etter fylte 10 år), når det gjelder planer om utdanning på universitet eller høyskole

Av figuren går det frem at kjønn og sosial bakgrunn, samlet sett svekket sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner, dette var også tilfellet for skolekarakterer. Allikevel var studieretning av klart størst betydning for svekkelsen sett under ett. Dette til tross for at denne variabelen ble lagt inn sist i analysene. Både den absolutte og relative svekkelsen var sterkest for studieretning. Dette har sammenheng med den betydning studieretning har både for organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner.

Hovedskillet når det gjaldt organisasjonsmedlemskap og studieretning gikk mellom de som gikk på studieretninger som resulterte i generell studiekompetanse og de som ikke gjorde det, med idrettsfag som en spesielt betydningsfull studieretning. Mye av årsaken til dette var at de som gikk på idrettsfag svært ofte var medlem i idrettslag. Dobbelte så mange (88 %) av de som gikk på idrettsfag var medlem i en organisasjon sammenlignet med de som gikk på studieretninger som ikke gir generell studiekompetanse. Samtidig var det naturlig nok slik at studieretning var av stor betydning for utdanningsplaner. Det var omkring 50 prosentpoeng differanse mellom de som gikk på studieretninger som fører til generell studiekompetanse og de som gikk på andre studieretninger. Sammenfatningsvis er det allikevel slik at medlemskap i organisasjoner, etter kontroll for andre forhold, har en liten positiv betydning for utvikling av høye utdanningsplaner. Nåværende medlemmer har

som forventet oftere høye utdanningsplaner enn tidligere medlemmer, sannsynligvis fordi de i snitt har lengre fartstid i organisasjonene. Likevel er det ikke slik at sosialiseringseffekten forsvinner helt om en melder seg ut.

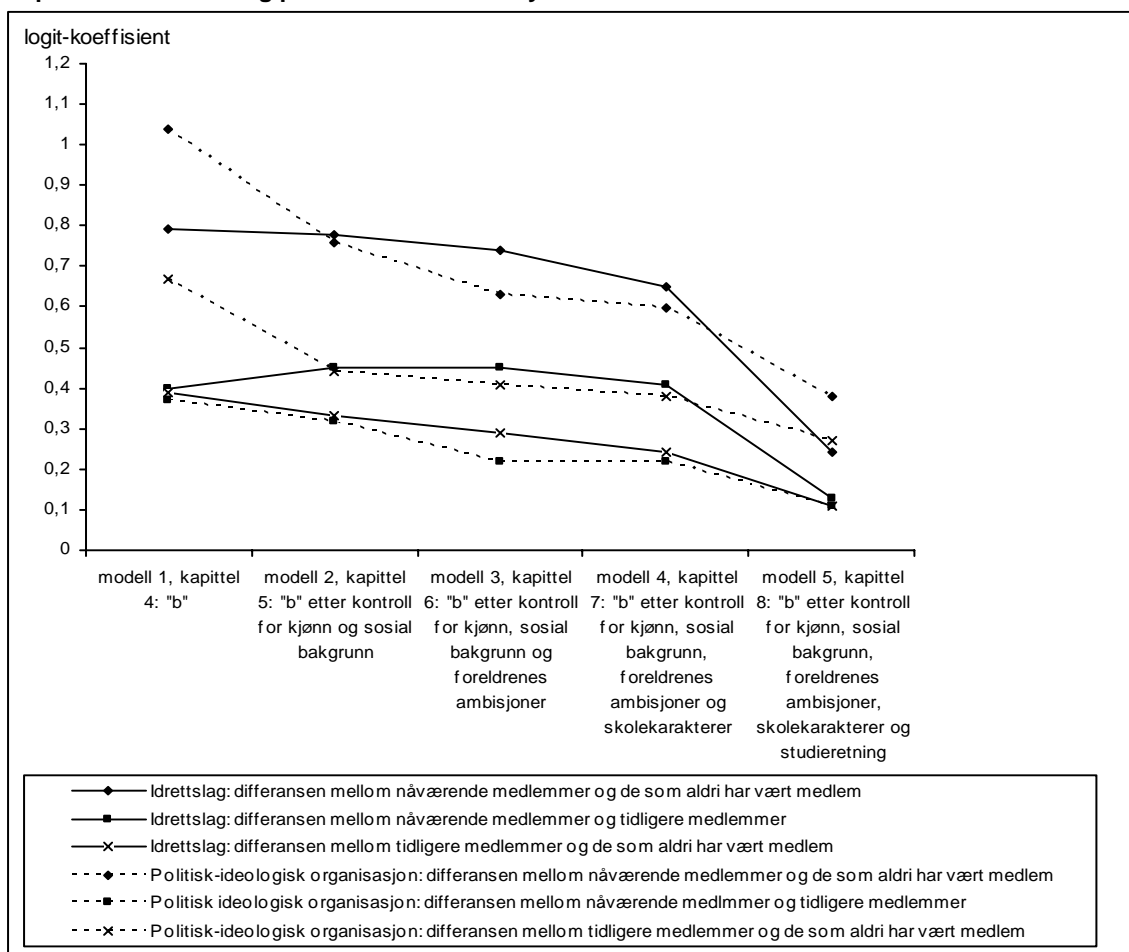
Sosialiseringsmekanismen får videre støtte av funnene som er gjort av forskjellen mellom medlemskap i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon. Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon er av større betydning enn medlemskap i idrettslag. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem når det gjelder planer om høy utdanning er 58 prosent større for politisk-ideologisk organisasjon enn tilfellet er for idrettslag, etter kontroll for andre forhold.

Figur 9.4 viser hvordan betydningen av å være med i idrettslag og politisk-ideologisk organisasjon svekkes, og at medlemskap i sistnevnte tilslutt var viktigere. Differansen mellom nåværende medlemmer og de som ikke har vært medlem faller her 63 prosent fra modell 1 til modell 5 (vedlegg 4). For idrettslag reduseres den samme differansen 70 prosent. Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon har mer å si for høye utdanningsplaner enn medlemskap i idrettslag, i *absolutte* tall, dersom bare den bivariate sammenhengen legges til grunn (modell 1). Den *relative* forskjellen er allikevel større etter at alle andre forhold trekkes inn i analysen (modell 5).

Svekkelsen av differansene mellom nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, samt tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem, viser tilsvarende mønstre, både for idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner.

Figur 9.4 Sammenligning av svekkelsen av differansene mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem, nåværende medlemmer og tidligere medlemmer, samt tidligere medlemmer og de som aldri har vært medlem av henholdsvis idrettslag og politisk-ideologiske organisasjoner, når det gjelder planer om utdanning på universitet eller høyskole

Likevel førte inkluderingen av de forskjellige variabler til ulik svekkelse av sammenhengene for de to organisasjonstypene. Vi så tidligere hvordan kjønn og sosial bakgrunn svekket sammenhengen mellom politisk-ideologisk organisasjon og utdanningsplaner, mens effekten av å være med i idrettslag samlet sett forble uforandret. Skolekarakterer og studieretning svekket derimot i større grad effekten av å være medlem i idrettslag.

Studieretning peker seg ut ved å være klart viktigst for svekkelsen av sammenhengen mellom medlemskap i idrettslag og utdanningsplaner. I forrige kapittel ble det vist at inkludering av studieretning i modell 5 førte til at differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem ble svekket med 63 prosent, og dette til tross for at det var den siste variabelen som ble inkludert i analysene. Dette må ha sammenheng

med at de som går på idrettsfag svært ofte er medlem av idrettslag. Studieretning påvirket også effekten av å være medlem i politisk-ideologisk organisasjon, men langt fra så mye.

9.2 Avslutning og konklusjon

Samlet sett førte inkludering av andre forhold i analysen til at sammenhengen mellom medlemskap i organisasjoner og utdanningsplaner ble betydelig svekket. Samtidig er det slik at en ytterligere svekkelse kunne ha funnet sted dersom enda flere forhold hadde vært trukket inn. For eksempel kan en tenke seg at et spørsmål knyttet til om ungdommen bodde sammen med både far og mor kunne være av betydning. Kanskje er ungdom som vokser opp med bare en av foreldrene sjeldnere medlem av en organisasjon og samtidig mer distansert til høyere utdanning? Likeledes kan det tenkes at en variabel som måler mobbing ville hatt betydning i analysen.

Listen kan i prinsippet også forlenges. Uansett må en merke seg at en inkludering av stadig flere variable må være knyttet til tidligere empiri og teori. En ukritisk innstilling øker faren for at vi trekker inn forhold som viser at sammenhengen svekkes uten at dette er tilfellet. Vi står dermed i fare for å forkaste en sammenheng mellom organisasjonsmedlemskap og utdanningsplaner på feil grunnlag. Samtidig er det slik at effekten av stadig nye variabler oftere blir mindre jo lenger listen blir, fordi andre variabler allerede kan ha inkludert noe av effekten.

9.2.1 Organisasjonsmedlemskapet kan påvirke utdanningsplaner

Ungdom utvikler sine utdanningsplaner i samspill med sine omgivelser. Organisasjoner kan være en av arenaene hvor dette samspillet finner sted (Edvardsen 1995: 16) og empiriske analyser av Ung i Norge 2002 viser at organisasjonsaktiv ungdom noe oftere har planer om å begynne på universitet eller høyskole, enn de som står på utsiden av organisasjonene. Tidligere medlemmer havner i en mellomstilling. Dette stemmer også med sosialiseringsmekanismen. Sosialiseringseffekten vil være svakere for tidligere medlemmer enn nåværende, fordi de tross alt har sluttet i organisasjonen og siden de i snitt vil ha kortere fartstid i organisasjonene.

I kapittel 4 så vi at effekten av medlemskap på høye utdanningsplaner relativt sett ble mest svekket ved utmelding av de organisasjonene der høye utdanningsplaner var

vanligst. Dette er en rimelig følge av sosialiseringsmekanismen. Der medlemskap er av størst betydning, vil en utmelding i størst grad svekke betydningen av den tidligere sosialiseringen.

I forrige kapittel så vi at den predikerte sannsynligheten for at en gjennomsnittsungdom skulle ha høye utdanningsplaner, var størst dersom vedkommende var medlem av en organisasjon (0.75) (tabell 8.6). Sannsynligheten for et tidligere medlem var bare litt mindre (0.73), mens sannsynligheten knyttet til en gjennomsnittsungdom som aldri hadde vært medlem var tydelig lavere (0.64). Samtidig så vi at differansen mellom nåværende medlemmer og de som aldri har vært medlem var noe større for politisk-ideologisk organisasjon enn for idrettslag.

Å være flink på skolen må kunne forstås å være en kulturell grunnverdi. I den grad organisasjonene formidler slike verdier vil de også kunne være med på å påvirke ungdom til å være positive til videre skolegang. Samtidig kan deltagelse i enkelte av organisasjonenes aktiviteter forstås som kognitiv trening. Dette betyr at elevene kan oppnå bedre karakterer og slik igjen søke seg mot høyere utdanning.

Deltagelse i organisasjonens aktiviteter kan også føre til at medlemmene tilegner seg faktisk kunnskap som vil være en styrke i skolesammenheng. Samtidig er det foreslått at medlemmene blir trent i sosiale ferdigheter. Organisasjonsmestring vil kunne gjøre en utdanningstilværelse mer tiltrekkende.

Å ta steget til høyere utdanning kan samtidig virke mindre fremmed dersom dette er den vanligste karriereplanen blant de andre medlemmene. Analysene har støttet seleksjonsmekanismen ved å vise at ungdom som melder seg inn i organisasjoner i utgangspunktet har høye utdanningsplaner. Dette vil i sin tur støtte antagelsen om at utdanningsmotivert ungdom oftere treffer likesinnede i organisasjonene, og at disse gjensidig forsterker hverandres aspirasjoner.

Studier av utdanning og utdanningsplaner trekker ofte inn forhold knyttet til familien, den primære sosialiseringsinstansen, og skolen, som kanskje er den viktigste sekundære sosialiseringsinstansen. Målet med denne oppgaven har ikke vært å konstruere en uttømmende modell for å forklare utdanningsplaner, men mange, og kanskje de fleste sentrale forhold er trukket inn. Ungdom formes og skaper egen identitet også på utsiden av familien og skolen. Fritiden er også viktig, og organisasjonene kan fungere som sosialiseringsinstanser. Sammenlignes betydningen av medlemskap i organisasjoner generelt med forhold som vanligvis trekkes inn i analyser av utdanningsplaner, finner vi at det i denne undersøkelsen er omtrent like viktig som kjønn, klassebakgrunn og kulturell

kapital i hjemmet (tabell 8.3). Legg merke til at det forholdet som legges til grunn her når det gjelder organisasjonsmedlemskap er at det er de som er aldri medlem som skiller seg ut fra de to andre gruppene (nåværende og tidligere medlemmer).

Forskning trekker også gjerne inn skolekarakter i en analyse av utdanningsplaner. Skolekarakterer inngår også i modellen i oppgaven og viser seg å være av langt større betydning enn medlemskap i organisasjoner. Dersom vi lar familien som sosialiseringsinstans være representert ved foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, finner vi at organisasjonene som sosialiseringsinstans er av langt mindre betydning. Dette overrasker ikke, men det må ikke tillegges den betydning at organisasjonene derfor er uviktige som sosialiseringsarenaer.

9.2.2 Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon var viktigere enn medlemskap i idrettslag

De forskjellige organisasjonene er ulike når det gjelder i hvilken grad de har betydning for medlemmenes utdanningsplaner. To organisasjonstyper, en aktivitetsbasert (idrettslag) og en idébasert (politisk-ideologisk organisasjon) ble undersøkt, og antagelsen som var utledet fra sosialiseringsmekanismen, var at sistnevnte av ulike årsaker ville være viktigere for utvikling av høye utdanningsplaner. De empiriske funnene støtter også her sosialiseringsmekanismen, selv om effektene av deltagelse viste seg å være små og differansen var liten i absolutte tall.

En årsak til at vi finner at deltagelse i politisk-ideologiske organisasjoner er viktigere for utvikling av høye utdanningsplaner enn deltagelse i idrettslag, kan være at forventningene knyttet til ungdom som er medlem i denne typen organisasjoner er høyere. Kanskje er det også slik at høyere utdanning passer bedre til biografiene som konstrueres her. Disse forhold har ikke latt seg undersøke empirisk.

Derimot har vi av analysene kunnet vurdere om medlemskap kan fungere som kognitiv trening, av betydning for skolekarakterer. Det ble antatt at deltagelse i politisk-ideologiske organisasjoner i større grad ville fungere som skolekomplementære aktiviteter i den forstand at det ville hjelpe eleven til å oppnå bedre karakterer. Aktivitetene her kunne forstås som intellektuell trening. Nåværende medlemmer hadde bedre karakterer enn tidligere medlemmer, og enda bedre enn de som aldri hadde vært medlem. Mot forventning viste også medlemskap i idrettslag å ha betydning, og Knudsens antagelse om at idrett var

en skolenøytral aktivitet viste seg ikke å stemme. Medlemskap i idrettslag viste seg etter kontroll for bakenforliggende forhold å relativt sett være mye viktigere for skolekarakterer enn medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon. Når vi tilslutt finner at medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon er av større betydning for utvikling av høye utdanningsplaner, er dette ikke på grunn av betydningen dette har for skolekarakterene, men til *tross* for at det var mindre viktig. Kanskje kan det være slik at aktiviteter i idrettslag er viktig for utvikling av konkurransevilje og at medlemmene lærer å investere innsats for fremtidig avkastning.

I tillegg har vi av analysene kunnet lese at medlemmer i politisk-ideologisk organisasjon skårer høyere på andre variabler som er viktige for å utvikle høye utdanningsplaner. De kommer oftere fra høyere sosiale lag, har mye kulturell kapital i hjemmet, foreldre som i større grad er ambisiøse på deres vegne når det gjelder skolegang, har bedre karakterer og går oftere på studieretning som gir generell studiekompetanse. Samlet sett er denne utdanningsnære homogeniteten sterkere i politisk-ideologiske organisasjoner enn i idretten. Disse funn tilsier at den selvforsterkende effekten i retning av høyere utdanning er et av forholdene ved sosialiseringsmekanismen som medfører at medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon har større betydning for utvikling av høye utdanningsplaner enn medlemskap i idrettslag.

I oppgaven har vi sett at organisasjonene til en viss grad kan være av betydning både for medlemmets skolekarakterer og utdanningsplaner. Funnene gir også grunnlag for å mene at organisasjonene som sosialiseringsinstitusjoner bør vurderes inkludert i andre studier av ungdom. Tross alt kan sider av ungdomstilværelsen representere et steg bort fra familien og den sosiale bakgrunnen. I den grad organisasjonsdeltagelse er basert på eget initiativ kan det også være en fruktbar innfallsport til å si noe om hvem ungdommen selv ønsker å være.

Vedlegg 1. Studieretning og kjønn

studieretning	kjønn		total
	gutt	jente	
studieretning der alle studieløp gir generell studiekompetanse (idrettsfag ekskludert)	46 % (1218)	57 % (1607)	52 % (2825)
idrettsfag	8 % (196)	5 % (140)	6 % (336)
andre studieretninger	46 % (1216)	38 % (1081)	42 % (2297)
total	100 % (2630)	100 % (2828)	100 % (5458)

Signifikant for $p < 0.001$. (kji kvadrat-test)**Vedlegg 2. Lineær regresjon av medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon på skolekarakterer**

	modell nr. 1					modell nr. 2				
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>sig</i>
Konstant	3.94	0.043		91.772	***	3.430	0.053		64.618	***
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Er medlem nå)</i>										
Har vært medlem, men har sluttet	- 0.109	0.067	- 0.028	- 1.625	NS	- 0.077	0.064	- 0.020	- 1.193	NS
Er ikke medlem, har aldri vært medlem	- 0.314	0.045	- 0.119	- 7.022	***	- 0.165	0.044	- 0.063	- 3.795	***

I modell 2 er organisasjonsvariabelen kontrollert for kjønn, klassebakgrunn (fars yrke), kulturell kapital i hjemmet (antall bøker)

NS= ikke signifikant, *** $p < 0.001$ **Vedlegg 3. Lineær regresjon av medlemskap i idrettslag på skolekarakterer**

	modell nr. 1					modell nr. 2				
	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>SE(b)</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>sig</i>
Konstant	3.779	0.020		189.459	***	3.386	0.036		94.602	***
<i>Medlemskap i idrettslag (referansegruppe Er medlem nå)</i>										
Har vært medlem, men har sluttet	- 0.098	0.028	- 0.054	- 3.551	***	- 0.092	0.027	- 0.051	- 3.463	***
Er ikke medlem, har aldri vært medlem	- 0.306	0.030	- 0.152	- 10.037	***	- 0.270	0.029	- 0.135	- 9.179	***

I modell 2 er organisasjonsvariabelen kontrollert for kjønn, klassebakgrunn (fars yrke), kulturell kapital i hjemmet (antall bøker)

*** $p < 0.001$

Vedlegg 4. Logistisk regresjon av planer om høy utdanning på henholdsvis organisasjonsmedlemskap generelt, medlemskap i idrettslag, klubb eller forening, medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon, treningsaktivitet og møte/øvingsaktivitet, fortløpende kontrollert for kjønn, klassebakgrunn, kulturell kapital i hjemmet, foreldrenes ambisjoner på barnas vegne, skolekarakterer og studieretning

	Modell nr. 1		Modell nr. 2 (Kontroll for kjønn, klasse og kulturell kapital)		Modell nr. 3 (Kontroll for kjønn, klasse, kulturell kapital og foreldrenes ambisjoner)		Modell nr. 4 (kontroll for kjønn, klasse, kulturell kapital, foreldrenes ambisjoner og skolekarakterer)		Modell nr. 5 (kontroll for kjønn, klasse, kulturell kapital, foreldrenes ambisjoner, skolekarakterer og studieretning)	
	b	Sig	b	sig	b	Sig	b	sig	b	Sig
<i>Medlemskap i organisasjon generelt (referansegruppe Er medlem)</i>		***		***		***		***		**
Har vært medlem, men har sluttet	-0.50	***	-0.46	***	-0.46	***	-0.38	***	-0.13	NS
Er ikke medlem, har ikke vært medlem (etter fylte 10 år)	-1.21	***	-1.00	***	-1.03	***	-0.92	***	-0.51	**
<i>Medlemskap i idrettslag, klubb eller forening (referansegruppe Er medlem)</i>		***		***		***		***		NS
Har vært medlem	-0.40	***	-0.45	***	-0.45	***	-0.41	***	-0.13	NS
Har aldri vært medlem	-0.79	***	-0.78	***	-0.74	***	-0.65	***	-0.24	*
<i>Medlemskap i politisk-ideologisk organisasjon (referansegruppe Er medlem)</i>		***		***		***		***		*
Har vært medlem	-0.37	*	-0.32	NS	-0.22	NS	-0.22	NS	-0.11	NS
Har aldri vært medlem	-1.04	***	-0.76	***	-0.63	***	-0.60	***	-0.38	*

NS= ikke signifikant, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Abercrombie, Nicholas, Stephen Hill & Bryan S. Turner (2000), "Significant others". *The Penguin Dictionary of Sociology*. 4.ed. London: Penguin Group

Bakken, Anders (1998), *Ungdomstid i storbyen*. Oslo: NOVA

Bakken, Anders (2003), *Minoritetsspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet?* Oslo: NOVA

Bakken, Anders og Mira Aaboen Sletten (2000), "Innvandrerungdoms planer om høyere utdanning – realistiske forventninger eller uoppnåelige aspirasjoner?". *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 17 (1): 27-36

Bakken, Anders og Tormod Øia (2002), "Midt i tenårene - noen tall fra UNGdata". *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 2 (1): 75-82

Bjørnson, Ove (1996), "Sosial bakgrunn – utdannings- og yrkesvalg". I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (215-226) Oslo: Cappelen akademisk forlag

Bourdieu, Pierre (1996), *Symbolsk makt*. Oslo: Pax Forlag A/S

Bourdieu, Pierre (2002), *Language & Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press

Edvardsen, Rolf (1995), *Yrkesvalgmotiver. Resultater fra en undersøkelse om 16- og 18-åringers utdannings- og yrkesplaner*. Oslo: NAVF, Utredningsinstituttet om forskning og høyere utdanning

Eeg-Henriksen, Fride (1983), *Fra skolegang til poengsamling. Utdannings- og yrkesplaner blant avgangselever ved allmennfaglig studieretning i videregående skole 1980*. Oslo: NAVF, Utredningsinstituttet om forskning og høyere utdanning

Ekström, Mats (2001), "Kulturell kapital". I Korsnes, Olav, Heine Andersen og Thomas Brante (red.) *Sosiologisk leksikon*. 2.oppl. Oslo: Universitetsforlaget

Fasting, Kari (1988), *Kjønnsroller og idrett*. Oslo: Norges Idrettsforbund (Utviklingsavdelingen)

Fauske, Halvor og Tormod Øia (2003), *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag as

Frønes, Ivar (1996), *Den norske barndommen*. 3. oppl. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag A.S

Greendorfer, Susan L. (1983), "Shaping the Female Athlete: The Impact of the Family". I Boutilier, Mary A. & Lucinda SanGiovanni (ed.) *The Sporting Woman*. (135-155) Champaign: Human Kinetics

Grue, Lars (1984), *Den organiserte ungdommen. En empirisk analyse*. 2. oppl. Oslo: [s.n.]

Hanks Michael, P. & Bruce K. Eckland (1976), "Athletics and Social Participation in the Educational Attainment Process". *Sociology of Education*, 49 (october): 271-294

Hansen, Ellen Beate (1999), *Ung og aktiv?* Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske komité

Hansen, Marianne Nordli (1986), "Sosiale utdanningsforskjeller. Hvordan er det blitt forklart? Hvordan bør de forklares?". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 27 (1): 3-28

Harris, Dorothy (1981), "Femininity and athleticism". I Lüschen, Günther R. F. & George H. Sage (ed.) *Handbook of social science and sport*. (274-290) Champaign: Steepes Publ.Co.

Hernes, Gudmund og Knud Knudsen (1976), *Utdanning og ulikhet*. NOU 1976: 46 Oslo: Universitetsforlaget

Knudsen, Knud (1980), *Ulikhet i grunnskolen*. Bergen: Universitetsforlaget.

Lauglo, Jon (1996), *Motbakke, men mer driv? Innvandrerungdom i norsk skole*. Oslo: NOVA

Lippe, Gerd von der (1979), *Frafallsproblemer i kvinneidretten. En empirisk undersøkelse av jenteklassen 1956-59 i Tyrvinglekene 1972*. Oslo: Norges Idrettsforbund

McPherson, Barry D. (1981), "Socialization into and through sport". I Lüschen, Günther R. F. & George H. Sage (red.) *Handbook of social science and sport*. (246-273) Champaign: Steepes Publ.Co.

NOU (1995), *Statlige tilskuddsordninger til barne- og ungdomsorganisasjoner*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste

Opheim, Vibeke og Liv Anne Støren (2001), *Innvandrerungdom og majoritetsungdom gjennom videregående til høyere utdanning*. Oslo: NIFU

- Pedersen, Willy (1996), "Marginalitet – arbeiderklassens sårbare sønner". I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (75-87) Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Railo, Willy S. og Yngvar Ommundsen (1983), *Idrett, oppvekstmiljø og frafall*. Oslo: Norges Idrettshøgskole
- Rossow, Ingeborg og Anne Kristin Bø (2003), *Metoderapport for datainnsamlingen til "Ung i Norge 2002"*. Oslo: NOVA
- Selle, Per (1996), *Frivillige organisasjoner i nye omgjevnader*. Bergen: Alma Mater
- Sisjord, Mari-Kristin (1993), *Idrett og ungdomskultur. Bø-ungdom i tall og tale*. Oslo: Norges Idrettshøgskole
- Sisjord, Mari-Kristin. (1996), "Idrett – en viktig fritidsarena". I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (185-199) Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Sivesind, Karl Henrik og Guro Ødegård (2003), "Makt i de frivillige hender. Skaper frivillige ungdomsorganisasjoner engasjerte samfunnsborgere?". I Engelstad, Fredrik og Guro Ødegård (red.) *Ungdom, makt og mening*. (121-158) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Skog, Ole Jørgen (2004), *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Skogen, Ketil (1996), "Ungdom, miljø og klasse". I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (89-101) Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Skogen, Ketil (1999), *Cultures and Natures. Cultural Patterns, Environmental Orientations and Outdoor Recreation Practices among Norwegian Youth*. Oslo: NOVA
- SSB (2002), Aktuell utdanningsstatistikk. Utdanningsbarometeret 2001. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Støren, Liv Anne (2000), *Yrkesfag eller allmennfag? Om stabilitet og endring i de unges valg, og bakgrunnen for utdanningsvalg*. Oslo: NIFU
- Wichstrøm, Lars (1995), *Hvem? Hva? Hvor? – Om ungdom og idrett. En landsdekkende undersøkelse*. Oslo: UNGforsk
- Ziehe, Thomas og Herbert Stubenrauch (1987), *Ny ungdom og usædvanlige læreprosesser*. 3. oppl. København: Politisk revy

Øia, Tormod (1994), *Norske ungdomskulturer*. Vallset: Oplandske bokforlag

Øia, Tormod (1995), *Apolitisk ungdom? Ssjølbergingsgenerasjonen og politiske verdier*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Øia, Tormod (1998), *Oppvekst i Skien. Et forebyggende perspektiv*. Oslo: NOVA

Østerberg, Dag og Fredrik Engelstad (1995), *Samfunnsformasjonen*. 3. utg. Oslo: Pax Forlag A/S

Aamodt, Per Olaf (1982), *Utdanning og sosial bakgrunn*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå

Aamodt, Per Olaf (1996), "Utdanningssystem og utdanningsplaner". I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (245-260) Oslo: Cappelen akademisk forlag

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord: 36 555